

Håvard Helland

Progresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæring

© NIFU STEP Studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Arbeidsnotat 9/2006
ISSN 1504-0887

For en presentasjon av NIFU STEPs øvrige utgivelser, se www.nifustep.no

Forord

I dette notatet vil studieprogresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæringen i videregående undersøkes. Personene som inngår i undersøkelsen er de som begynte på et grunnkurs høsten 2000 og som seinere er registrert i et lærefag på VK2-nivå enten som lærlinger eller elever. Dette gjelder i underkant av 20 prosent av grunnkurskullet. I hvilken grad disse har avlagt fag- eller svenneprøve innen utgangen av 2004, undersøkes. I tillegg undersøkes det i hvilken grad lærlingene og elevene som har avlagt prøven har bestått.

Notatet inngår i et flerårig prosjekt, som NIFU STEP utfører på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, om ulike elevkulls valg og gjennomføring av videregående opplæring. I tidligere rapporteringer fra prosjektet har vi bl.a. undersøkt søkemønster, valg av studieretning, progresjon og gjennomstrømning, kompetanseoppnåelse og tilgang på læreplasser.

Notatet er skrevet av Håvard Helland. Prosjektleder Liv Anne Støren, Forskningsleder Eifred Markussen og Direktør Petter Aasen har lest og kommentert tidligere utkast.

Oslo 15. mars 2006

Petter Aasen
Direktør

Eifred Markussen
Forskningsleder

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Innholdsfortegnelse	3
Sammendrag	5
Kapittel 1: Progresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæring	10
Studieprogresjon.....	10
Avbrudd fra lærlingforhold	11
Resultat på fagprøven.....	11
Opplæringskontrakt og kompetanse på lavere nivå	12
Oppsummering av problemstillinger.....	12
Om datamaterialet	12
Lærlinger	14
Praksiskandidater	14
Elever i VK2 i stedet for lære.....	15
Fordeling i våre data.....	15
Førstegangssøkere med rett.....	17
Fordeling på sentrale variabler.....	18
Kjønn	18
Minoritets elever	19
Studieretning	20
Fylke.....	23
Sektor	24
Gangen i notatet	25
Kapittel 2: Hvor mange har gått opp til fagprøve i løpet av normert tid?.....	27
Kapitlets avhengige variabel – lærlingers studieprogresjon	27
Hvordan varierer studieprogresjonen mellom ulike grupper?.....	31
Kjønnforskjeller i studieprogresjon	31
Forskjeller i studieprogresjonen i den etniske majoriteten og minoritetsgrupper	32
Fylkesforskjeller i studieprogresjon	33
Forskjeller i studieprogresjon på ulike studieretninger	35
Forskjeller i studieprogresjon mellom fødselskull	37
Sektorforskjeller i studieprogresjon	38
Betydningen av tidligere erfaringer i videregående opplæring.....	39
Hvilke faktorer påvirker lærlingers studieprogresjon?.....	40
Kjønnforskjeller	43
Forskjeller mellom studieretninger	44
Betydningen av karakterer fra VK1	45
Betydningen av fravær i VK1	46
Problemer på lavere opplæringstrinn	47
Oppsummering	49
Kapittel 3: Hvor vanlig er det å avbryte et læreforhold? Og hvorfor skjer det?	50
Om å registrere grunner.....	50
Midlertidige avbrudd.....	51
Kjønnforskjeller i midlertidig avbrudd.....	52
Forskjeller mellom etnisk majoritet og minoritet i midlertidig avbrudd.....	53
Fylkesforskjeller i midlertidig avbrudd.....	54
Forskjeller mellom studieretninger i midlertidig avbrudd	55
Aldersforskjeller i midlertidig avbrudd.....	57
Sektorforskjeller i midlertidig avbrudd.....	58

Avbruddgrunner	58
Kjønnsforskjeller i grunner til midlertidig avbrudd.	59
Forskjeller mellom etnisk majoritet og ikke-vestlige minoritetsgrupper i grunner til midlertidig avbrudd.	59
Fylkesforskjeller i grunner til midlertidig avbrudd.	60
Forskjeller mellom studieretninger i grunner til midlertidig avbrudd.....	62
Forskjeller mellom offentlig og privat sektor i grunner til midlertidig avbrudd.....	65
Forskjeller i grunner til midlertidig avbrudd etter studieprogresjon.	65
Registrerte grunner til hevet kontrakt.....	66
Hvem initierte kontraktheving før læretiden var utløpt?.....	69
Forskjeller mellom kvinnelige og mannlige lærlinger	70
Forskjeller mellom etnisk majoritet og minoritet i hvem som har initiert kontraktheving.....	71
Forskjeller mellom fylker i hvem som har initiert kontraktheving	71
Forskjeller mellom studieretninger i hvem som har initiert kontraktheving.....	73
Forskjeller mellom offentlig og privat sektor i hvem som har initiert kontraktheving....	74
Oppsummering	75
Kapittel 4: Hvordan går det på fagprøvene?	77
Prøveresultat.....	77
Hvordan varierer prøveresultatet mellom ulike grupper?	78
Prøveresultat etter type kandidat	79
Prøveresultat etter kjønn.....	81
Prøveresultat etter majoritets- og minoritetsbakgrunn	82
Prøveresultat etter type fylke.....	83
Prøveresultat etter studieretning.....	84
Prøveresultat etter fødselsår	87
Prøveresultat etter sektor	88
Hvilke faktorer påvirker prøveresultatet?	89
Forskjeller mellom lærlinger og VK2-elever	91
Betydningen av gjennomsnittskarakterer i VK1	92
Fylkesforskjeller.....	94
Forskjeller mellom studieretninger	95
Oppsummering	96
Kapittel 5: Lærekandidater på opplæringskontrakt og kompetanse på lavere nivå	98
Hvor mange inngår opplæringskontrakt?.....	99
Hvem blir lærekandidater?	99
Mange lærekandidater er forsinka.....	103
Lærekandidatenes studieprogresjon	104
Prøveresultat.....	106
Oppsummering	107
Referanser.....	108
Tabellvedlegg	110
Vedlegg til Kapittel 1	110
Vedlegg til Kapittel 2	113
Vedlegg til Kapittel 3	120
Vedlegg til Kapittel 4	127

Sammendrag

Dette notatet undersøker studieprogresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæringen i videregående. Ungdommene i undersøkelsene er de som begynte på et grunnkurs høsten 2000 og som seinere er registrert i et lærefag på VK2-nivå enten som lærekandidater, lærlinger eller elever.

Studieprogresjon

Når det gjelder studieprogresjon har nesten 62 prosent av lærlingene avlagt fagprøve. Hver fjerde lærling er forsinka, mens 13 prosent har slutta uten å avlegge fag- eller svenneprøve. Gutter har noe oftere enn jenter avlagt fagprøven, mens jenter oftere er forsinka. Andelen som har slutta uten å avlegge fag- eller svenneprøve er derimot lik blant mannlig og kvinnelige lærlinger. Færre lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn har avlagt fagprøven innen normert tid, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Studieprogresjonen er heller ikke signifikant forskjellig i offentlig og privat sektor.

Studieprogresjonen varierer derimot sterkt mellom studieretningene. Lavest er andelen som har avlagt fag- eller svenneprøve i media- og kommunikasjonsfag fulgt av tekniske byggfag og naturbruk. Høyest andel med avlagt fagprøve har lærlinger i kjemi- og prosessfag, helse- og sosialfag og salg og service. Elektrofag har også en relativt høy andel som har avlagt fagprøve.

Lærlingenes studieprogresjon varierer også mellom fylkene. Andelen som har avlagt fag- eller svenneprøve er høyest blant lærlingene i Rogaland og lavest i Finnmark. Den lave studieprogresjonen i Finnmark henger sammen med en høy andel som er forsinka, mens andelen som har hevet kontrakt uten å avlegge prøve ikke er høyere i Finnmark enn landsgjennomsnittet. Høyest er andelen som har slutta uten å avlegge prøve i Aust-Agder og Hedmark, mens den er lavest i Nord-Trøndelag og Rogaland. Andelen som er forsinka varierer fra 19,1 prosent i Oppland, til rundt en tredel i Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Finnmark.

Aller størst betydning for lærlingenes studieprogresjon har karakterer fra VK1 og forekomst av problemer på grunnkurs og VK1. Så godt som alle som har toppkarakterer og som ikke har opplevd ulike problemer på lavere trinn, har avlagt fagprøven innen utgangen av 2004. Blant

de som har lave karakterer fra VK1, og som i tillegg har hatt avbrudd i læreforholdet eller strøket på lavere trinn, har de fleste enten slutta uten å avlegge prøve eller de er forsinka.

Midlertidige avbrudd

Andelen som har hatt midlertidige avbrudd i læretida, er dobbelt så høy blant kvinnelige lærlinger som blant mannlige. Forskjellen mellom lærlinger med etnisk majoritetsbakgrunn og minoritetsgrupper, er derimot relativt ubetydelig. Det samme kan sies om forskjellen mellom lærlinger i offentlig og privat sektor.

Mellom fylkene er forskjellene i andeler lærlinger med avbrudd, så store at det er grunn til å mistenke at de i noen grad kan skyldes forskjellig registreringspraksis. I Nord-Trøndelag er nesten hver femte lærling registrert med et avbrudd, mens dette bare gjelder drøyt 3 prosent av lærlingene i Rogaland og Vest-Agder. I den grad registreringen av midlertidige avbrudd i læretida skal brukes til noe, kan det altså være gode grunner til forsøke å standardisere registreringen på måter som gjør registreringspraksisen likere over hele landet.

Også mellom studieretningene er det forskjeller, og andelen med midlertidig avbrudd er rundt ti prosent på hotell- og næringsmiddelfag, formgivingsfag, trearbeidsfag og på helse- og sosialfag, mens den er lavere enn fem prosent på allmenne, økonomiske og administrative fag, medier og kommunikasjon, elektrofag og på tekniske byggfag.

I tillegg til andeler med midlertidige avbrudd, undersøkes det hvilke grunner til avbrudd og hevede kontrakter, som er registrert. Her er imidlertid det mest slående funnet at registreringspraksisen varierer veldig. Det som er undersøkt er altså like mye hvordan registreringspraksisen varierer, som hvordan grunnene varierer. Dette er beklagelig, men ikke spesielt underlig. Hva som er grunnen til at lærlingene har avbrudd eller avslutter kontrakten, er nok av relativt underordnet betydning i bruken av et administrativt register. Dersom Utdanningsdirektoratet og andre beslutningstakere har planer om å bruke disse registreringene til noe, er det altså viktig å sette i verk tiltak som gjør at registreringspraksisen varierer mindre mellom saksbehandlerne.

Prøveresultat

Snaut sju prosent av de som har avlagt fag- eller svenneprøve, har strøket. Samtidig er forskjellen mellom de som har vært lærlinger og de som har vært elever i alternativt VK2,

relativt dramatisk. Blant lærlingene er strykprosenten 5,8, mens mer enn hver fjerde VK2-elev (som avlegger prøven) stryker. Denne forskjellen er ikke overraskende. Det er de i gjennomsnitt svakeste læreplassøkerne som ender opp uten tilbud om læreplass, og det opplæringstilbudet de mottar varer kortere og inkluderer langt mindre praksis enn den opplæringen lærlingene mottar. Til sammen gir disse to forholdene svært store forskjeller i prøveresultat. En betydelig forbedring av det tilbudet som gis til læreplassøkere som ikke får læreplass, ser altså ut til å være nødvendig.

Forskjellen mellom menn og kvinners prøveresultat er ubetydelig. Det samme kan derimot ikke sies om forskjellen mellom ikke-vestlige innvandrere og den etniske majoriteten. Selv om forskjellen ikke er statistisk signifikant, er strykprosenten halvannen gang høyere blant de ikke-vestlige, både blant lærlinger og VK2-elever. Også mellom lærlinger i offentlig og privat sektor er strykprosenten forskjellig. I privat sektor er strykprosenten på nesten 6, mens bare 2,4 prosent av lærlingene i offentlig sektor stryker. Når vi sammenligner lærlinger på samme studieretning, er imidlertid ikke denne sektorforskjellen signifikant.

Forskjellene i prøveresultat mellom ulike studieretninger, er relativt stor. Lærlinger i tekniske byggfag og medier og kommunikasjon kommer dårlig ut, mens lærlinger i allmenne, økonomiske og administrative fag og i kjemi- og prosessfag har en strykprosent på mindre enn 3. Forskjellene mellom studieretningene blir ikke redusert etter at vi kontrollerer for karakterer i VK1 og andre variabler. Kontroll for karakterer fører imidlertid til en relativ forverring blant lærlingene i elektrofag og i allmenne, økonomiske og administrative fag. Lærlingene i medier og kommunikasjonsfag og tekniske byggfag skiller seg fortsatt ut med de høyeste strykprosentene. Lavest er strykprosenten blant lærlingene i trearbeidsfag, helse- og sosialfag, fulgt av kjemi- og prosessfag og salg og service. Det er altså systematiske forskjeller mellom studieretningene som ikke lar seg forklare ved forskjellig elevgrunnlag. Også etter kontroll for karakterer fra VK1 er lærlingene i kjemi- og prosessfag, helse- og sosialfag og salg og service, både relativt god studieprogresjon og lav strykprosent. Lærlingene i tekniske byggfag og medier og kommunikasjon plasserer seg i motsatt ende både når det gjelder studieprogresjon og prøveresultat.

Prøveresultatet varierer også mellom landets fylker. Høyest er andelen som stryker i Oslo og Nordland, mens den er lavest i Vest-Agder. Mange fylker ligger imidlertid relativt nær

hverandre med strykandeler fra fire til seks prosent. Disse forskjellene mellom fylkene påvirkes i liten grad av at vi kontrollerer for karakterer i VK1 og andre variabler.

I forhold til å predikere prøveresultatet, er tidligere prestasjoner og erfaringer fra lavere trinn, viktige variabler. Sannsynligheten for å stryke er høyt korrelert med karaktergjennomsnittet fra VK1, og det å ha strøket på lavere trinn dobler sannsynligheten for å stryke på fag- eller svenneprøven. Effekten av karakterer fra VK1 er imidlertid forskjellig blant VK2-elever og lærlinger. Sannsynligheten for å stryke reduseres betraktelig når karakterene blir bedre, både blant lærlinger og VK2-elever. Samtidig har kurvene for denne sammenhengen ulik form. Sannsynligheten for å stryke på fagprøven reduseres langt mer når lærlingenes karakterer blir bedre, enn når VK2-elevenes karakterer bedres. Forskjellen mellom de to kandidatgruppens sannsynlighet for å stryke er minst når VK1-karakterene er dårlige, og størst når karakterene er rundt medianen og gjennomsnittet. Forskjellen mellom lærlingers og VK2-elevens utbytte av den opplæringen de får, ser altså ut til å være aller størst blant de middels flinke VK1-elevene.

Lærekandidater

Notatet undersøker også *Lærekandidatene*. Dette er de som har inngått en *opplæringskontrakt* med sikte på en *kompetanseprøve* med reduserte læreplanmål i forhold til fag- og svenneprøven. De oppnår altså ikke yrkeskompetanse, men det som kalles *kompetanse på lavere nivå*. 1,3 prosent av de som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000, er registrert med opplæringskontrakter eller som lærekandidater til kompetanseprøve. I hele grunnkurskullet er antallet lærekandidater langt høyere, noe som betyr at lærekandidatene ofte er forsinka, og ofte inngår opplæringskontrakt først etter at de møter problemer i videregående.

Lærekandidatene var i stor grad forsinka allerede da de tok grunnkurs høsten 2000. Andelen på opplæringskontrakt er betydelig større blant dem som er født før 1984, og flere enn fire av fem lærekandidater har enten strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning siden grunnkurs, tatt et års pause fra videregående, eller tatt samme trinn 2 ganger. Dette er ikke overraskende, og viser at de som får tilbud om opplæringskontrakt nettopp er de som sliter med gjennomføringen av et ordinært løp mot yrkeskompetanse. Dette er jo også intensjonen med denne kompetanseformen, men hvis man allerede fra grunnkurs av hadde siktet mot reduserte læreplanmål, ville kanskje forsinkelsene blitt færre. Det ser altså ut til at flere kunne

ha fått dette tilbudet, og at de som får det burde fått det relativt tidlig, slik at forsinkelsen på veien mot et kompetansebevis blir så liten som mulig.

Andelen lærekandidater er relativt lik blant gutter og jenter. Det samme gjelder forskjellen mellom etnisk majoritet og minoritetsgrupper, selv om andelen lærekandidater er noe høyere blant de ikke-vestlige innvandrerne enn i den skandinaviske majoriteten. Mellom offentlig og privat sektor er det heller ikke dramatisk stor forskjell, men det er en tendens til at opplæringskontrakter er noe vanligere i offentlig sektor.

Mellom studieretningene er forskjellen i bruk av opplæringskontrakt større, og varierer fra null lærekandidater på media og kommunikasjon og 0,1 prosent på elektrofag, til to og en halv prosent på salg og service og tekniske byggfag, og mer enn tre prosent på trearbeidsfag. Aller størst er variasjonen i bruk av opplæringskontrakt mellom fylkene. I Vest-Agder, Troms og Finnmark er ingen av førstegangssøkerne registrert som lærekandidater, mens det gjelder 4,8 prosent i Vestfold.

Færre enn en av fem lærekandidater, som var førstegangssøker høsten 2000, har avlagt kompetanseprøve innen utgangen av 2004. I tillegg er andelen som har slutta uten å avlegge prøve, dobbelt så stor blant lærekandidatene som blant lærlingene. Få lærekandidater har altså avlagt en avsluttende kompetanseprøve, men blant de som har gjort det, består de aller fleste (mer enn 95 prosent).

Kapittel 1: Progresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæring

I dette notatet vil studieprogresjon og kompetanseoppnåelse i yrkesfagopplæringen i videregående undersøkes. Et datamateriale bestående av alle som var grunnkurselever høsten 2000, og som senere har påbegynt en opplæring i et lærefag, vil analyseres, og det vil undersøkes i hvilken grad lærlingene og elevene har gått opp til læreprøve og bestått innen utgangen av 2004. Personene som inngår i undersøkelsen her er altså de som begynte på et grunnkurs høsten 2000 og som seinere er registrert i et lærefag på VK2-nivå enten som lærlinger eller elever. Dette gjelder i underkant av 20 prosent av grunnkurskullet. Blant de som avsluttet grunnskolen våren 2002 (i sju Østlandsfylker) var det for eksempel 17,8 prosent registrert på yrkesfaglig VK2-nivå enten som lærlinger eller elever to år etter (Markussen og Sandberg 2005a).

Notatet inngår i et flerårig prosjekt, som NIFU STEP utfører på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, om ulike elevkulls valg og gjennomføring av videregående opplæring. I tidligere rapporteringer fra prosjektet (Støren 2003; Helland og Støren 2004; Støren 2005a; Støren 2005b) har vi bl.a. undersøkt søkemønster, valg av studieretning, progresjon og gjennomstrømming, kompetanseoppnåelse og tilgang på læreplasser. Vi har da ikke kunnet si stort mer om yrkesfagelevne enn at de har fått læreplass eller ikke. I dette notatet vil vi gå ett skritt videre, ved at vi vil undersøke i hvilken grad yrkesfagelevne fra 2000-kullet har avbrutt sin opplæring, er forsinket eller om de har avlagt en fagprøve. Om de som har avlagt en fagprøve vil vi også kunne si om de har bestått den eller ikke.

Studieprogresjon

For det første vil det altså undersøkes hvor stor andel av de som befant seg i et løp mot fagbrev som har avlagt fagprøven i løpet av normert tid (dvs. innen utgangen av 2004). Fra en tidligere delrapportering fra dette prosjektet (Helland og Støren 2004) vet vi at andelen med såkalt ”optimal progresjon”¹ var atskillig lavere blant dem som begynte på en yrkesfaglig studieretning enn blant dem som begynte på en studieforberedende studieretning. Blant grunnkurselever høsten 2000 vil det si at nesten 84 prosent av elevene på studiekompetansegivende studieretninger var i VK2 høsten 2002, mens mindre enn 57 prosent

---

¹ De som har optimal progresjon, gjennomfører opplæringen på det en kan kalle normert tid (gitt at de fullfører og består). Optimal progresjon vil dermed innebære at elevene det tredje opplæringsåret er i VKII eller i lære. De er altså ikke forsinket og har ikke repetert et opplæringstrinn eller hatt et venteår. Det ”optimale” viser til progresjonen, ikke til resultatene. Noen av dem som har optimal progresjon, kan ha med seg strykkarakterer.

av de som hadde tatt et yrkesfaglig grunnkurs høsten 2000 befant seg på tilsvarende nivå, dvs. på VK2 eller i lære². Det er med andre ord grunn til å tro at mange vil være forsinket og ikke ha avlagt fagprøve. I notatets andre kapittel vil dette undersøkes, og det vil undersøkes hvordan progresjonen varierer mellom gutter og jenter, mellom etnisk majoritet og minoritetsgrupper og mellom studieretninger og fylker.

Avbrudd fra lærlingforhold

Under evalueringen av Reform 94 var det ikke rom for å undersøke og analysere tendensen til å avbryte et lærlingforhold. Et inntrykk fra en spørreskjemaundersøkelse i evalueringsarbeidet den gang, tydet på at det var en nokså lav andel som avbrøt et lærlingforhold. I denne spørreundersøkelsen framkom det at bare fem prosent av de som ble lærlinger høsten 1996 hadde sluttet våren 1997. Til sammenlikning var det hele 26,3 prosent av de som gikk i alternativ VK2 i skole i stedet for lære, som hadde sluttet. Av disse hadde imidlertid 14,8 prosent fått læreplass, mens 11,5 prosent av elevene i alternativt VK2 verken var i skole eller i lære våren 1997 (Støren et al. 1998).

I kapittel 3 vil det undersøkes om andelen som avbryter et lærlingforhold fortsatt er lav. Det vil skilles mellom midlertidige avbrudd, og de som har hevet kontrakten og avsluttet læreforholdet. Hvilke årsaker som er registrert for avbrudd og hevede kontrakter, vil også undersøkes. I tillegg vil det undersøkes om det er forskjeller mellom gutter og jenter, og om det for eksempel er slik at jenter på guttedominerte fag og gutter på jentedominerte fag i større grad enn andre avbryter et lærlingforhold. I tillegg vil eventuelle forskjeller mellom lærlinger med minoritets- og majoritetsbakgrunn kartlegges.

Resultat på fagprøven

Fra evalueringen av Reform 94 vet vi at de aller fleste lærlingene (over 90 prosent) bestod fag/svenneprøven. En annen erfaring var at strykprosenten var langt høyere blant de som gikk opp til fag- eller svenneprøve etter å ha gått på alternativt VK2 i skole. Blant disse var strykprosenten mellom 30 og 40 prosent (Støren og Sandberg 2001). Det er lite kjennskap til hvordan situasjonen har vært i de senere årene, og i kapittel 4 vil det undersøkes hvor mange av de som har avlagt en fag- eller svenneprøve som består. Videre vil variasjoner i andeler som stryker i ulike grupper undersøkes. Særlig interessant er det å undersøke forskjeller mellom fag, noe som ikke har vært belyst før. I tillegg vil det undersøkes om det er forskjeller

---

² Dette inkluderer naturligvis også de som var i allmennfaglig påbygging eller som var på et studiekompetansegivende VK2.

mellom elever og lærlinger med minoritets- og majoritetsbakgrunn, mellom jenter og gutter og mellom ulike aldersgrupper.

Opplæringskontrakt og kompetanse på lavere nivå

I dataene er det også opplysninger om elever som har fått opplæringskontrakt med sikte på kompetanse på lavere nivå. Det vil si de som i § 3-4 i opplæringslova omtales som lærekandidater, og som har inngått en opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve. Dette er i liten grad undersøkt tidligere. I et datamateriale bestående av de som avsluttet ungdomsskolen 2002 i sju østlandsfylker var det bare 19 av 9756 ungdommer som hadde inngått en opplæringskontrakt (Markussen & Sandberg 2005a). Hvor mange av de som påbegynte et grunnkurs høsten 2000 som seinere inngikk en opplæringskontrakt vil undersøkes i kapittel 5. Det vil da undersøkes i hvilken grad lærekandidatene har hatt avbrudd og forsinkelser, og i hvilken grad de har bestått kompetanseprøven.

Oppsummering av problemstillinger

Notatet vil altså søke å besvare følgende spørsmål:

- 1) Hvor mange har gått opp til fagprøve i løpet av normert tid (dvs. innen utgangen av 2004)?
- 2) Hvor vanlig er det å avbryte et læreforhold? Og hvorfor skjer det?
- 3) Hvordan går det på fagprøvene? (dvs. hvor mange av de som går opp, består?)
- 4) Hvor mange har inngått en Opplæringskontrakt? Og hvor mange av disse har fullført og bestått kompetanseprøven?

I tillegg til å søke svar på disse spørsmålene, vil det også undersøkes hvordan disse svarene varierer bl.a. mellom gutter og jenter, mellom ikke-vestlige innvandrere og majoriteten, mellom ulike studieretninger og mellom landets fylker.

Om datamaterialet

Som i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet, er dataene som vil analyseres registreringer fra VIGO-systemene i fylkeskommunene. Dette er administrative datasystemer for videregående opplæring. I dette notatet vil det tas utgangspunkt i ei fil bestående av dem som var registrert som grunnkurselever høsten 2000 (61 194 personer). Av disse var 18 967

registrert med en yrkesfaglig kurs- eller fagkode høsten 2002³. Noen av disse er registrert med kontrakts- eller fagprøveopplysninger (11 421 personer). En del yrkesfag er ikke lærefag. Disse fagene er skolefag, og elevene på disse fagene er i skolen hele opplæringstiden. Disse elevene er dermed registrert på et skoleløp mot yrkeskompetanse (2 501 personer). Andre igjen er registrert på et yrkesfaglig opplæringstilbud høsten 2002, uten å være verken i lære eller på et normert skoleløp (VK2). Dette gjelder 5 045 personer, som stort sett er forsinket (på grunnkurs eller VK1).

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet, har vi brukt data om søkere, elever og lærlinger fra *VIGO Inntak*. I dette notatet vil disse dataene suppleres med opplysninger om lærlinger og fag- og svenneprøve fra *VIGO Fag*. Disse nye opplysningene er koplet på dataene fra *VIGO Inntak*. Det innebærer, for det første, at vi får vite mye mer om lærlingene enn vi visste før (avbrudd fra lærlingforhold, status angående fag- og svenneprøver osv.). Samtidig innebærer det at vi nå har fått med lærlinger som ikke var registrert som lærlinger i dataene fra *VIGO Inntak* høsten 2002. Disse har enten fått lærekontrakt senere denne høsten, eller eventuelt i 2003. Tallene i dette notatet vil dermed kunne avvike noe fra det antall lærlinger i 2000-kullet, som vi i tidligere rapporteringer har estimert ut fra data fra *VIGO Inntak*. I tillegg har vi gjennom de nye dataene fra *VIGO Fag* fått opplysninger om VK2-elever og privatister, som også var grunnkurselever høsten 2000, som har gått opp til eller vært oppmeldt til fagprøve.

Her vil fokus rettes mot de som er registrert med kontrakts- eller fagprøveopplysninger. Dvs. de som var registrert som lærlinger høsten 2002, eller som inngikk en lære- eller opplæringskontrakt mellom 1. mai 2001 og 30. september 2003, eller som meldte seg opp til fag/svenneprøve mellom 1. mai 2003 og 31. desember 2004. Da inkluderer dataene 11 421 personer, og det skilles mellom de som er registrert som lærlinger og de som er registrert som lærekandidater. Blant de som er oppmeldt til fag eller svenneprøve kan det dessuten skilles mellom folk oppmeldt som lærlinger, elever eller som praksiskandidater. Denne siste inndelingen vil søkes beskrevet nedenfor.

---

³ Her har vi ekskludert de som gikk på kursene tegning, form og farge, medier og kommunikasjon og naturforvaltning (som er på yrkesfaglige studieretninger) holdt utenfor. Grunnen til det er at de gir studiekompetanse. Dessuten har vi ekskludert de som gikk fra yrkesfaglig VK1 til allmennfaglig påbygging.

Lærlinger

Opplæringen i de fleste lærefag foregår ved at man har de to første årene i skole (Grunnkurs etterfulgt av VK1), og at man deretter får to års opplæring i bedrift. I de fleste fag er det normerte løpet altså at det tar fire år å få fag- eller svennebrev. Etter de to første årene inngår man en lærekontrakt, og bedriften blir medansvarlig for fagopplæringen. I de mest teoretiske yrkesfagene er opplæringstiden noe lenger enn normalløpet⁴. Slike lærefag finnes i studieretningene for elektrofag og mekaniske fag⁵.

Praksiskandidater

En praksiskandidat (tidligere kalt § 20-kandidat) er en privatist i fagopplæring, uten lærekontrakt. Det å melde seg opp som praksiskandidat er primært et tilbud til voksne, som vil dokumentere kompetanse ved å avlegge fag- eller svenneprøve uten å inngå et ordinært læreforhold. Denne muligheten er hjemlet i § 3-5 i Opplæringsloven. Kravet til å melde seg opp som praksiskandidat er allsidig praksis i faget. Praksisen må være 25 prosent lenger enn fagets opplæringstid (dvs. normalt 5 år). Relevant skolegang (for eksempel i form av et relevant grunnkurs) gir fradrag i praksistid. I tillegg må man bestå en tverrfaglig teoretisk prøve i studieretningsfagene på VK1-nivå. I enkelte fag er det i tillegg en prøve på VK2-nivå. Det kreves derimot ikke eksamener i noen allmenne fag.

Dette er altså primært et tilbud til voksne som ikke har særlig mye dokumentert skolegang, og praksiskandidatene vil derfor ikke være noen stor gruppe i våre data som består av folk som var grunnkurselever høsten 2000. I Statistisk Sentralbyrås rapportering om prøveresultat etter type kandidat er det registrert drøyt seks tusen praksiskandidater i 2004, mens det i våre data er færre enn 100. Det er altså noen få som har tatt grunnkurs i 2000 og som seinere har avlagt fagprøve som praksiskandidater, men våre data er ikke egnet til å si noe generelt om praksiskandidatenes prøveresultater og kompetanseoppnåelse.

---

⁴ Dvs. lenger enn fire år, som regel fire og et halvt eller fem år, enten fordelt på tre år i skole og ett og et halvt eller to års læretid i bedrift, eller to år i skole og to og et halvt års læretid i bedrift (men da med ekstra teoriopplæring i løpet av læretiden).

⁵ De mekaniske fagene med et uvanlig langvarig opplæringsløp er Anleggsmaskinreparatør, Automatikkmekanikerfaget, Børsemaker. De usedvanlig langvarige elektorfagene er Elektriker, Energimontørfaget, Signalmontørfaget, Heismontørfaget, Energioperatørfaget, Serviceelektronikerfaget, Telekommunikasjonsmontørfaget, Serviceelektroniker, Automatikerfaget, Automatiker, Flysystemavionikerfaget, Flykomponentavionikerfaget, Flysystemmekanikerfaget, Flykomponentmekanikerfaget, Flymotormekanikerfaget, Flystrukturmekanikerfaget, Flyinteriør- og utstyrsmekanikerfaget, Data- og kontorsystemer, Lyd og bildesystemer, Elektroniske systemer i kjøretøy.

Elever i VK2 i stedet for lære

Målet i lærefagene er at alle søkere skal få tilbud om læreplass i en bedrift. Dette er imidlertid vanskelig å oppnå, og noen søkere med rett til videregående opplæring står igjen uten tilbud om læreplass når formidlingen er avsluttet. Disse har rett til å få tilbud om alternativ opplæring i skole, på et VK2 som bygger på det VK1 de har gjennomført. Denne opplæringen i skole skal også avsluttes med praktisk fag- eller svenneprøve, den samme prøven som for lærlinger (men etter ett år i skole og ikke etter to år i lære). Fylket kan tilby sine søkere en slik skoleplass i andre fylker. Finnmark tilbyr for eksempel ikke slik opplæring i eget fylke, men kjøper skoleplasser i andre fylker i Opplæringsregion Nord (som inkluderer Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene i tillegg til de tre nordligste fylkene).

Fordeling i våre data

Lærlingene er relativt godt registrert i våre data både når de inngår kontrakt og når de avlegger fagprøve. Om de to andre gruppene er derimot registreringen atskillig mer mangelfull, og vi kan først identifisere dem som tar lærefag i skole eller som tar fagprøve som praksiskandidater, når de melder seg opp til fag- eller svenneprøve. Våre data egner seg altså ikke til å si noe om progresjon blant elever i alternativt VK2. Vi kan ikke identifisere disse elevene i våre data før de har meldt seg opp til fagprøve, og alle slike elever som har sluttet uten å gå opp til fag- eller svenneprøve, vil ikke inkluderes. Forskjeller mellom lærlinger og de som har vært elever i VK2 i stedet for lære vil derfor bare undersøkes i kapittel 4 hvor det er resultater på fagprøven som analyseres.

Noen få personer i våre data har avlagt to prøver, og noen få av disse igjen er registrert som forskjellige typer kandidater på de to prøvene. Da har de blitt klassifisert etter følgende kriterier: hvis de både er registrert som praksiskandidater og som lærlinger eller elever, er de klassifisert som lærling eller elev fordi disse dataene allikevel ikke egner seg for å si noe generelt om praksiskandidatene. Hvis de er registrert som både elever og lærlinger er den status de er registrert med på *den sist avlagte prøven* valgt. Noen få er også registrert både med en lærlingkontrakt og en opplæringskontrakt, eller med en lærlingkontrakt selv om de har avlagt prøve som lærekandidat. Da har vi valgt den nyeste opplysningen (dvs. den sist inngåtte kontrakten eller den sist avlagte prøve).

For å antyde et helhetsbilde over den yrkesfaglige videregående opplæringen for dem som var elever på yrkesfaglige grunnkurs høsten 2000, gjengis det i tabellen nedenfor antall og andeler

(av denne gruppen) som befant seg i ulike kategorier innenfor yrkesfaglig videregående opplæring.

Tabell 1.1: Antall og andeler i ulike kategorier i yrkesfaglig opplæring av grunnkurselever 2000.

	Antall	Prosent
Lærekandidat	231	1,2
Lærling	10721	56,5
VK2 elev i lærefag	430	2,3
Praksiskandidat (§20)	39	0,2
Yrkesfag VK2 (skoleløp – yrkeskompetanse) (Høst 02)	2501	13,2
Yrkesfag (Høst 02), men ikke VK2 (skoleløp) eller lære	5045	26,6
Total	18967	100,0

I dette notatet er det de fire øverste kategoriene som vil undersøkes, altså de som er oppmeldt til fagprøve eller kompetanseprøve, og som er registrert som lærlinger, elever, praksiskandidater eller lærekandidater. Personene i de to nederste kategoriene ("*Yrkesfag VK2 (skoleløp – yrkeskompetanse)*") og "*Yrkesfag (Høst 02), men ikke VK2 (skoleløp) eller lære*") har ikke kontrakter og avlegger heller ikke fag- eller svenneprøve. De vil derfor ikke inkluderes i analysene i dette notatet. Det datamaterialet som vil analyseres består altså av 11 421 personer som enten er meldt opp til fag- eller svenneprøve, eller som er registrert som lærlinger eller lærekandidater. Fordelingen av disse på ulike kategorier, gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 1.2: Andeler i ulike kandidattyper blant alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Antall	Prosent
Lærekandidat	231	2,0
Lærling	10721	93,9
VK2 elev i lærefag	430	3,8
Praksiskandidat (§20)	39	0,3
Total	11421	100,0

Som nevnt ovenfor vil kapittel 5 settes av til å se nærmere på lærekandidatene. De vil derfor i liten grad inngå i analysene i de andre kapitlene. Kapittel 2 handler om i hvilken grad kandidatene er forsinket i sitt opplæringsløp, og vi vil da bare undersøke dem vi har kontraktsopplysninger om, altså lærlingene. Kapittel 3 vil også stort sett konsentrere seg om lærlingene, mens tilsvarende analyser av lærekandidatene altså vil presenteres i kapittel 5. Analysene i kapittel 4, vil heller ikke inkludere lærekandidatene, men der vil det i stedet legges vekt på forskjeller mellom lærlinger og elever.

Førstegangssøkere med rett

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi skilt mellom de som var førstegangssøkere med rett til videregående opplæring, i ulike grunnskull, og de som ikke var det (se Støren 2003 for en nærmere omtale av dette). Både i evalueringen av Reform 94 og i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har elever med ungdomsrett blitt viet størst oppmerksomhet, og det vil også være tilfellet i dette notatet. Oppmerksomheten vil altså stort sett konsentreres om de som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 og som da hadde ungdomsrett til opplæring. Tabellene som presenteres i hovedteksten vil stort sett gjelde denne gruppen, men tilsvarende tabeller som inkluderer alle som var grunnkurselever høsten 2000 vil presenteres i tabellvedlegget. Der det er store forskjeller mellom hele kullet og førstegangssøkerne med rett, vil det kommenteres. Tabellen nedenfor viser fordelingen på de ulike kandidatkategoriene blant dem som var førstegangssøkere med rett høsten 2000.

Tabell 1.3: Andeler i ulike kandidattyper blant førstegangssøkere med rett høsten 2000

	Antall	Prosent
Lærekandidat	121	1,3
Lærling	9068	94,7
VK2 elev	364	3,8
Praksiskandidat (§20)	19	0,2
Total	9572	100,0

Tabellen viser stort sett den samme fordelingen som i tabell 1.2 med ett unntak. Antallet som er registrert med en opplæringskontrakt er nesten halvert. Denne nedgangen innebærer at de som er på opplæringskontrakt i gjennomsnitt har avsluttet grunnskolen noe tidligere enn andre som var grunnkurselever høsten 2000. Lærekandidatene er med andre ord i større grad forsinket. Dette vil det vendes tilbake til i kapittel 5. For å illustrere at forskjellen mellom de med og uten rett i stor grad henger sammen med alder gjengir tabell 1.4 og 1.5 andeler i ulike kandidattyper etter fødselsår blant alle som var grunnkurselever høsten 2000 og blant dem av grunnkurselevne som da var førstegangssøkere med rett.

Tabell 1.4: Andeler i ulike kandidattyper etter fødselsår blant alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)	Antall
Født 1982 eller tidligere	5,1	89,6	3,4	1,9	954
Født 1983	6,4	90,0	3,4	0,2	1307
Født 1984	1,1	94,9	3,8	0,2	9098
Født 1985 eller seinere	0,0	95,2	4,8	0,0	62
Totalt	2,0	93,9	3,8	0,3	
Antall	231	10721	430	39	11421

Tabell 1.5: Andeler i ulike kandidattyper etter fødselsår blant førstegangssøkere med rett på grunnkurs høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)	Antall
Født 1982 eller tidligere	3,3	93,4	3,3	0,0	61
Født 1983	5,9	91,6	2,5	0,0	357
Født 1984	1,1	94,9	3,8	0,2	9092
Født 1985 eller seinere	0,0	95,2	4,8	0,0	62
Totalt	1,3	94,7	3,8	0,2	
Antall	121	9068	364	19	9572

Tabellene viser selvfølgelig at den store forskjellen mellom førstegangssøkerne med rett og hele grunnkurskullet, er at langt færre førstegangssøkere er født før 1984. Blant dem som er født tidligere enn i 1984, er forskjellen mellom rettighetshaverne og hele grunnkurskullet 1843 personer (snaut 20 prosent (418 av 2261 personer) er igjen når vi tar bort de som ikke var førstegangssøkere med rett høsten 2000). Blant dem som er født i 1984 eller seinere er det derimot omtrent ikke noen forskjell på de to tabellene. Bare 6 av 9160 personer ”mangler”, og disse 6 har sannsynligvis begynt ett år for tidlig på skolen.

Fordeling på sentrale variabler.

I fortsettelsen av dette kapitlet vil det gjengis hvordan fordelingen på kandidattypevariabelen varierer med ulike bakgrunnsvariabler. Det vil si kjønn, etnisk bakgrunn, studieretning, fylke og sektor. Hovedgrunnen til at det settes av plass til dette er at det presenterer de sentrale variablene for analysene i notatet, og samtidig at det gir en beskrivelse av datamaterialet. I tillegg gir denne gjennomgangen mulighet til å oppsummere resultater fra tidligere rapporteringer fra dette prosjektet.

Kjønn

I videregående opplæring er det systematiske, og til dels store, kjønnsforskjeller. Jenter får gjennomgående bedre gjennomsnittskarakterer enn gutter, og de har noe bedre progresjon. Samtidig har de noe større problemer med å få læreplass. De virkelige store kjønnsforskjellene i videregående opplæring går mellom studieretningene, og kjønnssegregeringen er sterk. På noen studieretninger er mer enn 90 prosent av elevene menn (Byggfag, Mekaniske fag, Elektrofag og Tekniske byggfag), mens kjønns sammensetningen er motsatt på andre studieretninger (på Helse- og sosialfag og Formgivingsfag er mer enn 9 av 10 elever kvinner). Samlet er det også slik at det er en betydelig overvekt av gutter på de yrkesfaglige studieretninger. Kjønns sammensetningen på ulike studieretninger i det datamaterialet som skal analyseres i dette notatet gjengis i tabell 1.9. I tabell 1.6 gjengis fordelingen på ulike kandidattyper blant gutter og jenter.

Tabell 1.6: Andeler av ulike kandidattyper blant gutter og jenter, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Gutter	Jenter
Lærekandidat	1,4	1,0
Lærling	94,4	95,7
VK2 elev	4,1	3,0
Praksiskandidat (§20)	0,2	0,3
Totalt	100,0	100,0
Antall	6950	2622

Tabellen viser små og ubetydelige kjønnsforskjeller.

Minoritetselever

Etnisk bakgrunn er her definert ut fra registrerte opplysninger av elevenes morsmål. Det vil skilles mellom den etniske majoriteten (som enten har samisk, norsk, dansk eller svensk som morsmål), vestlige (som består av de som har et vesteuropeisk språk som morsmål, og som har bakgrunn i Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia eller New Zealand) og ikke vestlige (som har et annet språk enn de vesteuropeiske som morsmål eller som ikke har bakgrunn i Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia eller New Zealand). Tidligere rapporter fra dette prosjektet (Støren 2003; Helland og Støren 2004; Støren 2005a; Støren 2005b) har vist at elever med majoritetsbakgrunn i gjennomsnitt får betydelig bedre karakterer enn sine medelever med ikke-vestlig bakgrunn.⁶ Dette er i liten grad endret sammenliknet med de første kullene etter Reform 94. Samtidig har vi sett en kraftig forbedring i de ikke-vestliges studieprogresjon. Det er særlig på de studieforbereidende studieretninger at progresjonen har blitt bedre blant ikke-vestlige innvandrere, og særlig jentene med ikke-vestlig bakgrunn er der i ferd med å ta igjen sine medelever med majoritetsbakgrunn. Noe av den registrerte forbedringen i progresjon skyldes en tendens til at flere elever med ikke-vestlig bakgrunn tar med stryk fra forrige trinn, men dette er ikke hele forklaringen. På yrkesfagene er forbedringen sammenliknet med de som begynte i videregående høsten 1994 mindre. I tillegg har vi sett at ikke-vestlige innvandrere har betydelig større problemer med å få læreplass enn læreplassøkere med majoritetsbakgrunn. Dette siste gir grunn til å forvente at de ikke-vestlige innvandrerne i større grad vil være elever i alternativt VK2 i skole, og at de i større grad vil være forsinket i sitt løp mot fag- eller svenneprøve. Det siste vil undersøkes i neste kapittel, det første undersøkes i tabellen nedenfor.

⁶ Dataene gir ikke muligheten til å skille mellom innvandrere og deres etterkommere (2. generasjons innvandrere).

Tabell 1.7: Andeler av ulike kandidattyper etter etnisk bakgrunn, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Skandinavisk	Vestlig	Ikke-vestlig
Lærekandidat	1,3	0,0	1,9
Lærling	94,8	100,0	91,0
VK2 elev	3,7	0,0	7,1
Praksiskandidat (§20)	0,2	0,0	0,0
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	9339	22	211

Tabellen viser ikke særlig store forskjeller, men det er en tendens i forventet retning når det gjelder andel som er VK2 elev. Denne andelen er noe høyere blant de med ikke-vestlig bakgrunn, selv om forskjellen er mindre dramatisk enn den vi tidligere har funnet når det gjelder tilgang til læreplasser (Helland & Støren 2004).

Studieretning

Også mellom ulike studieretninger har vi i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet funnet betydelig variasjon. Den sterke kjønnssegregeringen er allerede nevnt. I tillegg har vi registrert betydelig variasjon i studieprogresjon og andeler som har fått læreplass. I grunnkurskullet 2000 varierer andelen med såkalt "optimal progresjon" (dvs. som befinner seg i VK2 eller i lære to år etter påbegynt grunnkurs) fra mellom 80 og 90 prosent, på de studiekompetansegivende studieretninger og medier og kommunikasjon, til rundt 40 prosent på trearbeidsfag, mekaniske fag og hotell- og næringsmiddelfag. På de øvrige yrkesfaglige studieretningene ligger andelen som følger "optimal progresjon" rundt 60 prosent. Andeler av læreplassøkerne som har fått læreplass varierer også en god del. Lavest andel med læreplass høsten 2002, fant vi på medier og kommunikasjon, mens mer enn ni av ti søkere fikk læreplass på kjemi- og prosessfag, tekniske byggfag og på salg og service. Dette kan tenkes å gi seg utslag både i fordelingen på ulike kandidattyper og på resultatet til fagprøven. Nærmere bestemt kan det forventes at seleksjonen til læreplassene i medier og kommunikasjon vil være relativt sterk slik at flere av lærlingene her består fagprøven enn på studieretninger hvor en større andel har fått læreplass. Disse resultatene gir også grunn til å forvente at andelen som er VK2-elever vil være større på studieretninger hvor relativt få har fått tilbud om læreplass.

Tabell 1.8: Andeler av ulike kandidattyper etter studieretning, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Elektrofag	0,1	88,2	11,3	0,4
Formgivingsfag	0,6	90,7	8,1	0,6
Trearbeidsfag	3,2	93,5	3,2	0,0
Allmenne, økonomiske og administrative fag	0,4	94,9	4,6	0,0
Mekaniske fag	1,9	95,1	2,9	0,2
Hotell- og næringsmiddelfag	2,2	96,1	1,5	0,2
Helse- og sosialfag	2,0	96,8	0,9	0,2
Tekniske byggfag	2,4	97,0	0,7	0,0
Salg og service	2,4	97,6	0,0	0,0
Naturbruk	1,5	98,5	0,0	0,5
Byggfag	1,1	98,7	0,2	0,0
Kjemi- og prosessfag	0,5	99,0	0,5	0,0
Medier og kommunikasjon	0,0	100,0	0,0	0,0
Totalt	1,3	94,7	3,8	0,2
Antall	121	8966	364	19

Tabellen viser en del interessante forskjeller mellom studieretningene. Andelen VK2 elever varierer fra 11,3 prosent innen elektrofag⁷ til 0 prosent på medier og kommunikasjon. Det siste er noe overraskende, i lys av at dette er den studieretningen hvor andelen som fikk tilbud om læreplass var lavest. De som ikke får tilbud om læreplass innenfor medier og kommunikasjon ser altså ikke ut til å velge alternativ opplæring i skole. Her må det imidlertid tas forbehold fordi vi jo ikke registrerer VK2 elevene før de går opp til fagprøven.

Som nevnt ovenfor er kjønnssegregeringen sterk i videregående opplæring. Dette vises tydelig i tabell 1.9 nedenfor.

⁷ Her er det verdt å merke seg at en del av elektrofagene er såkalte avvikende lange løp, hvor man går tre år i skole, før man begynner i lære.

Tabell 1.9: Kjønnssammensetning på ulike studieretninger, alle som var grunnkurselever høsten 2000, og som var lærlinger høsten 2002 eller seinere.

	Menn	Kvinner
Byggfag	99,0	1,0
Mekaniske fag	97,2	2,8
Elektrofag	96,8	3,2
Tekniske byggfag	95,2	4,8
Trearbeidsfag	83,7	16,3
Allmenne, økonomiske og administrative fag	71,7	28,3
Naturbruk	69,4	30,6
Kjemi- og prosessfag	62,2	37,8
Medier og kommunikasjon	50,9	49,1
Hotell- og næringsmiddelfag	47,3	52,7
Salg og service	34,6	65,4
Helse- og sosialfag	8,5	91,5
Formgivingsfag	3,5	96,5

I dette notatet vil det en del steder undersøkes i hvilken grad det er forskjeller mellom mannsdominerte og kvinnedominerte studieretninger. Da vil en forenklet tredeling av studieretningene benyttes. Det vil skilles mellom mannsdominerte studieretninger⁸ (de som har mer enn 65 prosent menn), kvinnedominerte studieretninger⁹ (som har mer enn 65 prosent kvinner) og studieretninger med en jevnere kjønnsfordeling¹⁰. Tabellen nedenfor viser fordelingen på ulike kandidattyper etter denne tredelingen av studieretningene.

Tabell 1.10: Andeler av ulike kandidattyper etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Mannsdominerte retninger (minst 65% menn)	Jevnere fordelte retninger	Kvinnedominerte retninger (minst 65% kvinner)
Lærekandidat	1,1	1,9	1,5
Lærling	94,3	96,7	94,6
VK2 elev	4,4	1,3	3,6
Praksiskandidat (§20)	0,2	0,1	0,3
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	6405	1350	1715

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Manssdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnsammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Tabellen viser små forskjeller mellom de tre typene studieretning når det gjelder fordeling av de ulike kandidattyper. Fordelingen på mannsdominerte og kvinnedominerte studieretninger

⁸ Dvs. Byggfag, Mekaniske fag, Elektrofag, Tekniske byggfag, Trearbeidsfag, Naturbruk og Allmenne, økonomiske og administrative fag. Når det gjelder Allmenne, økonomiske og administrative fag kan det tilføyes at det desidert største lærefaget på denne studieretningen er IKT-driftsfaget.

⁹ Dvs. Helse- og sosialfag, Formgivingsfag og Salg og service.

¹⁰ Dvs. Kjemi- og prosessfag, Medier og kommunikasjon og Hotell- og næringsmiddelfag.

er så godt som identisk, mens det er en noe høyere andel lærlinger på studieretninger med relativt jevn kjønns sammensetning.

Fylke

I dette notatet vil kandidatens fylke forstås som det fylket som har registrert enten lære- og opplæringskontraktene eller prøveopplysningene. Dette vil i stor grad korrelere med bofylke, men ikke fullstendig.¹¹ Som nevnt ovenfor oppretter for eksempel ikke Finnmark skoleplass til de som ikke får lære-plass, men kjøper i stedet slike plasser i andre fylker. Disse elevene blir dermed registrert i det fylket de har fått sin opplæring og ikke i Finnmark. Tilsvarende kan tenkes å gjelde også i andre fylker på enkelte studieretninger og kurs. I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi vist at det er variasjon mellom landets fylker når det gjelder studieprogresjon. Studieprogresjonen er stort sett noe lavere i de tre nordligste fylkene, og særlig i Finnmark. Fordelingen på ulike studieretninger varierer også noe. Andelen av grunnkurskullet høsten 2000 som var på en studiekompetansegivende studieretning varierer også en god del, og går fra 65 prosent i Oslo til 41 prosent i Nord-Trøndelag og Hedmark. Tabellen nedenfor viser fordelingen på ulike kandidatyper i de ulike fylkene.

---

¹¹ Korrelasjonen mellom fylket man bor i og fylket man er lærling i er 0,937 (Pearson's R), og andelen som går i lære i det fylket de bor i varierer fra 66 prosent i Akershus til 94 prosent i Rogaland.

Tabell 1.11: Andeler av ulike kandidat typer etter det fylke man var lærling eller lære kandidat, eller hvor man avla fagprøve, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Nord-Trøndelag	0,8	87,3	11,1	0,8
Østfold	2,4	87,6	9,4	0,6
Aust-Agder	2,5	90,3	7,2	0,0
Sogn og Fjordane	0,7	90,8	7,7	0,7
Møre og Romsdal	1,7	92,6	5,7	0,0
Nordland	1,2	93,3	5,5	0,0
Vestfold	4,8	93,4	1,7	0,0
Telemark	2,5	94,9	2,5	0,0
Oppland	2,7	95,2	2,1	0,0
Oslo	1,3	95,7	3,0	0,0
Sør-Trøndelag	0,6	95,4	3,8	0,2
Hedmark	0,6	96,5	1,9	1,0
Rogaland	0,4	96,0	3,4	0,2
Hordaland	0,2	96,2	3,3	0,3
Akershus	2,0	97,3	0,7	0,0
Buskerud	1,2	97,1	1,7	0,0
Vest-Agder	0,0	97,4	2,3	0,2
Troms	0,0	98,1	1,6	0,3
Finnmark	0,0	100,0	0,0	0,0
Totalt	1,3	94,7	3,8	0,2
Antall	121	9068	364	19

Tabellen viser en del forskjeller mellom fylkene. I Finnmark er det som nevnt ingen som går opp til fag- eller svenneprøve som VK2 elev, mens drøyt 11 prosent av kandidatene i Nord-Trøndelag går opp til prøven som elever. Bruken av opplæringskontrakt ser også ut til å variere en god del mellom fylkene. Ingen er registrert med opplæringskontrakt i Vest-Agder, Troms og Finnmark, mens nesten 5 prosent av de som er registrert i Vestfold er på en slik kontrakt. Det kan altså se ut som om det er forskjeller i fylkenes praksis. Det kan være ulik dimensjonering av videregående opplæring, som gjør at man i noen fylker får flere ut i lære to år etter at man fordelte elever på ulike grunnkurs. Det kan også handle om flaks og uflaks i forhold til konjunktursvingninger. Når det gjelder bruken av opplæringskontrakter ser det også ut til å være forskjellig praksis i ulike fylker. I mange fylker er det færre enn 1 prosent, og i noen er det faktisk ingen som får dette tilbudet, mens det altså gis til nesten 5 prosent i Vestfold. Denne forskjellen handler nok ikke om at det er så mange flere i Vestfold som ikke er i stand til å gjennomføre hele fagopplæringa, men at de gir tilbudet til flere av dem som trenger det enn i andre fylker.

Sektor

Den siste dimensjonen som vil beskrives her, er hvorvidt lærebedriften er offentlig eller privat. Kulturelle og sosiale forskjeller mellom folk ansatt i offentlig og privat sektor er

betydelige, på en rekke felter. En annen skillelinje som ofte vektlegges er sysselsetningssektor (se f.eks. Savage 1991, Brint 1994 eller Hansen 1996). Fordi forskjellene mellom offentlig og privat sektor er betydelige, hevdes det at ansatte i privat og offentlig sektor befinner seg i ulike klasseposisjoner. Ansatte i offentlig og privat sektor har grunnleggende motstridende interesser (Giddens 1984), lønnsspredningen og systemene for inntektsfastsettelse er forskjellige i de to sektorer (Høgsnes 1999), og ansettelsesforholdene er forskjellige bl.a. ved at ansettelse i offentlig sektor oppleves som tryggere (Wright 1997). Slike forskjeller antas å skape betydelige kulturelle forskjeller mellom offentlig og privat sektor (se f.eks. Savage 1991, Brint 1994, Knutsen 1986, eller Hansen 1996). Også teoretikere som har mindre tro på klassebegrepets sentralitet (som f.eks. Castro 1992) framhever at sysselsetningssektor er en sentral sosial og kulturell konfliktlinje i moderne samfunn (se Helland 2004: 82-86 for en gjennomgang av forskjeller mellom offentlig og privat sektor). Slike forskjeller kan også tenkes å gi seg utslag i ulik tilnærming til lærlinger og til deres opplæring. I dette notatet vil det derfor også undersøkes hvordan progresjon, avbrudd og prøveresultat varierer mellom lærlinger i offentlig og privat sektor. Siden opplysningen om sektor er knyttet til kontrakten, har vi bare denne opplysningen om lærlinger og lære kandidater. Tabellen nedenfor viser hvordan fordelingen på disse to gruppene er i offentlig og privat sektor.

Tabell 1.12: Andeler lære kandidater og lærlinger i offentlig og privat sektor, alle som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Lære kandidat	Lærling	Antall
Privat	1,3	98,7	8427
Offentlig	1,9	98,1	616
Gjennomsnitt	1,3	98,7	
Antall	120	8923	9043

Fordelingen på de to typene kontrakt er så godt som identisk i offentlig og privat sektor.

Gangen i notatet

I det neste kapitlet vil det undersøkes hvor stor andel av de som befant seg i et løp mot fag- eller svennebrev som har avlagt fagprøven i løpet av normert tid (dvs. innen utgangen av 2004). Det vil da undersøkes hvordan denne andelen varierer mellom gutter og jenter, mellom etnisk majoritet og minoritetsgrupper, mellom studieretninger, fylker og mellom lærlinger i offentlig og privat sektor.

I kapittel 3 vil det undersøkes hvor store andeler som avbryter et lærlingforhold. Hvilke årsaker avbruddet har vil også undersøkes. I tillegg vil det undersøkes hvilke grunner som

registreres for å heve kontrakten. Også i dette kapitlet vil det undersøkes hvordan variasjonen er mellom ulike grupper lærlinger.

Kapittel 4 undersøker hvor mange av de som har avlagt en fag- eller svenneprøve som består. Videre vil variasjoner i andeler som stryker i ulike elevgrupper undersøkes. Særlig interessant er det å undersøke forskjeller mellom fag, noe som ikke har vært belyst før. I tillegg vil det undersøkes om det er forskjeller mellom elever og lærlinger med minoritets- og majoritetsbakgrunn, mellom jenter og gutter og mellom ulike aldersgrupper.

Hvor mange av de som påbegynte et grunnkurs høsten 2000 som seinere inngikk en opplæringskontrakt, vil undersøkes i kapittel 5. Det vil da undersøkes om lære kandidater har bestått kompetanseprøven, og i hvilken grad de har hatt avbrudd og forsinkelser. Også her vil variasjon mellom ulike undergrupper kartlegges.

Kapittel 2: Hvor mange har gått opp til fagprøve i løpet av normert tid?

I dette kapitlet vil det undersøkes hvor stor andel av de som befant seg i et løp mot fag- eller svennebrev som har avlagt fagprøven i løpet av normert tid (dvs. innen utgangen av 2004). Som nevnt i innledningskapitlet tydet evalueringen av Reform 94 på at relativt få lærlinger avbrøt læreforholdet de var i. En spørreskjemaundersøkelse viste den gang at bare fem prosent av de som ble lærlinger høsten 1996, hadde sluttet våren 1997 (Støren et al. 1998). Også senere undersøkelser tyder på at andelen som slutter er lav, og Markussen og Sandberg (2005a) fant at bare 1,3 prosent av lærlingene i sju østlandsfylker hadde hevet kontrakten i løpet av det første halve året i lære. Samtidig vet vi, fra en tidligere delrapportering fra dette prosjektet (Helland og Støren 2004), at andelen med såkalt ”optimal progresjon” er atskillig lavere blant dem som begynte på en yrkesfaglig studieretning enn blant dem som begynte på en studieforberedende studieretning. Blant grunnkurselever høsten 2000 vil det si at nesten 84 prosent av elevene på studiekompetansegivende studieretninger var på VK2 høsten 2002, mens mindre enn 57 prosent av de som hadde tatt et yrkesfaglig grunnkurs høsten 2000 befant seg på tilsvarende nivå (dvs. på VK2 eller i lære). Det er med andre ord også grunner til å tro at mange vil være forsinket og ikke ha avlagt fagprøve. Her vil det undersøkes hvordan denne andelen varierer mellom gutter og jenter, mellom etnisk majoritet og minoritetsgrupper og mellom studieretninger og fylker. I tillegg vil vi vise hvordan disse andelene avhenger av tidligere erfaringer i videregående opplæring (bl.a. om man har strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning, eller hatt avbrudd i læretida).

Kapitlets avhengige variabel – lærlingers studieprogresjon

I dette avsnittet vil det settes av plass til å beskrive hvordan vi har konstruert variabelen for prøveresultat og studieprogresjon. Denne variabelen brukes i operasjonaliseringen av de fleste avhengige variablene som undersøkes i dette notatet. Å dokumentere hvordan vi har gått fram for å lage denne variabelen, anses derfor som nødvendig. Konstruksjonen av variabelen for lærlingers prøveresultat avhenger ikke bare av hvilke variabler som inngår, men også av den rekkefølgen operasjonene utføres i. Her vil det derfor både beskrives hvilke variabler som inngår, og i hvilken rekkefølge de ulike operasjonene er utført. Dette blir nødvendigvis teknisk, og relativt kjedelig for de som ikke kjenner VIGO-registrene godt. De som ikke er interesserte i de tekniske detaljene, kan altså hoppe til neste overskrift.

For å konstruere variabelen for prøveresultat kombineres informasjon fra flere variabler. Det tas utgangspunkt i variablene for (opp til to) prøveresultater, og denne informasjonen suppleres med informasjon fra variabler for opp til fire årsaker til hevet kontrakt, og, i noen grad, fra variabler for årsaker til avbrudd i læretida. I tillegg tas det hensyn til når man har planlagt å avlegge fag- eller svenneprøve, og når man eventuelt har hevet kontrakten.

Utgangspunktet er altså prøveresultatvariablene. Vi har opplysninger om opp til to avlagte fagprøver. De fleste har bare avlagt fag- eller svenneprøven én gang, men noen har altså gjort det to ganger. Først plukkes de som har bestått en fagprøve ut. Alle som har bestått en av prøvene gis verdien ”bestått”. I tillegg regnes de som er registrert med verdien ”kontrakten avsluttet etter bestått prøve” som årsak til hevet kontrakt, også til de som har ”bestått”.

De som har strøket på den (eneste eller) sist avlagte av de to fagprøvene gis verdien ”strøket”. Det gjør også de som har strøket på den første fagprøven, og som verken er registrert som oppmeldt til sin andre prøve eller har bestått den. Videre vil man regnes til de som har ”strøket”, hvis man verken er oppmeldt til sin andre prøve eller har bestått en fagprøve, og har fått hevet kontrakten pga. stryk. Hvis man derimot har strøket på den første fagprøven og er registrert som oppmeldt til sin andre, eller har bestått den andre, så regnes man som henholdsvis ”oppmeldt”¹² eller ”bestått”.

De som etter disse operasjonaliseringene fortsatt ikke har noe prøveresultat, og som har en av verdiene ”prøve avlyst”, ”oppmelding ikke godkjent” eller ”sjekk kontrakt” som registrert prøveresultat, gis verdien ”problemer”. Dette er folk som har meldt seg opp til fag- eller svenneprøve, men som av ulike grunner ikke har fått gå opp. En grunn til å ikke godkjenne en oppmelding kan for eksempel være at kandidaten har stryk på grunnkurs og VK1.

De som etter dette fortsatt mangler prøveresultat, og som har verdien ”overført annen kontrakt” som den sist registrerte årsak til hevet kontrakt, gis verdien ”forsinka”.

---

¹² Dette gjelder 83 lærlinger og 6 elever i alternativt VK2 i skole.

I de mest teoretiske yrkesfagene er opplæringstiden noe lenger enn normalløpet¹³. Slike lærefag finnes i studieretningene for elektrofag og mekaniske fag¹⁴. Disse vil skilles ut og gis verdien ”*avvikende (lengre) løp*”. Lærlingene i disse fagene har et brutto læretid som er lenger enn fire år, og vil derfor vanligvis ikke ha rukket å gå opp til fagprøve innen utgangen av 2004.

Noen er registrert som lærlinger høsten 2002, uten at vi har noen kontrakts- eller prøveopplysninger om dem. Disse gis også en egen verdi (”*lærling høsten 2002, men kontrakts- og prøveinformasjon mangler*”).

De som etter kategoriseringene beskrevet ovenfor fortsatt ikke har noen verdi på den nye variabelen for resultat og studieprogresjon, og som er registrert med "avbrudd uten forlengelse" som avbruddsårsak, gis verdien ”*læretida utløpt uten prøve*”. Den samme verdien gis de som fortsatt mangler verdi på den nye variabelen for resultat og studieprogresjon, og som har fått hevet den sist inngåtte kontrakten. Det samme gjelder de som har en av verdiene ”prøve avlyst”, ”oppmelding ikke godkjent” eller ”sjekk kontrakt” som registrert prøveresultat, og som har fått hevet den sist inngåtte kontrakten. De som etter disse operasjonene fortsatt ikke har noe prøveresultat, og som har avsluttet kontrakten før den planlagt sluttdato, gis også verdien ”*læretida utløpt uten prøve*”.

De som fortsatt ikke har noen verdi på den nye variabelen for resultat og studieprogresjon, og som har planlagt sluttdato seinere enn 2004, gis verdien ”*forsinka*”. Man regnes også som ”*forsinka*” hvis man etter operasjonene beskrevet ovenfor fortsatt mangler prøveresultat, har planlagt sluttdato tidligere enn 2005, og har hatt et avbrudd i læretida. Hvis man fortsatt ikke har noe resultat, og har verdien "VENTER (på prøve)" som grunn til et avbrudd, så regnes man som ”*oppmeldt*”. De som etter alle disse operasjonene fortsatt ikke har prøveresultat, har

---

¹³ Dvs. lenger enn fire år, som regel fire og et halvt eller fem år, enten fordelt på tre år i skole og ett og et halvt eller to års læretid i bedrift, eller to år i skole og to og et halvt års læretid i bedrift (men da med ekstra teoriopplæring i løpet av læretiden).

¹⁴ De mekaniske fagene med et uvanlig langvarig opplæringsløp er Anleggsmaskinreparatør, Automatikkmekanikerfaget, Børsemaker. De usedvanlig langvarige elektorfagene er Elektriker, Energimontørfaget, Signalmontørfaget, Heismontørfaget, Energioperatørfaget, Serviceelektronikerfaget, Telekommunikasjonsmontørfaget, Serviceelektronikerfaget, Automatikerfaget, Automatiker, Flysystemavionikerfaget, Flykomponentavionikerfaget, Flysystemmekanikerfaget, Flykomponentmekanikerfaget, Flymotormekanikerfaget, Flystrukturmekanikerfaget, Flyinteriør- og utstyrsmekanikerfaget, Data- og kontorsystemer, Lyd og bildesystemer, Elektroniske systemer i kjøretøy.

alle planlagt å slutte innen utgangen av 2004, de gis derfor verdien ”*læretida utløpt uten prøve*”.

Tabellen nedenfor viser fordelingen på denne variabelen.

Tabell 2.1: Andeler i ulike kategorier på en variabel som kombinerer informasjon om prøveresultat og studieprogresjon.

	Antall	Prosent
Strøket	335	2,9
Bestått	5563	48,7
Problemer	48	0,4
Oppmeldt	632	5,5
Forsinka	1812	15,9
Avvikende (lengre) løp	1543	13,5
Lærling høsten 2002, men kontrakts- og prøveinformasjon mangler	150	1,3
Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøve	1338	11,7
Totalt	11421	100,0

Denne variabelen vil altså legges til grunn for flere av variablene som skal analyseres i dette notatet. I dette kapitlet vil vi fokusere på studieprogresjon, og variabelen vil forenkles deretter. De som er oppmeldt eller forsinka slås sammen til kategorien ”*forsinka*”, og de som har ”*avlagt fagprøve*” slås sammen uavhengig av om de har bestått eller strøket. Videre slås de som i tabellen ovenfor er kategorisert med ”*problemer*”, sammen med de som har *avslutta læreforholdet uten registrert prøve*. Fordelingen på denne forenklete variabelen gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 2.2: Studieprogresjon blant lærlinger og lærekandidater, førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Lærekandidater	Lærlinger
Avlagt prøve	18,2	51,4
Oppmeldt eller forsinka	49,6	20,7
Avvikende (lengre) løp	0,8	15,6
Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøve	31,4	11,2
Lærling høsten 2002, men kontrakts- og prøveinformasjon mangler	---	1,1
Total	100,0	100,0
Antall	121	9068

Også denne variabelen vil forenkles noe. De som er i ”*avvikende (lengre) løp*” vil tas ut av analysene i dette kapitlet, fordi de som regel ikke kan ha rukket å avlegge prøve. Ut av analysene vil vi også ta de som har verdien ”*lærling høsten 2002, men kontrakts- og prøveinformasjon mangler*”. Om disse lærlingene mangler all informasjon om både lærekontrakter og fag- eller svenneprøver, og vi kan derfor ikke si noe om deres

studieprogresjon. Dette gir følgende fordeling på lærlingers og lærekandidaters studieprogresjon.

Tabell 2.3: Studieprogresjon blant lærlinger og lærekandidater, førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

	Lærekandidater	Lærlinger
Avlagt prøve	18,3	61,8
Oppmeldt eller forsinka	50,0	24,8
Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøve	31,7	13,4
Total	100,0	100,0
Antall	120	7553

I dette kapitlet vil det altså undersøkes hvordan ulike grupper fordeler seg på denne variabelen. Vi vil da konsentrere oppmerksomheten om lærlingene. Lærekandidatene er i et annet opplæringsløp og de avlegger en annen prøve enn lærlingene. De bør derfor undersøkes separat, og det vil vi gjøre i kapittel 5. Elevene i alternativ VK2 i skole klarer vi ikke å identifisere før de melder seg opp til fagprøven, og vi vet derfor ikke nok om opplæringsløpet deres til å kunne si noe om studieprogresjonen. I kapittel 4 vil vi imidlertid undersøke hvordan de av dem som er meldt opp til fag- eller svenneprøven gjør det på den.

Hvordan varierer studieprogresjonen mellom ulike grupper?

I dette kapitlet vil det altså undersøkes hvordan studieprogresjonen er i ulike grupper lærlinger. Vi vil undersøke om det er forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærlingers studieprogresjon, mellom studieprogresjonen til lærlinger med etnisk majoritetsbakgrunn og minoritetsgrupper, og mellom lærlinger på ulike studieretninger. I tillegg vil vi sammenligne studieprogresjonen i ulike fylker, og til lærlinger i offentlig og privat sektor. Til slutt i den deskriptive delen av kapitlet vil vi undersøke hvordan tidligere erfaringer i videregående opplæring varierer mellom lærlinger med ulik studieprogresjon. Avslutningsvis i kapitlet vil vi gi en samlet vurdering av hvilke faktorer som påvirker lærlingenes studieprogresjon ved hjelp av multinomisk logistisk regresjon.¹⁵

Kjønnsforskjeller i studieprogresjon

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi sett at jenter har større problemer enn gutter med å få læreplass, selv om karaktergjennomsnittet blant jenter gjennomgående er bedre enn blant gutter. Vi har også sett at videregående opplæring er svært kjønnssegregert.

¹⁵ Poenget med multivariate analyser som logistisk regresjon, er at vi da kan undersøke effekten av mange variabler i samme analyse. For eksempel kan det antas at sannsynligheten for å ha avlagt fagprøve varierer langs en lang rekke dimensjoner som kjønn, etnisk bakgrunn og studieretning. En krysstabell som inkluderer alle disse variablene ville imidlertid gå over mange sider og være relativt uleselig.

På noen studieretninger er mer enn 9 av 10 elever gutter, mens kjønnsfordelingen er omvendt på andre studieretninger (Helland & Støren 2004). Hvordan studieprogresjonen varierer mellom mannlige og kvinnelige lærlinger undersøkes i tabellen nedenfor.

Tabell 2.4: Studieprogresjon etter kjønn, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

	Menn	Kvinner
Som har avlagt fagprøve	62,4	60,5
Som er oppmeldt eller forsinka	24,7	25,0
Hevet kontrakt uten registrert prøve	12,9	14,5
Totalt	100,0	100,0
Antall	5121	2432

Forskjellene i tabellen er ikke store. Det er riktignok en svak tendens til at menn noe oftere har avlagt fag- eller svenneprøve, og at kvinner noe oftere har hevet lærekontrakten uten fagprøve og noe oftere er forsinka. Forskjellene er imidlertid relativt små.

Forskjeller i studieprogresjonen i den etniske majoriteten og minoritetsgrupper

I Helland & Støren (2004) fant vi at ikke-vestlige læreplassøkere hadde lavere sannsynlighet for å få læreplass enn søkere med majoritetsbakgrunn. Forskjellen gjaldt særlig de mannlige søkerne med minoritetsbakgrunn, og den ble ikke borte når vi kontrollerte for at ikke-vestlige innvandrere i gjennomsnitt har lavere karakterer. Ikke-vestlige innvandrere måtte ha svært gode karakterer før de kunne konkurrere med de etnisk norske læreplassøkerne. Det kan altså tenkes at folk med ikke-vestlig bakgrunn som har blitt lærlinger, er en spesielt selektert gruppe som i gjennomsnitt er flinkere og mer motiverte enn andre lærlinger. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan studieprogresjonen varierer med lærlingenes etniske bakgrunn.

Tabell 2.5: Studieprogresjon etter etnisk bakgrunn, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

	Majoritet	Ikke-vestlige	Vestlige	Totalt
Alle...				
...som har avlagt fagprøve	62,0	56,3	31,3	61,8
...som er oppmeldt eller forsinka	24,6	31,1	31,3	24,8
...som har hevet kontrakt uten registrert prøve	13,4	12,6	37,5	13,4
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	7370	167	16	7553

Tabellen viser at selv om seleksjonen til lære plass er sterkere blant lærlinger med innvandrerbakgrunn, så er ikke studieprogresjonen like høy som blant lærlingene med majoritetsbakgrunn. Forskjellen er imidlertid ikke dramatisk.¹⁶

Fylkesforskjeller i studieprogresjon

I tidligere rapporteringer fra prosjektet (som dette notatet er del av), har vi sett at den generelle studieprogresjonen i videregående opplæring er noe lavere i de tre nordligste fylkene, og særlig lav i Finnmark (Helland & Støren 2004). Hvordan lærlingenes studieprogresjon varierer mellom fylkene, gjengis i tabellen nedenfor.

¹⁶ Et unntak fra dette er de med vestlig bakgrunn, men de er så få at det ikke vil legges vekt på resultatene deres.

Tabell 2.6: Studieprogresjon etter fylke, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett. (Sortert etter andel med avlagt prøve)

	Som har avlagt fagprøve	Som er oppmeldt eller forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve	Totalt
Rogaland	69,3	21,0	9,7	991
Oppland	68,1	19,1	12,8	298
Vest-Agder	66,5	22,9	10,6	385
Vestfold	64,3	21,4	14,3	406
Telemark	63,9	23,6	12,5	288
Hordaland	63,1	24,3	12,7	923
Møre og Romsdal	61,8	27,4	10,9	468
Buskerud	61,3	23,5	15,2	323
Sør-Trøndelag	60,9	28,6	10,5	542
Oslo	59,4	23,0	17,6	596
Akershus	59,3	23,1	17,6	437
Nord-Trøndelag	58,9	34,2	6,8	190
Troms	58,7	26,0	15,4	254
Østfold	56,8	28,6	14,6	412
Aust-Agder	56,6	22,2	21,2	189
Hedmark	55,9	23,1	21,0	229
Nordland	54,1	30,8	15,1	344
Sogn og Fjordane	52,7	33,3	14,0	207
Finnmark	52,1	35,2	12,7	71
Landsgjennomsnitt	61,8	24,8	13,4	
Totalt antall	4665	1873	1015	7553

Tabellen viser at også lærlingene i Finnmark har relativt lav studieprogresjon, og det er drøyt 17 prosentpoeng færre lærlinger som har avlagt fag- eller svenneprøve i løpet av normert tid der enn i Rogaland. Vi ser også at den lave studieprogresjonen i Finnmark henger sammen med en høy andel som er forsinka, og at andelen som har hevet kontrakt uten registrert prøve ikke er høyere i Finnmark enn landsgjennomsnittet. Høyest er andelen som har slutta uten å avlegge prøve i Aust-Agder og Hedmark (med 21 prosent). Denne andelen er lavest i Nord-Trøndelag og Rogaland, hvor den er lavere enn 10 prosent. Andelen som er forsinka varierer fra 19,1 i Oppland, til rundt en tredel i Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Finnmark.

Hva som forårsaker disse forskjellene er vanskelig å mene så mye om, uten å ha tilgang til informasjon om hvordan den praktiske fagopplæringen foregår. Innsamling av denne typen informasjon ligger utenfor dette prosjektets rammer. Heller ikke resultatene av LÆRINGSlabens analyse av Lærlinginspektørene (Wærness & Lindvig 2005) fører oss noe nærmere en forklaring. Vi har sett at andelen som har avlagt fagprøven er høyest i Oppland og Rogaland, mens Lærlinginspektørene viser at lærlingene i disse fylkene ligger i bunnsjiktet når det gjelder tilfredshet med den oppfølgingen de får i det daglige arbeidet. Wærness og

Lindvig finner også at lærlingene i disse to fylkene har fått mindre informasjon enn gjennomsnittet om hvordan fagprøven skal gjennomføres.

Forskjeller i studieprogresjon på ulike studieretninger

Også mellom ulike studieretninger har vi i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet funnet betydelig variasjon (Helland & Støren 2004). Den sterke kjønnssegregeringen er allerede nevnt. I tillegg er variasjonen i studieprogresjon betydelig. Andelen læreplassøkere som har fått læreplass varierer også en god del. Lavest andel med læreplass høsten 2002 fant vi på medier og kommunikasjon, mens mer enn ni av ti søkere fikk læreplass på kjemi- og prosessfag, tekniske byggfag og på salg og service. Dette kan tenkes å gi seg utslag både på studieprogresjonen og på resultatet til fagprøven. Nærmere bestemt kan det forventes at seleksjonen til læreplassene i medier og kommunikasjon vil være relativt sterk, og at det fører til at færre av lærlingene der er forsinka, enn på studieretninger hvor en større andel har fått læreplass. Hvordan studieprogresjonen varierer mellom lærlinger på ulike studieretninger undersøkes i tabellen nedenfor.

Tabell 2.7: Studieprogresjon etter studieretning, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett. (Sortert etter andel med avlagt prøve)

	Som har avlagt fagprøve	Som er oppmeldt eller forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve	Antall
Kjemi- og prosessfag	75,7	22,3	2,0	202
Elektrofag	71,3	19,2	9,6	261
Allmønne, økonomiske og administrative fag	67,8	22,2	10,0	432
Hotell- og næringsmiddelfag	64,5	21,3	14,2	1054
Mekaniske fag	63,9	22,5	13,6	1602
Salg og service	62,5	28,0	9,5	200
Trearbeidsfag	62,1	28,7	9,2	87
Byggfag	60,0	26,5	13,5	1595
Helse- og sosialfag	59,8	29,0	11,3	825
Formgivingsfag	57,6	23,1	19,3	597
Naturbruk	53,0	28,2	18,8	202
Tekniske byggfag	51,2	31,1	17,7	447
Medier og kommunikasjon	40,8	42,9	16,3	49
Gjennomsnitt	61,8	24,8	13,4	100,0
Antall	4665	1873	1015	7553

Tabellen viser at forskjellene mellom studieretningene er store. Andelen lærlinger som har avlagt fagprøve er størst i kjemi- og prosessfag og i elektrofag¹⁷, og desidert lavest innenfor medier og kommunikasjon. Antagelsen om at hard seleksjon inn til læreplassene skulle

¹⁷ Når altså de avvikende lange løpene innenfor elektrofag er tatt ut av analysen.

resultere i bedre gjennomføring av læretiden, får altså ikke støtte. Det er særlig andelen som er forsinka som er høy blant lærlingene på medier og kommunikasjon. Andelen som har slutta uten fagprøve er høyere på tekniske byggfag, naturbruk og på formgivingsfag, enn den er på medier og kommunikasjon, og den er lavest på kjemi- og prosessfag.

Når forskjellene er så store som dette blir behovet for en forsøksvis forklaring påtrengende. Resultatene fra analysene av Lærlinginspektørene (Wærness & Lindvig 2005) passer i liten grad med resultatene i tabellen ovenfor, og bidrar dermed i liten grad til en slik forklaring. Det er enkeltresultater i Lærlinginspektørene som ”stemmer overens” med tabellen ovenfor, men ingen systematisk tendens. Det Lærlinginspektørene måler ved læringsmiljøet varierer altså ikke mellom studieretninger på samme måte som studieprogresjonen gjør.

Det er heller ikke noen tydelig sammenheng mellom kjønns sammensetningen på ulike studieretninger og studieprogresjonen. Variasjonen svarer heller ikke til fordelingen på offentlig og privat sektor, eller til ulike bransjers utsatthet for konjunktursvingninger.

En mulighet kunne være at det er kulturforskjeller mellom ulike fag. Hvis det for eksempel er ulike oppfatninger om ”hvor mye det haster” med å melde seg opp til fagprøven, kunne det resultere i at flere avla fagprøve etter normert tid der hvor normen tilsa det. En annen slik mulig kulturforskjell kunne bestå i hvor sterkt ansvar både arbeidsgiveren og lærlingens kolleger forventes å ta for de som tilbys læreplass i bedriften. Både ansvar for å gi best mulig opplæring, men også ansvar for at lærlingene skal trives. En mulig grunn til at studieprogresjonen er lav blant lærlinger i media- og kommunikasjonsfag kan ha å gjøre med at faget er relativt nytt, og at instruktørene derfor har liten erfaring med lærlinger. Det virker sannsynlig at en del av forklaringen kan ligge i forskjeller i kvaliteten på opplæringen som gis, men slike forskjeller er det ikke mulig å si noe om ut fra registerdata. Vi vil imidlertid vende tilbake til spørsmålet i kapittel 4, hvor vi skal analysere prøveresultater.

Som nevnt virker det ikke som om kjønns sammensetningen på ulike studieretninger ligger bak de store forskjellene i studieprogresjon på ulike studieretninger. For å vurdere mulige forskjeller mellom mannsdominerte og kvinnedominerte studieretninger nærmere, viser

tabellen nedenfor hvordan studieprogresjonen varierer mellom kvinnelige og mannlige lærlinger på mannsdominerte og kvinnedominerte studieretninger.¹⁸

Tabell 2.8: Studieprogresjon etter kjønn og type studieretning*, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000

		Som har avlagt fagprøve	Som er oppmeldt eller forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	61,5	25,2	13,3	4351
	jente	63,3	18,9	17,8	275
Jevnere fordelte retninger	Gutt	69,3	20,1	10,6	632
	jente	61,7	24,2	14,1	673
Kvinnedominerte retninger	Gutt	58,0	29,0	13,0	138
	jente	59,4	26,5	14,1	1484

*På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Forskjellene i denne tabellen er langt mindre enn i tabell 2.7. Andelen som har avlagt fagprøve er nokså lik for mannlige og kvinnelige lærlinger både på mannsdominerte og kvinnedominerte studieretninger. På studieretninger med relativt jevn kjønnsfordeling er det imidlertid en viss forskjell i mennenes favør. Der er det også flere kvinnelige lærlinger som har sluttet uten å ta fag- eller svenneprøve, og som er forsinka. På de mannsdominerte studieretningene er andelen forsinka noe høyere blant guttene, mens andelen som har sluttet uten å ta fagprøve, er noe høyere blant de kvinnelige lærlingene. På de kvinnedominerte studieretningene er forskjellene mindre, men tendensen går der i samme retning.

Forskjeller i studieprogresjon mellom fødselskull

Før Reform-94 var det de eldste søkerne som hadde lettest for å få lære plass, mens det rett etter reformen var de yngste som hadde en fordel. I en tidligere rapportering fra dette prosjektet fant vi imidlertid at det blant dem som søkte lære plass i 2002 var liten forskjell på de eldste og de yngste lære plass søkerne (Helland & Støren 2004). I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan studieprogresjonen varierer med fødselsår.

¹⁸ For spesielt interesserte viser vi i tabellvedlegget studieprogresjonen for mannlige og kvinnelige lærlinger på hver studieretning for seg.

Tabell 2.9: Studieprogresjon etter fødselsår, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000

	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøv	Antall
Født 1982 eller tidligere	67,3	22,4	10,2	49
Født 1983	47,3	31,0	21,8	294
Født 1984	62,3	24,5	13,2	7159
Født 1985 eller seinere	66,7	29,4	3,9	51
Gjennomsnitt	61,8	24,8	13,4	
Antall	4665	1873	1015	7553

Tabellen viser ikke dramatiske forskjeller, men viser at studieprogresjonen er særlig lav blant lærlingene som ble født i 1983. Her er det viktig å være oppmerksom på at dette fortsatt er de av læreplassøkerne høsten 2002 som høsten 2000 var førstegangssøkere til grunnkurs med rett. Sannsynligvis er mange av de som var det og som ble født i 1983, folk som av ulike grunner begynte ett år for seint på skolen. I tillegg er det personer som har hatt forsinkelser i sitt utdanningsløp, for eksempel fordi de tok et ventear etter at de avsluttet grunnskolen. Det er sannsynlig at dette er en gruppe som også tidligere har slitt mer enn sine jevnaldrende på skolen, og at de dermed i liten grad er representative for de som ble født dette året.

Sektorforskjeller i studieprogresjon

Ovenfor ble mulige kulturforskjeller mellom fag og bransjer lansert som en mulig forklaring på de store forskjellene i studieprogresjonen blant lærlingene på ulike studieretninger. Mellom offentlig og privat sektor er det funnet betydelige forskjeller langs en rekke dimensjoner (se Helland 2004: 82-86). Det er dermed også tenkelig at det kan være forskjeller mellom lærlingene i de to sektorer. Dette undersøkes i tabellen nedenfor.

Tabell 2.10: Studieprogresjon etter sektor, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøv	Antall
Privat	61,4	24,7	13,9	6966
Offentlig	66,5	24,4	9,0	544
Antall	4639	1856	1015	7510

Forskjellene i tabellen er ikke store, men det er en klar tendens i retning av at andelen som har avlagt prøve er noe høyere blant lærlingene i offentlig sektor, mens andelen som har slutta uten å avlegge prøve er lavere. Hvordan slike sektorforskjeller varierer mellom kvinnelige og mannlige lærlinger undersøkes i tabellen nedenfor.

Tabell 2.11: Studieprogresjon etter kjønn og sektor, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

		Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøv	Antall
Gutter	Privat	62,3	24,5	13,2	4926
	Offentlig	65,1	26,5	8,4	166
Jenter	Privat	59,1	25,3	15,6	2040
	Offentlig	67,2	23,5	9,3	378

Heller ikke denne tabellen viser store forskjeller, men det er en tendens til at forskjellen mellom offentlig og privat sektor er større blant de kvinnelige lærlingene enn blant mannlige lærlinger. Kvinnelige lærlinger i privat sektor har altså en høyere andel som har avlagt fagprøve enn mannlige lærlinger i begge sektorer. Kvinnelige lærlinger i offentlig sektor har derimot den laveste andelen med avlagt prøve.

Betydningen av tidligere erfaringer i videregående opplæring

Som vi var inne på ovenfor i forbindelse med omtalen av forskjeller mellom ulike fødselskull, er det grunn til å tro at de som har lav studieprogresjon som lærlinger, også har hatt problemer tidligere i opplæringsløpet. I tabellen nedenfor undersøkes dette nærmere ved at vi ser på andeler med forskjellige typer erfaringer fra tidligere tidspunkter i videregående opplæring. Dette undersøkes ved at vi viser hvordan andeler på ulike variabler for tidligere erfaringer og prestasjoner i videregående opplæring, varierer med studieprogresjonen. Disse variablene for tidligere erfaringer har alle to verdier, og er av typen ”enten-eller”¹⁹. Nærmere bestemt vil det si at vi ser på andeler i disse tre gruppene som (1) har strøket på grunnkurs eller på VK1, som (2) har bytta studieretning siden de begynte på grunnkurs, som (3) har tatt grunnkurs eller VK1 to ganger eller vært ute av videregående opplæring ett år, som (4) har startet det først registrerte læreforholdet etter 2002, som (5) har bytta lærekontrakt, som (6) har hatt et avbrudd i læreforholdet, og endelig (7) andeler som ble tilbudt læreplass høsten 2002. Den nederste raden i tabellen (8) kombinerer ulike forsinkelser før læretida, ved at den viser hvor store andeler som har enten strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning siden grunnkurs, eller har tatt grunnkurs eller VK1 to ganger eller hatt et års pause fra videregående opplæring.

¹⁹ For enkelthets skyld viser derfor tabellen bare andelen som har den ene av de to verdiene.

Tabell 2.12: Andeler med ulike erfaringer fra videregående opplæring blant lærlinger med ulike typer studieprogresjon. Personer som er registrert som lærlinger og som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med ungdomsrett.

Andel som har ...	Som har		Som er forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve
	Alle	avlagt fagprøve		
... strøket på GK eller VK1	20,6	12,1	32,5	35,4
... bytta studieretning	20,7	11,9	43,0	22,2
... tatt GK eller VK1 2 ganger eller tatt pause	16,9	2,5	47,7	26,1
... startet læreforholdet etter 2002	20,0	2,2	64,8	19,2
... bytta kontrakt	3,6	4,4	2,5	3,0
... hatt avbrudd i læreforholdet	7,7	2,7	15,5	16,8
... blitt tilbudt lære plass H-02	68,6	85,9	28,5	60,3
... enten strøket, bytta studieretning eller tatt pause eller samme trinn 2 ganger	41,5	24,4	74,0	59,0

Som vi ser er forskjellen mellom gruppene betydelig, og de som ikke har avlagt fagprøve innen normert tid, har langt oftere hatt problemer tidligere i videregående opplæring. Særlig gjelder det de som er forsinka, men også de som har slutta uten å avlegge fagprøve har hatt flere negative erfaringer. De som er forsinka, er i stor grad blitt forsinka allerede før de begynte i lære. Rundt halvparten av de forsinkede lærlingene har enten bytta studieretning siden de begynte på grunnkurs, tatt grunnkurs eller VK1 to ganger eller tatt en pause, eller startet læreforholdet etter 2002. Tre av fire forsinkede lærlinger har hatt en eller flere forsinkelser før de begynte i lære, mens dette bare gjelder hver fjerde lærling som har avlagt fagprøven innen normert tid. Det ser altså ut til at forsinkelsen ikke primært skyldes forhold som har inntruffet i løpet av lærlingtida (som for eksempel bytte av lærekontrakt), men ting som skjedde forut for at lærekontrakten ble inngått. I tillegg har de som er forsinket hatt betydelig større problemer med å få lære plass. 86 prosent av lærlingene som har avlagt fagprøve ble tilbudt lære plass høsten 2002, mens dette bare gjelder 28,5 prosent av de forsinkede lærlingene.

Hvilke faktorer påvirker lærlingers studieprogresjon?

Avslutningsvis i kapitlet vil vi gi en samlet vurdering av hvilke faktorer som påvirker lærlingenes studieprogresjon. Dette vil gjøres ved hjelp av multinomisk logistisk regresjon.²⁰ Dette er en analysemetode som gjør det mulig å estimere ulike gruppers sannsynlighet for å være henholdsvis forsinket, sluttet uten prøve og for at man har avlagt fag- eller svenneprøve. Fordelen med denne metoden i forhold til de enklere prosentfordelingene vi har vist ovenfor i

²⁰ Poenget med multivariate analyser som logistisk regresjon, er at vi da kan undersøke effekten av mange variabler i samme analyse. For eksempel kan det antas at sannsynligheten for å ha avlagt fagprøve varierer langs en lang rekke dimensjoner som kjønn, etnisk bakgrunn og studieretning. En krysstabell som inkluderer alle disse variablene ville imidlertid gå over mange sider og være relativt uleselig.

kapitlet, er at det blir mulig å estimere sannsynligheter (eller andeler) ”kontrollert for” hvilke verdier man har på andre variabler. I tabellen nedenfor inkluderes alle variablene vi har sett på ovenfor unntatt lærebedriftens sektorlokalisering og lærlingens fylke. Disse er ekskludert for å gjøre modellen så enkel som mulig. Sektor hadde ingen signifikant effekt, og hvorvidt den var med eller ikke, påvirket i liten grad de andre variablenes effekter. Å ha med fylke kompliserer modellen og tabellene i betydelig grad, og forskjellene mellom fylkene var i liten grad signifikante. Heller ikke det å ekskludere fylke påvirker de andre effektene særlig mye. Vi vil heller ikke inkludere alle de forskjellige erfaringene vi så på i forrige tabell, fordi de er relativt høyt korrelerte. I tillegg til variablene vi har sett på ovenfor, vil modellen inkludere gjennomsnittskarakteren fra VK1 og antall fraværsdager i løpet av VK1. Disse variablene har betydning for muligheten for å få læreplass (Helland & Støren 2004), men det kan allikevel tenkes at de også påvirker studieprogresjonen blant dem som har fått læreplass. Lærlinger med vestlig innvandrerbakgrunn er tatt ut av analysen fordi de er så få.

Som vi så i tabell 2.12 har godt over halvparten av de som er forsinka inngått lærekontrakten seinere enn 2002. For disse er naturligvis hovedgrunnen til forsinkelsen at de kom seint i gang. For å undersøke betydningen av de andre variablene virker det derfor rimelig å utelukke disse som kom for seint i gang. Analysene nedenfor gjelder derfor bare dem som inngikk sin første lærekontrakt innen utgangen av 2002.²¹

Tabellen nedenfor viser effektkoeffisienter (B) og deres standardfeil (S.E.), fra en multinomisk logistisk regresjonsanalyse med det å ha avlagt fag- eller svenneprøve som referanse på den avhengige variabelen.

---

²¹ En logistisk regresjonsanalyse som bare inkluderer variabelen for hvorvidt man begynte lærlingperioden før eller etter utgangen av 2002 (ikke vist her), har en pseudo R^2 (Nagelkerke) lik 0,405, noe som innebærer at denne variabelen alene forklarer en større del av variasjonen i studieprogresjon enn alle de andre variablene til sammen.

Tabell 2.13: Multinomisk logistisk regresjonsanalyse med lærlingers studieprogresjon som avhengig variabel. Lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett og som inngikk sin første lærekontrakt innen utgangen av 2002.

	Forsinka		Læreforholdet avslutta uten registrert prøve	
	B	S. E.	B	S. E.
Fraværsdager VK1	0,026***	0,007	0,032***	0,005
Karaktergjennomsnitt VK1	-0,467***	0,089	-0,737***	0,078
Hatt avbrudd	3,065***	0,143	2,035***	0,147
Bytta studieretning	0,462*	0,211	0,238	0,191
Stryk i GK eller VK1	0,609***	0,136	0,644***	0,116
Jente	0,159	0,199	0,516***	0,160
Ikkevestlig	0,185	0,382	0,074	0,312
Født 1983	-0,340	0,263	-0,590**	0,206
Født 1985	-0,246	0,678	-1,574	1,048
Født før 1983	-0,043	0,623	-0,888	0,780
Salg og service	-1,304	0,823	-0,719	0,421
Allmenne, økonomiske og administrative fag	-0,165	0,438	-0,623	0,326
Helse- og sosialfag	-0,277	0,449	-1,117***	0,336
Naturbruk	1,072*	0,461	0,233	0,361
Formgivingsfag	-0,134	0,480	-0,061	0,335
Medier og kommunikasjon	0,710	0,856	0,737	0,578
Hotell- og næringsmiddelfag	-0,040	0,415	-0,389	0,300
Byggfag	1,155**	0,377	0,024	0,277
Tekniske byggfag	1,411***	0,407	-0,081	0,326
Mekaniske fag	0,733	0,383	-0,103	0,279
Kjemi- og prosessfag	0,215	0,513	-2,544***	0,772
Trearbeidsfag	1,218*	0,513	-0,664	0,550
Konstant	-1,496**	0,576	0,826	0,451
Antall			5470	
Pseudo R ² (Nagelkerke)			0,268	
-2 Log Likelihood			5948,1	

Referansekategori: avhengig variabel: avlagt fagprøve, uavhengige variabler: menn født i 1984, som ikke har strøket på grunnkurs eller VK1, som ikke har hatt avbrudd, som ikke har bytta studieretning siden grunnkurset, og som er lærlinger innenfor elektrofag.

*=signifikant $p < 0,05$, **=signifikant $p < 0,01$, ***=signifikant $p < 0,001$.

Tabellen viser at effekten av flere av variablene er signifikant forskjellige fra den effekt de har på det å ha avlagt fagprøven. Effektene av de ulike tidligere erfaringene fra videregående opplæring er, som ventet, stort sett både store og sterkt signifikante. Vi ser videre at det å være av ikke-vestlig bakgrunn ikke har signifikante koeffisienter²², og at effekten av kjønn er signifikant på sannsynligheten for å ha sluttet relativt til det å ha avlagt fagprøve, og at det er en noen forskjeller mellom studieretningene. Problemet med koeffisienter fra multipel logistisk regresjonsanalyse er imidlertid at de er vanskelige å fortolke direkte. Her uttrykker de endringen i logaritmen til oddsraten av de to andre utfallene på studieprogresjonsvariabelen relativt til det å ha avlagt fag- eller svenneprøve, ved én enhets

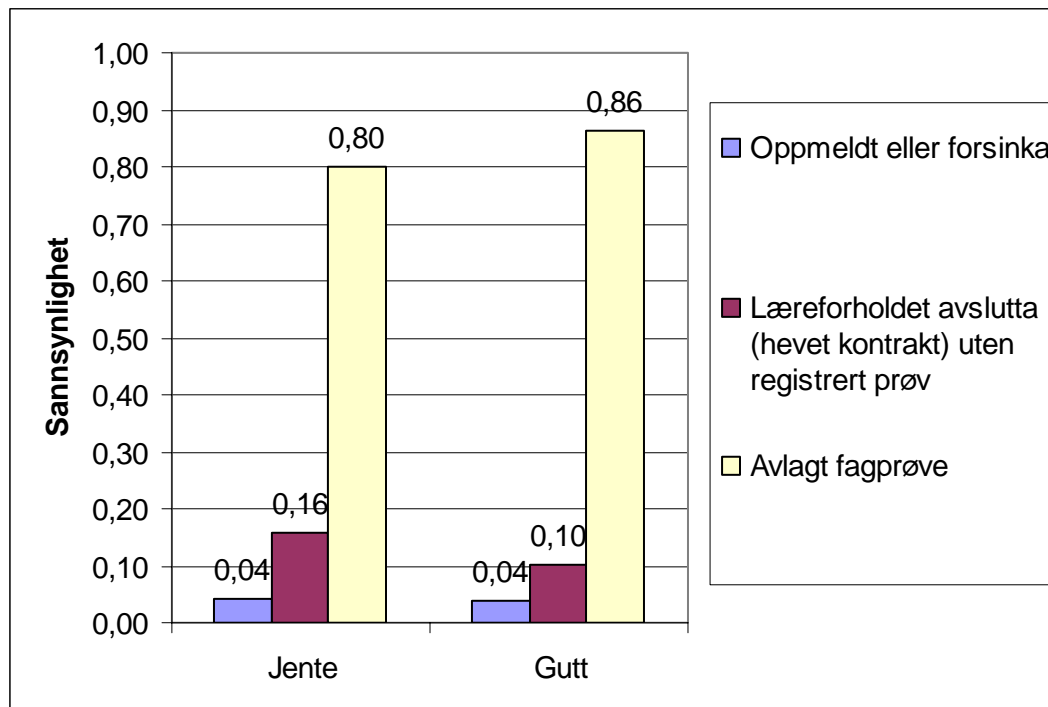
²² Disse koeffisientene var heller ikke signifikante i en enkel modell som bare inkluderte variabelen for å ha ikke-vestlig versus majoritetsbakgrunn.

endring i den uavhengige variabelen. For å illustrere disse effektene, vil det derfor vises hvordan estimerte sannsynligheter for de tre utfallene på studieprogresjonsvariabelen varierer mellom ulike grupper.

Kjønnsforskjeller

Som vi så i tabell 2.13 var effekten av kjønn signifikant på sannsynligheten for å ha avslutta læreforholdet uten å avlegge fagprøven, relativt til det å ha avlagt fagprøven. I figuren nedenfor illustreres det hvor stor denne kjønnsforskjellen er. Sannsynlighetene er estimert for lærlinger i hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med etnisk majoritetsbakgrunn, som verken har stryk, avbrudd eller skiftet studieretning, og som har karakterer lik medianen (3,6667) og fraværsdager lik medianen (4).

Figur 2.1: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter kjønn.

*Sannsynlighetene er estimert for lærlinger i hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med etnisk majoritetsbakgrunn, som verken har stryk, avbrudd eller skiftet studieretning, og med karakterer lik medianen (3,6667) og fraværsdager lik medianen (4).

Figuren viser at gutter har noe høyere sannsynlighet for å ha avlagt fagprøven og at jenter har høyere sannsynlighet for å ha avsluttet læreforholdet uten å avlegge fag- eller svenneprøve. Hovedpoenget i figuren er forskjellen mellom mannlige og kvinnelige lærlinger, og ikke nivået på sannsynlighetene. Sannsynligheten for å ha avlagt fagprøve er overraskende høy i figuren sammenlignet med det vi har sett tidligere i kapitlet. Grunnen til det er at vi her har estimert sannsynligheter blant dem som ikke har erfart forsinkelser tidligere i videregående

opplæring. Det er altså for de som verken har hatt stryk på lavere trinn, hatt avbrudd eller skiftet studieretning. I tillegg har vi utelatt de som inngikk sin første lærekontrakt etter 2002 fra analysene. Da er den høye andelen som har avlagt fagprøve mer rimelig.

Når vi bare sammenligner de som inngikk lærekontrakt innen utgangen av 2002, er det altså ikke forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærlinger når det gjelder sannsynlighet for å være forsinka, men det er flere menn som har avlagt fagprøve, og det er flere kvinner som har hevet kontrakten uten å avlegge fagprøve. Én mulig fortolkning av denne kjønnsforskjellen kan være at mannlige lærlinger har større faglig selvtillit enn kvinnelige lærlinger. I så fall vil mannlige lærlinger oftere gå opp til fag- eller svenneprøve, selv om det ikke er kjønnsforskjeller i faglige kunnskaper og evner. Slike kjønnsforskjeller i faglig selvtillit kan ha med kjønns spesifikk sosialisering fra fødselen av, men det kan også være resultatet av ulik grad av støtte og positive tilbakemeldinger fra arbeidsgivere. I hvilken grad det er kjønnsforskjeller i faglige kunnskaper og evner vil undersøkes nærmere i kapittel 4.

En annen mulig forklaring av disse kjønnsforskjellene kan ha å gjøre med trivsel på arbeidsplassen. Hvis det i gjennomsnitt er forskjell på hvordan kvinnelige og mannlige lærlinger blir behandlet av arbeidsgiver og kolleger, kan det føre til at flere kvinner slutter før de rekker å avlegge fag- eller svenneprøve.

Forskjeller mellom studieretninger

Ovenfor så vi at andelen som hadde avlagt fagprøven varierer veldig mellom studieretningene, og at den er nesten dobbelt så stor på kjemi- og prosessfag og elektrofag²³, som på medier og kommunikasjon. I tabellen nedenfor illustreres det hvordan studieprogresjonen varierer mellom studieretningene, når man kontrollerer for andre variabler. Også her holdes de andre variablene konstante ved at sannsynlighetene er estimert for gutter, født i 1984, med majoritetsbakgrunn, som verken har stryk, avbrudd eller skifte av studieretning, og som har karakterer og fraværsdager lik medianen (henholdsvis 3,6667 og 4). Igjen vil sannsynligheten for å ha avlagt fagprøve være atskillig høyere enn vi har sett tidligere i kapitlet, og grunnene til det er de samme som vi nevnte ovenfor.

---

²³ Når vi trekker ut elektrofag med avvikende lange opplæringsløp.

Tabell 2.14: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter studieretning.

	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet avslutta uten avlagt prøve	Avlagt fagprøve
Medier og kommunikasjon	0,06	0,25	0,69
Naturbruk	0,10	0,16	0,74
Tekniske byggfag	0,14	0,12	0,74
Byggfag	0,11	0,13	0,76
Mekaniske fag	0,07	0,13	0,80
Trearbeidsfag	0,12	0,07	0,81
Elektrofag	0,04	0,14	0,82
Formgivingsfag	0,03	0,14	0,83
Hotell- og næringsmiddelfag	0,04	0,10	0,86
Allmenne, økonomiske og administrative fag	0,03	0,08	0,88
Salg og service	0,01	0,08	0,91
Helse- og sosialfag	0,03	0,05	0,92
Kjemi- og prosessfag	0,05	0,01	0,94

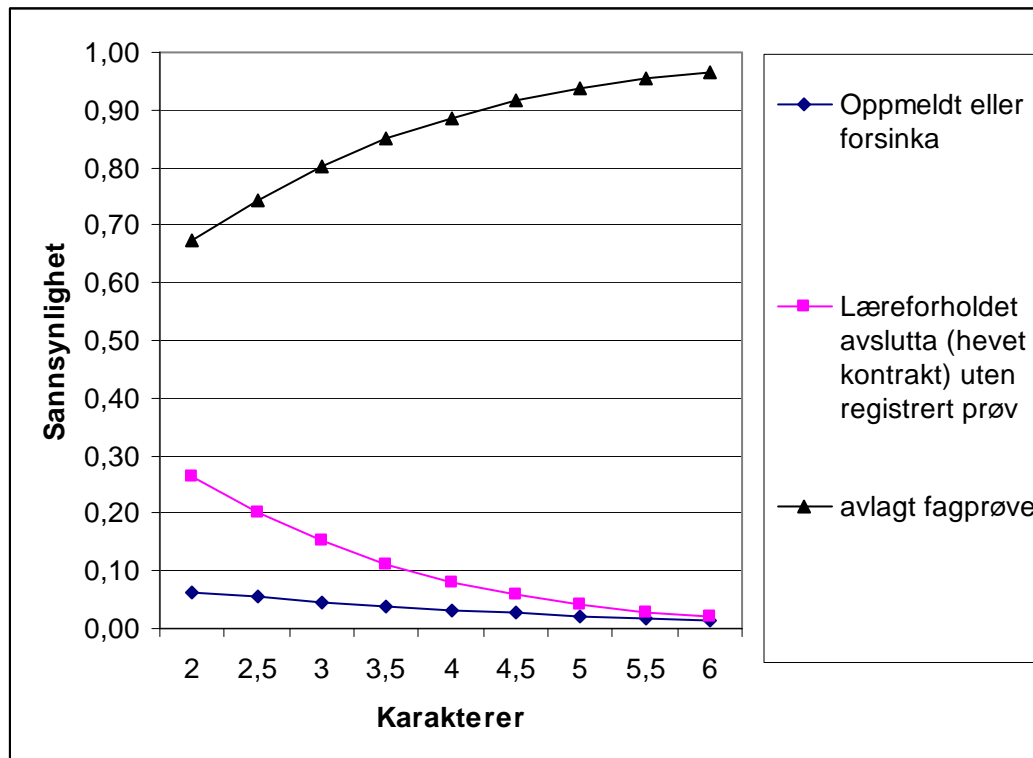
*Sannsynlighetene er estimert for gutter, født i 1984, med majoritetsbakgrunn, som verken har stryk, avbrudd eller skifte av studieretning, og som har karakterer og fraværsdager lik medianen (henholdsvis 3,6667 og 4).

Tabellen viser at forskjellene mellom studieretningene er noe mindre etter at vi har kontrollert for andre variabler. Imidlertid er forskjellene fortsatt relativt store, og som vi så i tabell 2.13 er en del av dem statistisk signifikante. Sannsynligheten for å ha avlagt fagprøve er fortsatt lavest blant lærlingene innenfor medier og kommunikasjon, men de skiller seg mindre fra de andre her enn de gjorde i tabell 2.7.

Betydningen av karakterer fra VK1

Ovenfor har vi ikke sett på betydningen av tidligere karakterer for studieprogresjonen, men vi inkluderte karaktergjennomsnittet på VK1 i analysen i tabell 2.13. Som vi så var begge effektkoeffisientene signifikante, og karakterer fra tidligere trinn i opplæringen samvarierer altså med lærlingenes studieprogresjon. I figuren nedenfor vises det på hvilken måte. I figuren lar vi karakterene variere, mens de andre variablene holdes konstante. Sannsynlighetene er her estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med majoritetsbakgrunn, som verken har hatt stryk, avbrudd eller skifte av studieretning, og som har antall fraværsdager lik medianen (4).

Figur 2.2: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter gjennomsnittskarakterer på VK1.

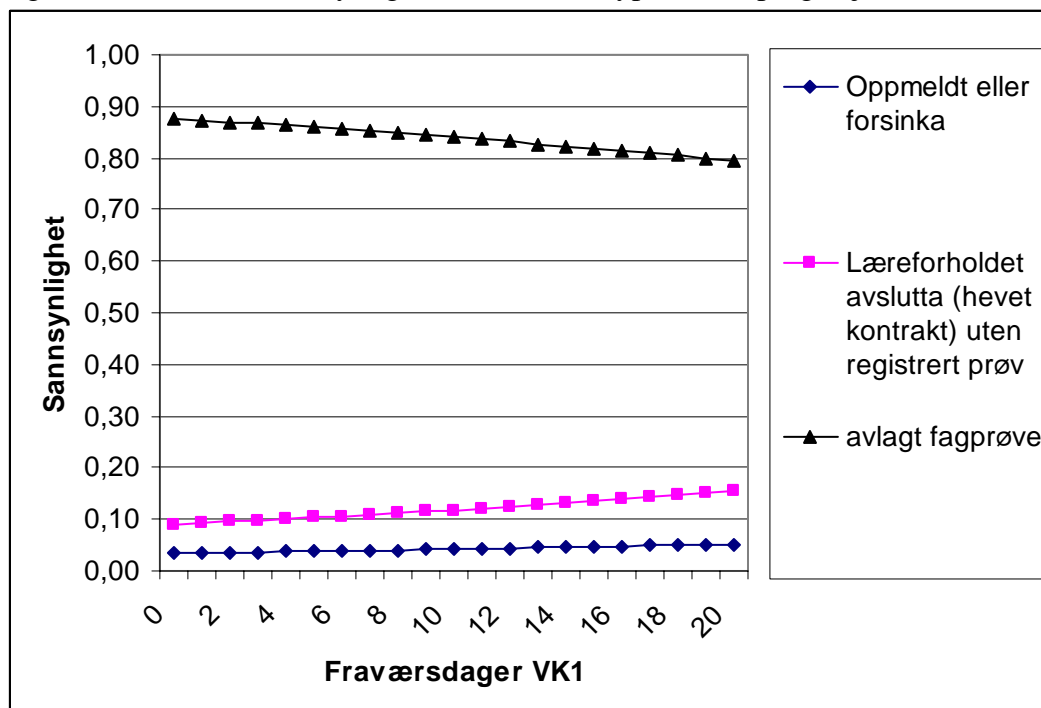
*Sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med majoritetsbakgrunn, som verken har hatt stryk, avbrudd eller skifte av studieretning, og som har antall fraværsdager lik medianen (4).

Tabellen viser at karakterer fra VK1 er viktig for lærlingenes studieprogresjon, og at studieprogresjonen bedres betraktelig når karakterene er gode. Grunnene til det er nok flere. For det første, kan det antas at karaktergjennomsnittet er uttrykk for hvor mye man har fått med seg av undervisningen. Og det kan antas at det å ha fått med seg mye, danner et bedre fundament for å kunne gjennomføre læretida på en vellykket måte, enn hvis man har fått med seg lite. For det andre, kan det antas at karakterer fra VK1 henger sammen med personkarakteristika som gode evner eller flid og arbeidsomhet. Begge deler vil nok være nyttige egenskaper i forhold til å gjennomføre læretida på normert tid.

Betydningen av fravær i VK1

Som vi så i tabell 2.13 var begge koeffisientene for fraværsdager i VK1 statistisk signifikante. I figuren nedenfor illustreres disse effektene ved at det er estimert sannsynligheter for ulike typer studieprogresjon, når vi lar antall fraværsdager øke. Også her er de andre variablene holdt konstante, og sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med majoritetsbakgrunn, som verken har hatt avbrudd, skifte av studieretning eller stryk på grunnkurs eller VK1, og som har gjennomsnittskarakterer fra VK1 lik medianen (3,6667).

Figur 2.3: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter Fraværsdager

*Sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, med majoritetsbakgrunn som verken har hatt avbrudd, skifte av studieretning eller stryk på GK eller VK1, og som har karakterer lik medianen (3,6667).

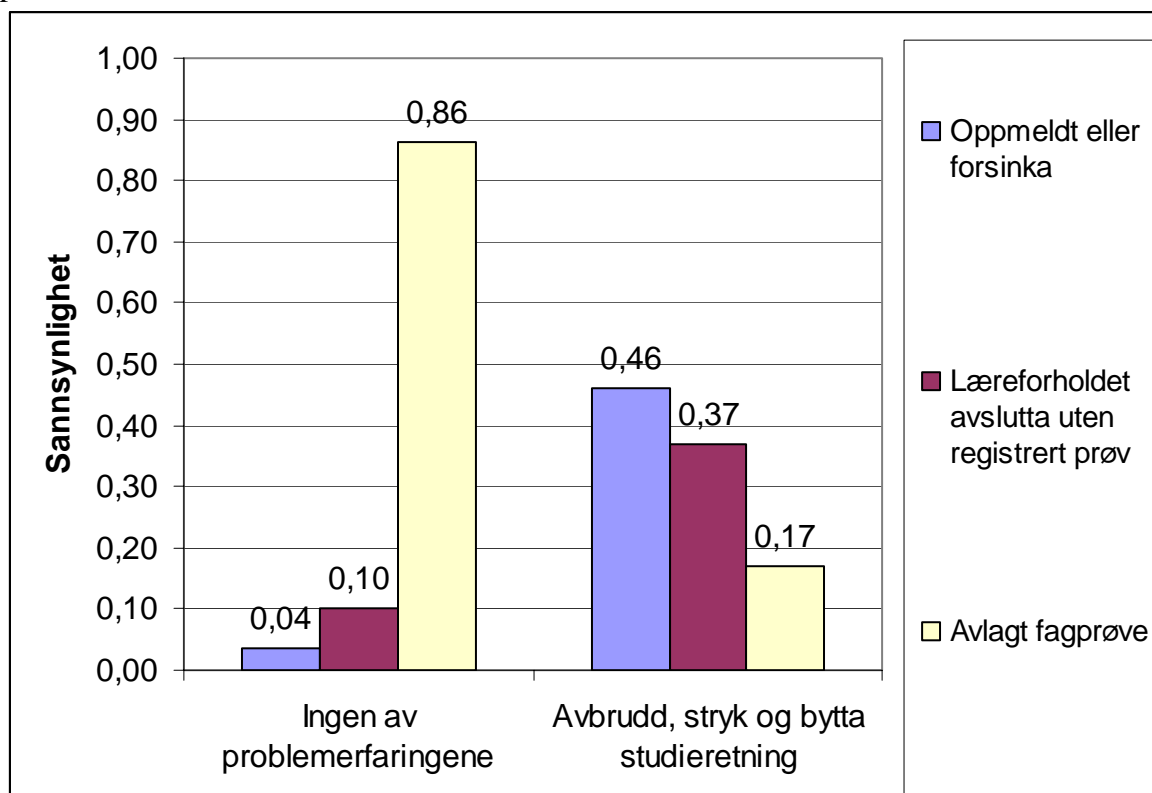
Forskjellene etter fraværsdager er mindre enn de vi ovenfor så når det gjaldt karakterer, men tendensen er tydelig. Jo høyere antall dager man var fraværende fra VK1, desto lavere er sannsynligheten for at man har avlagt fag- eller svenneprøve innen normert tid. I likhet med effekten av karakterer har nok dette sammenheng med personlige egenskaper som motivasjon og flid. Hvis man skulka mye mens man gikk på VK1, kan det tenkes at man også skulker relativt ofte som lærling. Det å skulke jobben relativt ofte, vil neppe være positivt korrelert med en vellykket læretid. Det at det først og fremst er andelen som har slutta uten å avlegge fagprøve som vokser med antallet fraværsdager, og ikke andelen som er forsinka, kan tolkes som uttrykk for en slik tendens til relativt mer skulking.

Problemer på lavere opplæringstrinn

Som nevnt har vi i figurene ovenfor holdt variablene for ulike problemer på lavere trinn utenfor ved at vi bare har beregnet sannsynligheter for de som verken har hatt avbrudd i læretida, strøket på lavere trinn eller bytta studieretning siden grunnkurs. Vi har da sett at andelen som har avlagt fag- eller svenneprøve har vært høyere enn vi så i de enkle krysstabellene i begynnelsen av kapitlet. Vi har da understreket at en viktig grunn til denne forskjellen er at vi har sett bort fra dem som har hatt problemer på lavere trinn. I figuren

nedenfor viser vi hvordan studieprogresjonen varierer etter hvorvidt man har opplevd betydelig motgang på lavere trinn. I figuren sammenlignes de som verken har bytta studieretning, strøket på grunnkurs eller VK1 eller hatt avbrudd i løpet av læretida, med de som har opplevd alle disse tre. De andre variablene holdes konstante ved at vi estimerer sannsynligheter for gutter på hotell og næringsmiddelfag, med majoritetsbakgrunn, som er født i 1984, og som har karakterer og antall fraværsdager i VK1 lik medianen (henholdsvis 3,6667 og 4).

Figur 2.4: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter Opphopning av problemer

*Sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984, majoritetsbakgrunn, karakterer lik medianen (3,6667), fraværsdager lik medianen (4).

Figuren viser at forskjellene i studieprogresjon mellom dem som ikke har opplevd problemer på lavere trinn og de som har en opphopning av negative erfaringer. Spesielt overraskende er jo ikke dette. At man blir forsinka av å ha avbrudd er temmelig selvsagt, likeledes vil nødvendigvis det å bytte studieretning og å stryke på lavere trinn kunne forsinke en i betydelig grad. Det er imidlertid verdt å merke seg at alle som inngår i disse analysene inngikk sin første lærlingkontrakt innen utgangen av 2002. De er altså blitt ytterligere forsinket etter at de begynte som lærlinger. Det at andelen som har slutta uten å avlegge fagprøve er så høy uttrykker også noe annet enn en ren forsinkelse. Det kan altså være grunn

til å sørge for at lærlinger som har opplevd slike ting på lavere trinn får litt ekstra oppfølging også mens de er ute i lære. Særlig alvorlig blir det hvis disse forskjellene også gjør seg gjeldende når det gjelder prøveresultat. Dette vil vi vende tilbake til i kapittel 4.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at nesten 62 prosent av lærlingene har avlagt fagprøve. Hver fjerde lærling er forsinka, mens 13 prosent har slutta uten å avlegge fag- eller svenneprøve. Gutter har noe oftere enn jenter avlagt fagprøven, mens jenter oftere er forsinka. Andelen som har slutta uten å avlegge fag- eller svenneprøve er derimot lik blant mannlig og kvinnelige lærlinger. Færre lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn har avlagt fagprøven innen normert tid, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Forskjellen mellom lærlinger i offentlig og privat sektor er heller ikke signifikant.

Studieprogresjonen varierer sterkt mellom studieretningene. Lavest er andelen som har avlagt fag- eller svenneprøve i media- og kommunikasjonsfag fulgt av tekniske byggfag og naturbruk. Høyest andel med avlagt fagprøve har lærlinger i kjemi- og prosessfag, helse- og sosialfag og salg og service. Elektrofag har også en relativt høy andel som har avlagt fagprøve, men når vi kontrollerer for karakterer fra VK1 er ikke studieprogresjonen på elektrofag bedre enn middels.

Lærlingenes studieprogresjon varierer også mellom fylkene. 17 prosentpoeng færre lærlinger har avlagt fag- eller svenneprøve i Finnmark enn i Rogaland. Den lave studieprogresjonen i Finnmark henger sammen med en høy andel som er forsinka, mens andelen som har hevet kontrakt uten å avlegge prøve ikke er høyere i Finnmark enn landsgjennomsnittet. Høyest er andelen som har slutta uten å avlegge prøve i Aust-Agder og Hedmark, mens den er lavest i Nord-Trøndelag og Rogaland. Andelen som er forsinka varierer fra 19,1 prosent i Oppland, til rundt en tredel i Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Finnmark.

Aller størst betydning for lærlingenes studieprogresjon har karakterer fra VK1 og forekomst av problemer på grunnkurs og VK1. Så godt som alle som har toppkarakterer fra VK1 og som ikke har opplevd ulike problemer på lavere trinn, har avlagt fagprøven innen utgangen av 2004. Blant de som har lave karakterer fra VK1 og som i tillegg har hatt avbrudd i læreforholdet eller strøket på lavere trinn, har de fleste enten slutta uten å avlegge prøve eller de er forsinka.

Kapittel 3: Hvor vanlig er det å avbryte et læreforhold? Og hvorfor skjer det?

I forrige kapittel så vi at snaut 62 prosent av lærlingene har avlagt fag- eller svenneprøve til normert tid, drøyt 13 prosent har avslutta læreforholdet uten prøve, mens nesten 25 prosent er forsinka. Av de som er forsinka har drøyt femten prosent hatt et avbrudd i læreforholdet, mens færre enn tre prosent av de som har avlagt fagprøven har hatt avbrudd. I dette kapitlet vil vi se nærmere både på lærlinger som har hatt avbrudd i læreforholdet og på de som har avsluttet læreforholdet (hevet kontrakten). Vi vil undersøke hvordan dette varierer med ulike bakgrunnsfaktorer, og hvilke grunner som registreres for avbrudd og hevet kontrakt.

Vi skal altså skille mellom ”avbrudd” og ”avsluttet/hevet kontrakt”. *Avbrudd* er midlertidig og skyldes for eksempel sykdom, svangerskap eller militærtjeneste. Ved avbrudd er ikke læreforholdet avsluttet, og planen er at lærlingen skal vende tilbake for å fullføre kontrakten. *Hevet kontrakt* er derimot varig, og forholdet mellom lærling og lærebedrift er da avsluttet. Som vi skal se er den vanligste grunnen til at kontrakten er hevet at kontraktsperioden er utløpt og lærlingen har avlagt fag- eller svenneprøve. Imidlertid er det også, som vi så i forrige kapittel, en del som avslutter læreforholdet uten å avlegge fagprøve. I dette kapitlet vil vi undersøke både midlertidig avbrudd og hevet kontrakt. Først skal vi se på midlertidig avbrudd. Vi vil da begynne med å undersøke hvorvidt man har hatt et midlertidig avbrudd eller ikke, og andeler med midlertidig avbrudd i ulike grupper vil sammenlignes. Deretter vil vi undersøke hvilke grunner som registreres for midlertidige avbrudd, og hvordan disse grunnene varierer mellom ulike grupper vil da stå i fokus. Til slutt i kapitlet vil vi se på de som har hevet lærekontrakten, og på hvilke grunner til hevet kontrakt som er registrert. Her vil vi konsentrere oss om lærlingene. Avbrudd i opplæringsløpet er ikke registrert for elevene i alternativt VK2, praksiskandidater er i svært liten grad inkludert i våre data, og lære kandidatene skal vi se nærmere på i kapittel 5.

Om å registrere grunner

Som vi vil se i dette kapitlet, er et av de mest slående resultatene at det er stor variasjon i registreringspraksisen når det gjelder grunner til midlertidige avbrudd og avsluttede kontrakter. Det som undersøkes nedenfor, er altså i like stor grad hvordan registreringspraksisen varierer, som hvordan grunnene varierer. Dette er beklagelig, men ikke spesielt underlig. Hva som er grunnen til at lærlingene har midlertidig avbrudd eller avslutter kontrakten, er nok av relativt underordnet betydning i bruken av et administrativt register. Det

viktige er å registrere at det er midlertidig avbrudd og at kontrakten er hevet, mens hvilke grunner det har nok i stor grad overlates til saksbehandlerens skjønn. Også registreringen av midlertidige avbrudd kan nok tenkes å variere mellom for eksempel fylker og studieretninger, men i mindre grad enn registreringen av grunner. Det vil altså antas at registreringen av at det har vært avbrudd og av at kontrakten er hevet vil være relativt pålitelig, mens registreringen av grunner i mindre grad vil være det. Registreringen av at kontrakter var blitt hevet ble undersøkt i forrige kapittel, mens hvorvidt det har vært midlertidig avbrudd eller ikke undersøkes først i dette kapitlet. Analysene av *grunner* til midlertidige avbrudd og hevede kontrakter, må derimot leses med forbehold om stor variasjon i registreringspraksis. Det må med andre ord tas betydelige forbehold om at variablene for grunner måler det de skal.

Midlertidige avbrudd

I dataene er det registrert opp til to midlertidig avbrudd. De fleste har ikke hatt midlertidig avbrudd, mens det er bare tre personer som er registrert med to midlertidig avbrudd.²⁴ For å vise hvilke grunner som registreres og forekomsten av disse vil tabellen nedenfor gjengi hvor mange som er registrert med forskjellige avbruddsgrunner. Tabellen viser både alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000, og de av dem som var førstegangssøkere med rett høsten 2000.

Tabell 3.1: Grunner til midlertidige avbrudd blant alle lærlinger som gikk på grunnkurs høsten 2000 og blant lærlinger som var førstegangssøkere med rett høsten 2000.

	Alle lærlinger		Førstegangssøkere med rett	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Sykdom	47,4	421	45,6	310
Permittert	14,2	126	16,8	114
Svangerskapspermisjon	11,2	100	9,1	62
Militærtjeneste	5,3	47	6,5	44
Skolegang	2,5	22	2,8	19
Avbrudd uten forlengelse	0,2	2	0,1	1
Stryk til prøve	0,1	1	0,1	1
Venter på prøve	0,1	1	0,1	1
Andre grunner	19,0	169	18,8	128
Total	100,0	889	100,0	680

For nesten halvparten av dem som har hatt et midlertidig avbrudd skyldes avbruddet sykdom, og det er den desidert vanligste avbruddsgrunnen. Deretter følger permittering, fulgt av svangerskapspermisjon og militærtjeneste. I tillegg har drøyt to og en halv prosent av de som

²⁴ For disse tre har vi valgt grunnen til det siste avbruddet.

har hatt avbrudd gått over til skolegang. Endelig er i underkant av tjue prosent registrert med ”andre grunner”.

I denne delen av kapitlet vil vi først undersøke hvorvidt man har hatt et midlertidig avbrudd. Det vil da undersøkes hvordan andelen som har hatt avbrudd varierer i ulike grupper. Deretter vil vi se nærmere på de som har hatt midlertidig avbrudd, og undersøke hvilke grunner til avbruddet som er registrert. Tabellen nedenfor viser andeler som har hatt midlertidig avbrudd blant alle lærlinger som begynte på et grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som var førstegangssøkere med rett.

Tabell 3.2: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet.

	Alle lærlinger		Førstegangssøkere med rett	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Ikke hatt avbrudd	92,0	9858	92,7	8410
Hatt avbrudd	8,0	863	7,3	658
Total	100,0	10721	100,0	9068

Det er et lite mindretall av lærlingene som har hatt midlertidig avbrudd i læretida. Bare drøyt 7 prosent av førstegangssøkerne er registrert med et avbrudd. Videre viser tabellen at forskjellen mellom alle lærlinger fra grunnkurskullet i 2000 og førstegangssøkerne på samme tidspunkt, ikke er særlig stor.

Kjønnsforskjeller i midlertidig avbrudd

Som nevnt er kjønnsforskjellene i videregående opplæring relativt store. Jenter får gjennomgående bedre gjennomsnittskarakterer enn gutter, og de har noe bedre progresjon. Samtidig har de noe større problemer med å få læreplass. De virkelige store kjønnsforskjellene i videregående opplæring går imidlertid mellom studieretningene, og kjønnssegregeringen er sterk. På noen studieretninger er mer enn 90 prosent av elevene menn (Byggfag, Mekaniske fag, Elektrofag og Tekniske byggfag), mens kjønns sammensetningen er motsatt på andre studieretninger (på Helse- og sosialfag og Formgivingsfag er mer enn 9 av 10 elever kvinner). Samlet er det en betydelig overvekt av gutter på de yrkesfaglige studieretninger. I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi vist at jenter på enkelte studieretninger har betydelig større problemer med å få læreplass enn gutter har (Helland & Støren 2004). Det ser med andre ord ut til at jenter som får læreplass er en mer selektert gruppe enn gutter som får læreplass. Dette kan lede til en forventning om at jentene i våre data vil ha mindre problemer enn guttene, og dermed ha færre midlertidige avbrudd i opplæringen. I motsatt retning peker imidlertid undersøkelser som viser at kvinner generelt har høyere sykefravær enn menn

(Mastekaasa 1997; 2000, Mastekaasa & Olsen 1998). Som vi så ovenfor er sykdom den vanligste grunnen til å ha avbrudd. Tabellen nedenfor viser andeler kvinnelige og mannlige lærlinger som har hatt et midlertidig avbrudd.

Tabell 3.3: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter kjønn, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Gutter	Jenter
Ikke hatt avbrudd	94,3	88,7
Hatt avbrudd	5,7	11,3
Total	100,0	100,0
Antall	6560	2508

Tabellen viser at andelen som har hatt midlertidig avbrudd er omtrent dobbelt så høy blant de kvinnelige lærlingene. Dette kan nok ses i sammenheng med den generelle tendens til at kvinner har høyere sykefravær enn menn. I tillegg kommer at svangerskapspermisjoner var grunnen til omtrent ti prosent av avbruddene. Dette blir i noen grad redusert av at drøyt seks prosent av avbruddene skyldes militærtjeneste, men svangerskapspermisjon er en mer utbredt avbruddsgrunn. I den grad slike kjønnsforskjeller er kjent for arbeidsgiverne, kan dette være en medvirkende grunn til at kvinnelige læreplassøkere har større problemer med å få læreplass enn mannlige.

Forskjeller mellom etnisk majoritet og minoritet i midlertidig avbrudd

I tidligere rapporteringer har vi sett at de ikke-vestlige innvanderne sliter med å få læreplass, og at de må ha veldig gode karakterer for å kunne konkurrere med sine etnisk norske konkurrenter. Ikke-vestlige innvandrere som har inngått en lærekontrakt er altså en langt sterkere selektert gruppe enn lærlinger med skandinavisk opprinnelse. Det kan derfor være grunn til å tro at de sjeldnere vil ha midlertidig avbrudd. I tabellen nedenfor undersøkes dette.

Tabell 3.4: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter etnisk bakgrunn, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Skandinaviske	92,7	7,3	8854
Ikke-vestlige	93,2	6,8	192
Vestlige	90,9	9,1	22

Tabellen viser at ikke-vestlige lærlinger ikke har avbrudd oftere enn andre. Snarere er det en svak tendens i motsatt retning.

Fylkesforskjeller i midlertidig avbrudd

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi vist at det er variasjon mellom landets fylker når det gjelder studieprogresjon. Studieprogresjonen er stort sett noe lavere i de tre nordligste fylkene, og særlig lav er den i Finnmark. Fordelingen på ulike studieretninger varierer også noe mellom fylkene. Tabellen nedenfor viser andeler som har hatt midlertidig avbrudd i de ulike fylker.

Tabell 3.5: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter fylke, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Rogaland	96,7	3,3	1197
Vest-Agder	96,5	3,5	458
Møre og Romsdal	95,4	4,6	548
Troms	94,8	5,2	305
Sør-Trøndelag	94,6	5,4	624
Hordaland	94,2	5,8	1119
Oslo	93,6	6,4	755
Akershus	93,4	6,6	544
Hedmark	93,4	6,6	304
Oppland	91,9	8,1	357
Nordland	91,3	8,7	404
Telemark	91,1	8,9	336
Sogn og Fjordane	89,4	10,6	246
Østfold	89,4	10,6	473
Buskerud	89,3	10,8	400
Finnmark	87,8	12,2	82
Vestfold	86,5	13,5	483
Aust-Agder	86,4	13,6	213
Nord-Trøndelag	81,4	18,6	220
Landsgjennomsnitt	92,7	7,3	100
Totalt antall	8410	658	9068

Tabellen viser betydelige forskjeller mellom fylkene. Forskjellene er faktisk så store at det er grunn til å mistenke at de i noen grad kan skyldes forskjeller i registreringspraksis. I Nord-Trøndelag er nesten hver femte lærling registrert med et avbrudd, mens dette bare gjelder drøyt 3 prosent av lærlingene i Rogaland og Vest-Agder. Vi har sett at nesten halvparten av de registrerte avbruddene skyldes sykdom, og det virker ikke rimelig at fylkesforskjellene i sykkelighet er så store. Når det er sagt, kan det også i noen grad være reelle forskjeller som ligger til grunn for disse resultatene. Rogaland ligger også lavt sammenlignet med andre fylker når det gjelder samlet sykefravær²⁵. Det er også betydelige forskjeller i sykefravær mellom bransjer og næringer, og disse fordeler seg ikke jevnt utover landets fylker. Disse forskjellene er imidlertid ikke på langt nær så store som de vi finner i tabellen ovenfor.

²⁵ Se for eksempel <http://www.ssb.no/emner/06/02/sykefratot/tab-2005-12-22-32.html>.

Det kan også tenkes at det er forskjellige tilnærminger til lærlinger i ulike fylker, og at noe av forskjellen kan skyldes ulik grad av oppfølging av lærlinger som av ulike grunner sliter. LÆRINGSlabens analyse av Lærlinginspektørene (Wærness & Lindvig 2005) viser imidlertid ikke noen entydig tendens når det gjelder fylkesforskjeller i opplevd læringsmiljø. Lærlinger i Nordland og Nord-Trøndelag opplevde mindre sosial trygghet enn lærlingene i de fylker hvor opplevelsen av sosial trygghet var størst (Buskerud, Hedmark og Oppland). Når det gjaldt det å grue seg til å gå på jobb var andelen høyest blant lærlingene i Vest-Agder og Nordland, mens den var lavest blant lærlingene i Buskerud, Hedmark og Oppland. Lærlingene i Nord-Trøndelag var derimot veldig fornøyde (nest mest) med planleggingen og vurderingen av opplæringen, og de opplever mest medbestemmelse. Her lå Rogaland på bunnen. De nordtrønderske lærlingene er også signifikant mer fornøyde med oppfølgingen fra fylkeskommunen enn det lærlingene i Rogaland er, samtidig som de opplever mer risikoatferd fra kolleger enn rogalendingene gjør. Oppsummert kan det sies at forskjellene i tabellen ovenfor nok delvis skyldes forskjeller i registreringspraksis, men at de også i noen grad kan antas å avspeile reelle forskjeller.

Forskjeller mellom studieretninger i midlertidig avbrudd

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi funnet betydelig variasjon mellom studieretningene. Den sterke kjønnssegregeringen er allerede nevnt. I tillegg er variasjonen betydelig både i studieprogresjon og andeler som har fått læreplass. Lavest andel med læreplass høsten 2002 fant vi på medier og kommunikasjon, mens mer enn ni av ti søkere fikk læreplass i kjemi- og prosessfag, tekniske byggfag og innenfor salg og service. Siden seleksjonen til læreplassene i medier og kommunikasjon er relativt sterk kan vi anta at andelen med midlertidig avbrudd vil være relativt lav der, mens andelen med midlertidig avbrudd vil være betydelig høyere på studieretninger hvor en større andel har fått læreplass. Tabellen nedenfor undersøker hvordan andelen med midlertidig avbrudd varierer mellom studieretningene.

Tabell 3.6: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter studieretning, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Allmenne, økonomiske og administrative fag	96,5	3,5	432
Medier og kommunikasjon	95,9	4,1	49
Elektrofag	95,3	4,7	1581
Tekniske byggfag	95,3	4,7	447
Kjemi- og prosessfag	94,6	5,4	202
Mekaniske fag	94,3	5,7	1695
Salg og service	94,0	6,0	200
Byggfag	92,4	7,6	1595
Naturbruk	92,1	7,9	202
Hotell- og næringsmiddelfag	90,2	9,8	1054
Formgivingsfag	89,1	10,9	597
Trearbeidsfag	88,5	11,5	87
Helse- og sosialfag	86,5	13,5	825
Gjennomsnitt	92,7	7,3	100
Antall	8308	658	8966

Tabellen viser at andelen med midlertidig avbrudd er rundt ti prosent på hotell- og næringsmiddelfag, formgivingsfag, trearbeidsfag og på helse- og sosialfag, mens den er lavere enn fem prosent på allmenne, økonomiske og administrative fag, medier og kommunikasjon, elektrofag og på tekniske byggfag. Igjen ser vi at det ikke ser ut til å være noen sterk sammenheng mellom seleksjon til læreplasser og andeler med midlertidig avbrudd. Andelen uten avbrudd er rett nok svært høy på medier og kommunikasjon, men den er ikke veldig mye høyere enn på kjemi- og prosessfag, tekniske byggfag og på salg og service hvor andelen som fikk læreplass var høyest.

Heller ikke i forhold til å antyde forklaringer på forskjellene mellom studieretninger er resultatene fra Lærlinginspektørene entydige. Imidlertid er det enkeltresultater som kan bidra til forklaringer av våre resultater. Wærness & Lindvig (2005) fant at lærlinger innenfor kjemi- og prosessfag og medier og kommunikasjon opplevde høyere sosial trygghet enn lærlinger innenfor trearbeid og naturbruk. Videre viste analysen av Lærlinginspektørene at lærlinger i helse- og sosialfag og formgiving gruer seg signifikant mer for å gå på jobben pga. forhold på jobben, enn lærlinger i elektrofag, salg og service, mekaniske fag, byggfag og kjemi og prosessfag. Når det gjelder det å grue seg til å gå på jobben pga. trakassering var det mest utbredt blant lærlinger i trearbeidsfag. Lærlingene i trearbeidsfag var også de som var minst fornøyde med oppfølgingen de fikk i det daglige arbeidet. Den relativt høye andelen med midlertidig avbrudd i trearbeidsfag kan altså kanskje ha å gjøre med relativt lav trivsel?

Når vi ser på de tre studieretninger hvor andelen lærlinger med midlertidig avbrudd er høyest, er to av dem de mest kvinnedominerte (dvs. Formgivingsfag og Helse- og sosialfag). Noe som stemmer godt overens med at vi ovenfor så at andelen med midlertidig avbrudd var omtrent dobbelt så stor blant kvinnelige lærlinger. I tabellen nedenfor vil vi se nærmere på andeler med midlertidig avbrudd blant kvinner og menn på manns- og kvinnedominerte studieretninger.

Tabell 3.7: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

		Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	94,2	5,8	5724
	jente	92,4	7,6	315
Jevnere fordelte retninger	Gutt	94,8	5,2	632
	jente	87,7	12,3	673
Kvinnedominerte retninger	Gutt	91,3	8,7	138
	jente	88,4	11,6	1484

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Tabellen viser at det er forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærlinger på alle de tre typene studieretninger, og at andelen menn med midlertidig avbrudd er høyest på de kvinnedominerte studieretninger. Blant de kvinnelige lærlingene er derimot andelen med midlertidig avbrudd høyest på studieretninger med relativt jevn kjønns sammensetning. Forskjellen mellom studieretninger med relativt jevn kjønns sammensetning og kvinnedominerte studieretninger er imidlertid liten. Kjønnsforskjellen i avbrudd er størst på studieretningene med jevn kjønns sammensetning, og der er andelen med midlertidig avbrudd mer en dobbelt så stor blant de kvinnelige lærlingene.

Aldersforskjeller i midlertidig avbrudd

Som vi så i innledningskapitlet var de aller fleste førstegangssøkerne med rett høsten 2000 født i 1984. Imidlertid så vi også at noen få var eldre eller yngre enn det. Vi har ovenfor antatt at de som er født seinere enn 1984 har begynt for tidlig på skolen, og at de dermed er spesielt skoleflinke. Om de som er født før 1984 har vi antatt det motsatte, eller i hvert fall at de er noe mindre motiverte for videregående opplæring. I tabellen nedenfor undersøkes det hvor store andeler i de ulike aldersgrupper som har hatt midlertidig avbrudd.

Tabell 3.8: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter fødselsår, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	ikke avbrudd	Avbrudd	Antall
Født 1982 eller tidligere	89,5	10,5	57
Født 1983	92,4	7,6	327
Født 1984	92,8	7,2	8625
Født 1985 eller seinere	94,9	5,1	59
Gjennomsnitt	92,7	7,3	
Antall	8410	658	9068

Tabellen viser som forventet at andelen med midlertidig avbrudd er lavest blant de yngste og høyest blant de eldste.

Sektorforskjeller i midlertidig avbrudd

Ovenfor har vi sett at andelen som har avlagt fagprøve er noe høyere blant lærlinger i offentlig sektor enn blant lærlinger i privat sektor. Det gir grunn til å tro at andelen som har hatt et midlertidig avbrudd også vil være noe høyere i privat sektor. Tabellen nedenfor undersøker dette.

Tabell 3.9: Andeler som har hatt midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt lærebedriften er offentlig eller privat, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Privat	Offentlig
Ikke avbrudd	92,8	90,9
Avbrudd	7,2	9,1
Totalt	100,0	100,0
Antall	8319	604

Igjen er forskjellen relativt liten, men den går i forventet retning. Andelen som har hatt et midlertidig avbrudd er noe høyere blant lærlinger i privat sektor enn blant lærlinger i offentlig sektor. Forskjellen er imidlertid mindre enn 2 prosentpoeng, og må dermed betraktes som liten. Denne forskjellen henger nok i stor grad sammen med kjønnsforskjellen vi så ovenfor. Vi har sett at andelen med midlertidige avbrudd er omtrent dobbelt så stor blant kvinnelige lærlinger, og i Vedleggstabell 1.7 går det fram at andelen kvinnelige lærlinger er 26 prosent i privat sektor og 64,5 prosent i offentlig.

Avbruddgrunner

I tabell 3.1 så vi at sykdom lå bak nesten halvparten av avbruddene, at ”andre grunner” var registrert nest oftest, fulgt av permittering, svangerskapspermisjon og militærtjeneste. I tillegg har drøyt to og en halv prosent av de som har hatt avbrudd gått over til skolegang. Dessuten

var noen få registrert med ”stryk til prøve”, ”venter på prøve” og ”avbrudd uten forlengelse” som avbruddsgrunner. Nedenfor vil denne variabelen forenkles noe. I de to første tabellene vil verdiene ”stryk til prøve”, ”venter på prøve” og ”avbrudd uten forlengelse” slås sammen med ”andre grunner”, mens i de resterende tabeller om avbruddsgrunner vil også skolegang slås sammen med denne restkategorien.

Kjønnsforskjeller i grunner til midlertidig avbrudd.

Ovenfor har vi sett at andelen som har hatt avbrudd er omtrent dobbelt så høy blant de kvinnelige lærlingene. Det ble da antydnet at dette kunne ses i sammenheng med en generell tendens til at kvinner i gjennomsnitt har høyere sykefravær enn menn, og med at det er kvinner som tar ut mest svangerskapspermisjon. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan kvinnelige og mannlige lærlinger fordeler seg på de ulike avbruddsgrunner.

Tabell 3.10: Grunner til midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter kjønn, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

Grunn til avbrudd	Gutter	Jenter
Militærtjeneste	11,2	0,0
Permittert	23,2	8,0
Skolegang	4,1	1,0
Svangerskapspermisjon	0,0	21,5
Sykdom	38,8	54,9
Andre grunner	22,7	14,6
Total	100,0	100,0
Antall	392	288

Som ventet finner vi at sykdom ligger bak en høyere andel midlertidige avbrudd blant kvinnelige lærlinger, og at ingen mannlige lærlinger er registrert med svangerskapspermisjon som avbruddsgrunn. Vi ser også at ingen jenter har avbrudd pga. militærtjeneste. I tillegg er andelen som er permittert og andelen med andre grunner, høyere blant de mannlige lærlingene. En grunn til denne forskjellen er nok den ulike kjønnsfordelingen i offentlig og privat sektor (Vedleggstabell 1.7).

Forskjeller mellom etnisk majoritet og ikke-vestlige minoritetsgrupper i grunner til midlertidig avbrudd.

Ovenfor så vi at andelen med midlertidig avbrudd var omtrent identisk blant lærlinger med majoritetsbakgrunn som blant lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn (0,5 prosentpoeng lavere i majoriteten). Allikevel kan det tenkes å være forskjeller mellom majoritet og minoritetsgrupper når det gjelder grunner til avbruddet. Dette vil undersøkes i tabellen nedenfor. Lærlinger med vestlig bakgrunn tas her ut av analysen fordi det bare er to lærlinger

med vestlig bakgrunn som er registrert med et avbrudd. Også de ikke-vestlige lærlingene med avbrudd er en veldig liten gruppe (13 personer), så tallene må fortolkes med stor forsiktighet.

Tabell 3.11: Grunner til midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter etnisk bakgrunn, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

Grunn til avbrudd	Nordisk	Ikke-vestlig
Militærtjeneste	6,6	0,0
Permittert	16,7	15,4
Skolegang	2,9	0,0
Svangerskapspermisjon	8,9	23,1
Sykdom	45,3	61,5
Andre grunner	19,7	0,0
Total	100,0	100,0
Antall	665	13

Tabellen viser betydelige forskjeller mellom de to gruppene, men må altså leses med stor forsiktighet pga. svært få ikke-vestlige lærlinger med midlertidig avbrudd. Ingen ikke-vestlige har hatt avbrudd pga. ”militærtjeneste”, ”andre grunner” eller skolegang, mens relativt flere av dem har hatt avbrudd pga. sykdom og svangerskapspermisjon.

Fylkesforskjeller i grunner til midlertidig avbrudd.

Ovenfor så vi at forskjellene mellom fylkene i andeler med midlertidig avbrudd var så store at det ga grunn til å mistenke varierende registreringspraksis. Muligheten for at det også i noen grad kunne avspeile reelle forskjeller, ble imidlertid holdt åpen. Det vi så ovenfor var at mens nesten hver femte lærling var registrert med et midlertidig avbrudd i Nord-Trøndelag, gjaldt dette bare drøyt 3 prosent av lærlingene i Rogaland og Vest-Agder. I tabellen nedenfor undersøkes det hvor store andeler i ulike fylker som er registrert med de ulike grunnene til midlertidige avbrudd. Også her blir det små tall i en del rader, slik at det vil knytte seg betydelig usikkerhet til resultatene.

Tabell 3.12: Grunner til midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter fylke, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps -permisjon	Sykdom	Andre grunner	Antall
Østfold	2,0	22,0	6,0	48,0	22,0	50
Akershus	8,3	8,3	2,8	55,6	25,0	36
Oslo	6,3	8,3	10,4	62,5	12,5	48
Hedmark	0,0	25,9	3,7	37,0	33,3	27
Oppland	0,0	19,4	12,9	38,7	29,0	31
Buskerud	18,6	14,0	11,6	48,8	7,0	43
Vestfold	6,1	18,2	3,0	43,9	28,8	66
Telemark	16,7	23,3	6,7	40,0	13,3	30
Aust-Agder	0,0	24,1	6,9	65,5	3,4	29
Vest-Agder	5,9	11,8	11,8	47,1	23,5	17
Rogaland	12,5	7,5	25,0	40,0	15,0	40
Hordaland	3,0	10,4	13,4	59,7	13,4	67
Sogn og Fjordane	0,0	19,2	11,5	30,8	38,5	26
Møre og Romsdal	6,5	16,1	6,5	19,4	51,6	31
Sør-Trøndelag	8,8	29,4	5,9	47,1	8,8	34
Nord-Trøndelag	4,9	19,5	0,0	26,8	48,8	41
Nordland	13,9	19,4	16,7	41,7	8,3	36
Troms	0,0	5,6	11,1	61,1	22,2	18
Finnmark	0,0	30,0	10,0	20,0	40,0	10
Landsgj.snitt	6,5	16,8	9,1	45,6	22,1	
Antall	44	114	62	310	150	680

Tabellen viser store forskjeller mellom fylkene når det gjelder andeler som er registrert med ulike grunner til midlertidig avbrudd, og igjen kan det være grunn til å mistenke at registreringspraksisen varierer mellom fylkene. I Hedmark, Oppland, Aust-Agder, Sogn og Fjordane, Troms og Finnmark er det ingen som har registrert avbrudd pga. militærtjeneste, mens mellom 10 og 20 prosent av avbruddene i Rogaland, Nordland, Telemark og Buskerud skyldes militærtjeneste. Dette kan nok i noen grad tenkes å avspeile reelle forskjeller. Hvis en utsettelse av militærtjenesten er avhengig av at man får en anbefaling fra fylkeskommunen, kan det tenkes å være ulik praksis for dette i ulike fylker. Praksisen med å gi slike anbefalinger kan også tenkes å variere med arbeidsmarkedsforholdene i fylkene. Vi ser at andelen avbrudd som skyldes permitteringer også varierer mellom fylkene, og det er tenkelig at det er lettere å få utsatt militærtjeneste hvis man er lærling i et fylke med mange permitteringer enn hvis man er i et fylke med få. Færre enn ti prosent av avbruddene i Troms, Rogaland, Akershus og Oslo skyldes permitteringer, mens dette gjaldt mer enn 20 prosent av avbruddene i Østfold, Telemark, Aust-Agder, Hedmark, Sør-Trøndelag og Finnmark. Vi ser altså at Aust-Agder, Hedmark og Finnmark både har en høy andel permitteringer og ingen avbrudd pga. militærtjeneste. I Rogaland er derimot andelen i militærtjeneste relativt høy og andelen permitterte lav.

Også andelene med svangerskapspermisjon varierer mellom fylkene. Svangerskapspermisjon lå bak hvert fjerde midlertidige avbrudd i Rogaland, mens dette ikke var grunnen til noen avbrudd i Nord-Trøndelag. Her er det totale antallet relativt lavt (62 avbrudd) og forskjellene kan skyldes tilfeldige variasjoner. At det skal være forskjeller i registreringen av svangerskap er lite sannsynlig.

Den vanligste avbruddsgrunnen varierer også i stor grad mellom fylkene. Sykdom er grunnen til over halvparten av avbruddene i Akershus, Hordaland, Troms, Oslo og Aust-Agder, mens det bare er registrert som grunn til hvert femte midlertidige avbrudd i Møre og Romsdal og Finnmark. Her kan det nok også være både tilfeldig variasjon og i noen grad forskjeller i lærlingenes helse som ligger bak, men forskjellene er nok også resultat av ulike registreringspraksis. Sett i sammenheng med andeler registrert med restkategorien ”andre grunner” varierer disse til dels motsatt av andeler registrert med sykdom. ”Andre grunner” er mest brukt i Finnmark, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal, mens den ble brukt om mindre enn 10 prosent av avbruddene i Aust-Agder, Buskerud, Nordland og Sør-Trøndelag.

Forskjeller mellom studieretninger i grunner til midlertidig avbrudd.

Ovenfor så vi at andelen med midlertidig avbrudd varierte fra rundt ti prosent på hotell- og næringsmiddelfag, formgivingsfag, trearbeidsfag og helse- og sosialfag, til under fem prosent på allmenne, økonomiske og administrative fag, medier og kommunikasjon, elektrofag og tekniske byggfag. Dette ble forsøkt forklart dels med forskjeller i kjønns sammensetning, og dels som forskjeller i opplevd arbeidsmiljø. Nedenfor vil det undersøkes hvordan grunnene til midlertidige avbrudd varierer mellom studieretningene. Igjen er det grunn til å understreke at det er stor usikkerhet knyttet til disse resultatene pga. få personer i enkelte kategorier. På medier og kommunikasjon er det for eksempel bare registrert midlertidig avbrudd for to lærlinger. Fordelingen på medier og kommunikasjon vil derfor ikke inkluderes i tabellen nedenfor. Også innenfor salg og service, allmenne, økonomiske og administrative fag, naturbruk, kjemi- og prosessfag og trearbeidsfag er antallet registrerte midlertidige avbrudd lavt, og der er det registrert avbrudd for tjue eller færre lærlinger.

Tabell 3.13: Grunner til midlertidig avbrudd i opplæringsforholdet etter studieretning, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps -permisjon	Sykdom	Andre grunner	Antall
Salg og service	8,3	16,7	0,0	33,3	41,7	12
Allmenne, økonomiske og administrative fag	0,0	6,3	0,0	62,5	31,3	16
Helse- og sosialfag	0,0	11,6	22,3	51,8	14,3	112
Naturbruk	5,0	15,0	0,0	30,0	50,0	20
Formgivingsfag	0,0	3,0	18,2	60,6	18,2	66
Hotell- og næringsmiddelfag	1,0	9,6	17,3	62,5	9,6	104
Byggfag	13,1	31,1	0,0	37,7	18,0	122
Tekniske byggfag	8,3	8,3	4,2	33,3	45,8	24
Elektrofag	7,1	23,8	2,4	33,3	33,3	84
Mekaniske fag	16,5	20,6	0,0	39,2	23,7	97
Kjemi- og prosessfag	0,0	9,1	27,3	45,5	18,2	11
Trearbeidsfag	0,0	20,0	10,0	20,0	50,0	10
Gjennomsnitt	6,5	16,8	9,1	45,6	22,1	
Antall	44	114	62	310	150	680

Lærlinger på medier og kommunikasjon er ekskludert fra tabellen fordi det bare var registrert 2 midlertidige avbrudd blant dem.

Også etter studieretning er variasjonen betydelig. Andelen som har hatt midlertidig avbrudd pga. militærtjeneste, varierer fra null på allmenne, økonomiske og administrative fag, helse- og sosialfag, formgivingsfag, kjemi- og prosessfag og trearbeidsfag, til over ti prosent på byggfag og mekaniske fag. Dette har nok i stor grad å gjøre med kjønns sammensetningen på ulike studieretninger. På byggfag og mekaniske fag er færre enn tre prosent av lærlingene kvinner, mens det er mer enn nitti prosent kvinner blant lærlingene i helse- og sosialfag og formgivingsfag. Også variasjonen i andeler med avbrudd som skyldes svangerskapspermisjon må sees i sammenheng med kjønns sammensetningen. Andeler med denne avbruddsgrunnen går fra null på salg og service, allmenne, økonomiske og administrative fag, naturbruk, byggfag og mekaniske fag, til mer enn 17 prosent på hotell- og næringsmiddelfag, formgivingsfag, helse- og sosialfag og kjemi- og prosessfag.

Andelen midlertidige avbrudd som skyldes permitteringer er lavere enn ti prosent på formgivingsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag, tekniske byggfag, kjemi- og prosessfag og på hotell- og næringsmiddelfag, og høyere enn tjue på trearbeidsfag, mekaniske fag, elektrofag og byggfag. Noe av denne forskjellen henger nok sammen med at ulike bransjer i ulik grad er utsatt for konjunktursvingninger.

Sykdom er mest vanlig avbruddgrunn blant lærlinger i helse- og sosialfag, formgivingsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og hotell- og næringsmiddelfag, hvor mer enn

halvparten av avbruddene har dette som grunn. Lavest andel midlertidig avbrudd pga. sykdom har lærlingene i trearbeidsfag, naturbruk, salg og service, tekniske byggfag og elektrofag, og der gjelder dette bare en tredel eller færre. Restkategorien ”andre grunner” varierer fra halvparten av avbruddene i trearbeidsfag og naturbruk, til færre enn 15 prosent av avbruddene blant lærlinger i hotell- og næringsmiddelfag og helse- og sosialfag.

Variasjonen mellom studieretninger i hva som er grunnen til avbruddene kan altså et stykke på vei forklares ut fra kjønns sammensetningen på ulike studieretninger. I tabellen nedenfor undersøkes dette nærmere ved at den viser andeler med ulike avbruddsgrunner blant mannlige og kvinnelige lærlinger på kvinnedominerte og mannsdominerte studieretninger og på studieretninger med jevnere kjønns sammensetning (enn 65-35).

Tabell 3.14: Grunner til midlertidige avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

		Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps -permisjon	Sykdom	Andre årsaker	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	11,8	24,5	0,0	36,6	27,1	347
	jente	0,0	3,8	15,4	42,3	38,5	26
Jevnere fordelte retninger	Gutt	6,1	15,2	0,0	63,6	15,2	33
	jente	0,0	7,1	25,0	58,3	9,5	84
Kvinnedominerte retninger	Gutt	8,3	8,3	0,0	33,3	50,0	12
	jente	0,0	9,0	20,8	55,1	15,2	178

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Tabellen viser store forskjeller både mellom lærlinger på ulike typer studieretninger og mellom mannlige og kvinnelige lærlinger. Ingen mannlige lærlinger har hatt avbrudd pga. svangerskapspermisjon, og ingen kvinner har hatt avbrudd pga. militærtjeneste. Noe som naturligvis ikke er egnet til å overraske noen. Mer overraskende er det kan hende at andeler med permittering som avbruddsgrunn varierer mellom kvinner og menn på ulike typer studieretning. Kjønnsforskjellen er størst på de mannsdominerte studieretninger og minst på de kvinnedominerte. På de mannsdominerte studieretninger er andelen menn som har hatt avbrudd pga. permittering nesten 25 prosent, mens dette er avbruddgrunn for mindre enn 4 prosent av de kvinnelige lærlingene på disse studieretningene. På de kvinnedominerte studieretningene er denne andelen omtrent lik for kvinnelige og mannlige lærlinger. På

studieretninger med relativt jevn kjønns sammensetning er permittering dobbelt så vanlig avbruddsgrunn for de mannlige lærlingene som for de kvinnelige.

Forskjeller mellom offentlig og privat sektor i grunner til midlertidig avbrudd.

Ovenfor så vi at forskjellen i andeler med midlertidig avbrudd var litt høyere blant lærlinger i private bedrifter enn den var blant lærlinger i offentlig virksomhet. Forskjellen var imidlertid ikke stor. I tabellen nedenfor gjengis andeler med forskjellige avbruddsgrunner blant lærlinger i privat og offentlig sektor.

Tabell 3.15: Grunner til midlertidige avbrudd i opplæringsforholdet etter sektor, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Privat	Offentlig
Militærtjeneste	6,3	8,8
Permittert	18,0	3,5
Svangerskapspermisjon	8,2	19,3
Sykdom	44,5	57,9
Andre grunner	23,1	10,5
Totalt	100,0	100,0
Antall	623	57

Tabellen viser at forskjellen mellom lærlinger i offentlig og privat sektor er stor når det gjelder permitteringer, svangerskapspermisjon og sykdom. Andelen med avbrudd som skyldes permittering er drøyt fem ganger større i markedsutsatte private bedrifter. Dette er ikke overraskende. Når det gjelder midlertidige avbrudd pga. svangerskap og sykdom er det mer utbredt i offentlig sektor, og kan nok i stor grad tilskrives ulik kjønns sammensetning i de to sektorer. I vedleggstabell 1.11 går det fram at andelen lærlinger i offentlig sektor utgjør mer enn tjue prosent av lærlingene på de kvinnedominerte studieretningene, mens de utgjør mindre enn 4 prosent av lærlingene på mannsdominerte studieretninger.

Forskjeller i grunner til midlertidig avbrudd etter studieprogresjon.

I kapittel 2 så vi at andelen med midlertidig avbrudd er nesten åtte ganger høyere blant lærlinger som er forsinka enn blant lærlinger som har avlagt fagprøve. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan grunner til midlertidig avbrudd varierer mellom de som er forsinka og de som har avlagt fagprøve innen utgangen av 2004.

Tabell 3.16: Grunner til midlertidige avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt man har avlagt fagprøve eller er forsinka, lærlinger med midlertidig avbrudd som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

Grunn til midlertidig avbrudd	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet	
			avslutta uten prøve	Antall
Militærtjeneste	3,8	8,1	2,8	34
Permittert	14,3	17,3	13,1	93
Svangerskapspermisjon	3,0	16,6	4,0	60
Sykdom	59,4	36,6	56,8	287
Andre grunner	19,5	21,4	23,3	130
Totalt	100,0	100,0	100,0	
Antall	133	295	176	604

Tabellen viser forskjeller mellom de som er forsinka og de som har avlagt fagprøven, mens de som har avslutta læreforholdet uten prøve, stort sett ligger nærmest de som har avlagt prøve.

Det er en høyere andel som har hatt midlertidig avbrudd pga. svangerskap og en lavere andel som har hatt avbrudd pga. sykdom, blant dem som er forsinka. Disse forskjellene kan nok knyttes til det faktum at en svangerskapspermisjon er relativt langvarig, og at midlertidige avbrudd som skyldes svangerskap derfor som regel fører til forsinkelse i forhold til normalt studieprogresjon. Ellers er forskjellene mindre, men det er også flere av de som er forsinka som har hatt midlertidig avbrudd pga. militærtjeneste og permitteringer. Også dette kan antas å være relativt langvarige avbrudd.

Registrerte grunner til hevet kontrakt

I motsetning til midlertidig avbrudd er altså *Hevet kontrakt* en varig avslutning av forholdet mellom lærling og lærebedrift. Som vi skal se er den vanligste grunnen til at kontrakten er hevet at kontraktsperioden er utløpt og lærlingen har avlagt fag- eller svenneprøve. Imidlertid er det også en del som avslutter læreforholdet uten å avlegge fagprøve, og en del av disse avslutter læreforholdet før den kontraktsfestede læretiden er utløpt. I denne delen av kapitlet vil det undersøkes hvor store andeler i forskjellige grupper som har hevet kontrakten, og hvilke grunner til å heve kontrakten som er registrert.

Variabelen som vil undersøkes her er konstruert ved å hente informasjon fra en del av de samme registervariablene som ble brukt til å lage variabelen for studieprogresjon i forrige kapittel. De to variablene vil derfor, som vi skal se nedenfor, samvarierte. I tabellen nedenfor gjengis andeler med forskjellige ”grunner” til å få lærekontrakten hevet.²⁶ Skjønt, å kalle det

²⁶ Her tas det utgangspunkt i variabelen for årsaken til den siste (av fire mulige) registrerte hevingen av en lærekontrakt. Dersom denne variabelen mangler verdier, og variabelen for den nest siste registrerte hevingen av en lærekontrakt har gyldige verdier, så velges denne verdien, så sant lærlingene ikke seinere har inngått et nytt læreforhold. Hvis de fortsatt ikke er registrert med noen årsak til hevet kontrakt, så velges verdien for den tredje

”grunner” er noe misvisende. Noen av kategoriene viser til grunner, mens andre ikke gjør det. Det at kontrakten er hevet fordi læretiden er utløpt og/eller fordi man har avlagt fagprøve, er grunner, likeledes kan også fysiske/økonomiske forhold være en grunn til at læreforholdet måtte avsluttes. Imidlertid kan ikke ”bedriftens ønske”, ”lærlingens ønske” eller ”begges ønske” regnes som grunner. Det uttrykker hvem som initierte bruddet, men ikke hvorfor. Imidlertid er det denne kategoriseringen av ”grunner” som er brukt i den fylkeskommunale registrering, og dermed den vi skal bruke her.²⁷ Tabellen nedenfor viser andeler med ulike grunner til hevet kontrakt blant alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

Tabell 3.17: Registrerte grunner til hevet kontrakt

	Alle lærlinger		Førstegangssøkere med rett	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Kontrakten avsluttet etter bestått prøve	71,8	5587	73,4	4799
Kontrakt avsluttet etter stryk prøve	3,7	285	3,5	230
Oppmeldt til prøve	7,1	549	6,7	437
Læretiden utløpt uten prøve	0,3	21	0,2	12
Bedriftens ønske	1,2	90	1,1	72
Fysiske/økonomiske forhold	1,7	135	1,7	110
Lærlingens ønske	2,5	193	2,3	149
Begges ønske	9,5	738	8,9	583
Overført annen kontrakt	2,2	169	2,1	137
Vet ikke ennå - Sjekk kontrakt	0,2	17	0,2	13
Total	100,0	7784	100,0	6542

Det er ”Kontrakten avsluttet etter bestått prøve” som er den desidert vanligste grunnen til hevet kontrakt. Deretter følger ”begges ønske”, fulgt av ”oppmeldt til prøve”, ”kontrakt avsluttet etter stryk prøve”, ”lærlingens ønske” og ”overført annen kontrakt”. Som vi ser er andelen med avlagt prøve høyere her enn i hva vi fant i forrige kapittel (tabell 2.2). Grunnen

siste registrerte hevingen av en lærekontrakt, så sant lærlingene ikke seinere har inngått et nytt læreforhold. Hvis de heller ikke etter dette er registrert med noen hevet kontrakt, velges den fjerde siste registrerte hevingen av en lærekontrakt, så sant lærlingene ikke seinere har inngått et nytt læreforhold. Den variabelen vi da sitter igjen med må imidlertid modifiseres noe. For det første, hvis startdatoen på det sist inngåtte læreforholdet er seinere enn det siste tidspunktet for hevet kontrakt, så settes grunnen til hevet kontrakt at lærlingen er overført til en annen kontrakt. For det andre, hvis lærlingene er registrert med bestått eller stryk til fag- eller svenneprøve, eller de er registrerte som oppmeldt til fag- eller svenneprøve, så gis lærlingene verdier på variabelen for grunn til hevet kontrakt deretter. Begrunnelsen for det er at siden det er opplysninger om en fagprøve, så er det underordnet at læreforholdet er hevet. Den desidert hyppigst registrerte verdien på variabelen for årsak til hevet kontrakt er ”kontrakten avsluttet etter avlagt og bestått prøve”, og dermed gis alle som har bestått en fagprøve denne verdien, og alle som har strøket til fag- eller svenneprøve plasseres sammen med de som er registrert med ”kontrakt avsluttet etter stryk prøve”. I tillegg gis altså de som er oppmeldt til prøve en egen verdi.

²⁷ Denne variabelen er her noe forenklet og bearbeidet i forhold til de fylkeskommunale registreringer: ”Vet ikke ennå” og ”Sjekk kontrakt” er to atskilte kategorier som her er slått sammen. Videre er ”Kontrakt avsluttet etter stryk 1.gangs prøve” slått sammen med ”Kontrakt avsluttet etter stryk 2.gangs prøve”, og endelig er de som er registrert med et prøveresultat gitt verdien ”Kontrakten avsluttet etter bestått prøve” hvis resultatet er bestått, og verdien ”Kontrakt avsluttet etter stryk prøve” hvis resultatet er ”ikke bestått”. I tillegg gis de som er oppmeldt til prøve, uten kjent resultat, en egen verdi.

til det er at en god del av dem som der er forsinka, ikke er inkludert i denne tabellen fordi de verken har hevet kontrakten eller avlagt noen fagprøve. I tillegg inkluderes de som er på avvikende langvarige opplæringsløp her, og noen av disse har rukket å avlegge fag- eller svenneprøve. Det totale antall som det prosentueres ut fra er dermed et annet, og andelen med avlagt prøve blir dermed høyere.

I fortsettelsen vil denne variabelen forenkles ytterligere. For det første vil alle som har fullført læretiden settes i samme kategori. Det betyr at ”kontrakten avsluttet etter bestått prøve” slås sammen med verdiene ”kontrakt avsluttet etter stryk prøve”, ”oppmeldt til prøve” og ”læretiden utløpt uten prøve”, og gis merkelappen ”læretiden utløpt og eller avlagt /oppmeldt til prøve”. I tillegg slås ”fysiske/økonomiske forhold” sammen med ”bedriftens ønske”, siden begge uttrykker at hevingen av kontrakten ikke er lærlingens ønske. For det tredje vil ”vet ikke ennå – sjekk kontrakt” bli tatt ut av analysene fordi de ikke gir noe særlig informasjon om hva som ligger bak avslutningen av læreforholdet. Tabellen nedenfor viser fordelingen på denne forenklete variabelen både for alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000, og blant de av dem som var førstegangssøkere med rett den høsten.

Tabell 3.18: Registrerte grunner til hevet kontrakt

	Alle lærlinger		Førstegangssøkere med rett	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Læretiden utløpt og eller avlagt/oppmeldt til prøve	82,9	6442	83,9	5478
Ikke lærlingens ønske	2,9	225	2,8	182
Lærlingens ønske	2,5	193	2,3	149
Begges ønske	9,5	738	8,9	583
Overført annen kontrakt	2,2	169	2,1	137
Total	100,0	7767	100,0	6529

Igjen ser vi at de fleste fullfører kontrakten, og at det blant de som har avsluttet før læretiden er vanligst at det skjer etter både lærlingens og lærebedriftens ønske.

Fordelingen på denne variabelen vil, som nevnt, være relativt nært forbundet med fordelingen på variabelen for studieprogresjon, som ble analysert i forrige kapittel. Tabellen nedenfor viser hvordan.

Tabell 3.19: Grunner til hevet kontrakt etter hvorvidt man har avlagt fagprøve eller er forsinka, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve
Læretiden utløpt og eller avlagt/oppmeldt til prøve	100,0	86,2	1,4
Ikke lærlingens ønske	0,0	0,0	18,5
Lærlingens ønske	0,0	0,0	16,6
Begges ønske	0,0	0,0	63,4
Overført annen kontrakt	0,0	13,8	0,0
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	5029	507	847

Som vi ser av tabellen, er det stor samvariasjon mellom de to variablene. Alle som har avlagt fag- eller svenneprøve, er registrert med verdien ”læretiden utløpt og eller avlagt/oppmeldt til prøve”. Videre er ingen av dem som har ”hevet kontrakt uten registrert prøve” overført til en annen kontrakt, og ingen som har avlagt, eller som er oppmeldt til, prøve, har andre grunner til hevet kontrakt enn ”overført annen kontrakt” eller ”læretiden utløpt og eller avlagt/oppmeldt til prøve”. Vi ser også at det er de som har ”hevet kontrakten uten å avlegge prøve”, som er registrert med andre grunner til at kontrakten er hevet. Når det i det følgende vil undersøkes hvilke grunner som ligger bak hevet kontrakt vil det derfor ses bort fra de som har gjennomført hele læretiden, og i stor grad avlagt prøve. Studieprogresjon ble undersøkt i forrige kapittel, og prøveresultater vil undersøkes i kapittel 4. I fortsettelsen av dette kapitlet vil vi derfor sette fokus på de tilfellene hvor læreforholdet er avsluttet før læretiden er utløpt.

Hvem initierte kontraktheving før læretiden var utløpt?

Vi vil altså i fortsettelsen av kapitlet konsentrere oppmerksomheten om dem som har avsluttet læreforholdet uten å fullføre læretiden eller avlegge fag- eller svenneprøve. Som vi har sett ovenfor er ikke de kategoriene som registreres ”grunner”, men derimot hvem som har tatt initiativet til å heve kontrakten. Derfor vil det i fortsettelsen ikke snakkes om grunner, men om hvem som har initiert kontrakthevingen (lærlingen, bedriften eller begge parter). Fordelingen på denne forenklete variabelen gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 3.20: Hvem som har initiert kontraktheving, blant lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet.

	Alle lærlinger		Førstegangssøkere med rett	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Ikke lærlingens ønske	19,5	225	19,9	182
Lærlingens ønske	16,7	193	16,3	149
Begges ønske	63,8	738	63,8	583
Total	100,0	1156	100,0	914

Tabellen viser, som vi har sett ovenfor, at i et flertall av de tilfeller hvor lærekontrakten heves før læretiden er fullført, så er det etter både lærlingens og lærebedriftens ønske. Andelene på de to andre kategoriene er nokså like, mellom femten og tjue prosent. Minst vanlig er det at kontrakthevingen er registrert bare som lærlingens ønske. Forskjellen mellom førstegangssøkerne med rett og hele grunnkurskullet høsten 2000 er ubetydelig. Nedenfor vil det undersøkes hvordan ulike grupper fordeler seg på denne variabelen.

Forskjeller mellom kvinnelige og mannlige lærlinger

Som nevnt ovenfor har vi i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet vist at kvinner har større problemer med å få læreplass, og ovenfor så vi at andelen som har hatt avbrudd er omtrent dobbelt så høy blant de kvinnelige lærlingene. Det ble da antydnet at dette kunne ses i sammenheng med en generell tendens til at kvinner i gjennomsnitt har høyere sykefravær enn menn, og med at det er kvinner som tar ut mest svangerskapspermisjon. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan hvem som har initiert kontraktshevingen varierer mellom kvinner og menn.

Tabell 3.21: Hvem som har initiert kontraktheving etter kjønn, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Gutter	Jenter
Ikke lærlingens ønske	21,9	16,2
Lærlingens ønske	15,7	17,4
Begges ønske	62,4	66,4
Totalt	100,0	100,0
Antall	593	321

Tabellen viser små forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærlinger, og hovedtendensen er den samme for begge kjønn. Noen flere gutter slutter mot sin vilje, og noen flere jenter har sluttet i enighet med arbeidsgiveren.

Forskjeller mellom etnisk majoritet og minoritet i hvem som har initiert kontraktheving

I tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har vi sett at innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn har større problemer med å få læreplass (Helland & Støren 2004). Samtidig har vi ovenfor sett at andelen med midlertidige avbrudd er omtrent identisk blant lærlinger med majoritetsbakgrunn og blant lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn. I tabellen nedenfor undersøkes det i hvilken grad det er forskjeller mellom majoriteten og ikke-vestlige innvandrere når det gjelder hvem som har initiert en avslutning av læreforholdet før læretiden er utløpt. De vestlige innvandrerne holdes her utenfor fordi det bare er 5 av dem som er registrert med hevet kontrakt før læretiden er utløpt. Også her er antallet ikke-vestlige svært lavt, og resultatene må derfor tolkes med forsiktighet.

Tabell 3.22: Hvem som har initiert kontraktheving etter etnisk bakgrunn, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Nordisk	Ikke-vestlig
Ikke lærlingens ønske	20,1	15,8
Lærlingens ønske	16,3	21,1
Begges ønske	63,6	63,2
Totalt	100,0	100,0
Antall	890	19

Tabellen viser at flere lærlinger med majoritetsbakgrunn slutter i et læreforhold mot sin vilje, og at lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn oftere slutter etter egen vilje. Disse tallene kan fortolkes i retning av at lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn klarer seg relativt godt når de først har inngått en lærekontrakt. Samtidig må det her minnes om at vi i forrige kapittel så at lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn oftere hadde avsluttet læreforholdet uten å avlegge prøve, og at de noe oftere var forsinket. Hvordan de gjør det på fag- og svenneprøver vil undersøkes i neste kapittel.

Forskjeller mellom fylker i hvem som har initiert kontraktheving

Ovenfor så vi at forskjellene mellom fylkene i andeler med avbrudd var så store at det ga grunn til å mistenke varierende registreringspraksis. Muligheten for at det også kunne avspeile reelle forskjeller ble imidlertid holdt åpen. I tabellen nedenfor undersøkes det hvor store andeler av de hevede kontrakter i ulike fylker som er registrert som henholdsvis lærlingens ønske, ikke lærlingens ønske og begges ønske.

Tabell 3.23: Hvem som har initiert kontraktheving etter fylke, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Sogn og Fjordane	0,0	28,6	71,4	21
Oslo	1,8	0,0	98,2	112
Vestfold	1,9	0,0	98,1	54
Aust-Agder	3,4	0,0	96,6	29
Buskerud	12,2	2,4	85,4	41
Troms	13,5	16,2	70,3	37
Finnmark	16,7	33,3	50,0	6
Nordland	17,3	15,4	67,3	52
Nord-Trøndelag	23,1	0,0	76,9	13
Hordaland	24,3	8,4	67,3	107
Akershus	25,6	29,5	44,9	78
Hedmark	25,6	33,3	41,0	39
Rogaland	25,9	9,4	64,7	85
Sør-Trøndelag	26,1	19,6	54,3	46
Østfold	30,0	21,7	48,3	60
Møre og Romsdal	30,8	28,2	41,0	39
Vest-Agder	33,3	41,0	25,6	39
Oppland	38,7	48,4	12,9	31
Telemark	40,0	36,0	24,0	25
Landsgj.snitt	19,9	16,3	63,8	
Antall	182	149	583	914

Igjen er forskjellene mellom fylkene så store at det gir grunn til å mistenke at det skyldes forskjellig registreringspraksis. I Sogn og Fjordane er det ingen lærlinger som slutter mot eget ønske, mens det gjelder fire av ti lærlinger i Telemark, som avslutta læreforholdet uten å fullføre læretida. Ingen av lærlingene som har avslutta læreforholdet uten å fullføre læretida i Oslo, Vestfold, Aust-Agder og Nord-Trøndelag, er registrert å ha gjort det bare av eget ønske ("lærlingens ønske"). I Finnmark, Hedmark, Vest-Agder, Telemark og Oppland er derimot mellom hver tredje og halvparten av de hevede kontraktene registrert med dette som grunn. Aller størst er variasjonen når det gjelder hevede kontrakter etter begges ønske. Dette gjelder over nitti prosent av de hevede kontraktene i Aust-Agder, Vestfold og Oslo og drøyt hver tiende hevede kontrakt i Oppland.

Hvordan denne store variasjonen skal forklares uten å vise til registreringspraksis er vanskelig å si. Noe av det kan naturligvis være utslag av tilfeldig variasjon, og noe av det kan være uttrykk for reelle forskjeller mellom fylkene. Det kan for eksempel tenkes at det er lettere å "bli kvitt" uønskede lærlinger i Telemark enn i Sogn og Fjordane. Det er også tenkelig at lærlinger i Oslo, Vestfold, Aust-Agder og Nord-Trøndelag aldri ønsker å slutte i det

læreforhold de befinner seg. Dette virker imidlertid ikke veldig sannsynlig, og slike eventuelle fylkesforskjeller kan nok uansett ikke forklare de store forskjeller vi ser i tabellen.

Forskjeller mellom studieretninger i hvem som har initiert kontraktheving

Ovenfor så vi at andelen med midlertidig avbrudd varierte en del mellom studieretningene. Dette ble forsøkt forklart dels med forskjeller i kjønns sammensetning, og dels som forskjeller i opplevd arbeidsmiljø. Nedenfor vil det undersøkes hvordan grunnene til å heve kontrakten varierer mellom studieretningene. Igjen er det grunn til å understreke at det er stor usikkerhet knyttet til disse resultatene pga. få personer i enkelte kategorier. Tabellen vil ikke inkludere studieretninger hvor antallet registrerte kontrakter som er hevet er lavere enn 10. Dvs. kjemi og prosessfag (4), trearbeidsfag (7) og medier og kommunikasjon (8). Også på enkelte andre studieretninger er det få registrerte hevede kontrakter. På salg og service er det for eksempel bare registrert 17 hevede kontrakter før prøven er avlagt. Tabellen nedenfor viser hvordan den registrerte initiativtager til hevet kontrakt varierer mellom studieretningene.

Tabell 3.24: Hvem som har initiert kontraktheving etter studieretning, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Helse- og sosialfag	12,3	18,5	69,1	81
Tekniske byggfag	16,1	21,0	62,9	62
Formgivingsfag	17,5	14,6	68,0	103
Salg og service	17,6	11,8	70,6	17
Mekaniske fag	18,7	21,6	59,6	171
Allmenne, økonomiske og administrative fag	18,9	10,8	70,3	37
Hotell- og næringsmiddelfag	20,3	15,4	64,3	143
Naturbruk	20,7	31,0	48,3	29
Byggfag	23,4	12,3	64,3	154
Elektrofag	27,6	12,2	60,2	98
Gjennomsnitt	19,9	16,3	63,8	
Antall	182	149	583	914

Kjemi og prosessfag, trearbeidsfag og medier og kommunikasjon er ekskludert her pga. svært få enheter.

Også mellom studieretningene er forskjellen betydelig. Å heve kontrakten mot lærlingens ønske varierer fra 12,3 prosent av tilfellene i helse og sosialfag, til over 20 prosent i hotell- og næringsmiddelfag, naturbruk, byggfag og elektrofag. At kontrakten er hevet etter lærlingens ønske, varierer fra drøyt ti prosent av tilfellene på allmenne, økonomiske og administrative fag, til nesten hvert tredje på naturbruk. Andelen kontrakter som er hevet etter både lærlingens og bedriftens ønske varierer fra 48 prosent på naturbruk til over 70 prosent av de hevede kontrakter i allmenne, økonomiske og administrative fag og innenfor salg og service.

Også her kan det være grunn til å spørre om registreringspraksisen varierer. Forskjellene er så store at det er grunn til å mistenke det. Samtidig kan det også her tenkes at forskjellene i tabellen avspeiler enkelte reelle forskjeller. For eksempel kan disse resultatene sees i sammenheng med kjønnsforskjellene vi har sett ovenfor. De tre studieretningene hvor flest har sluttet mot sin vilje er alle relativt mannsdominerte, mens ingen av de tre kvinnedominerte studieretningene har andeler som har sluttet mot sin vilje høyere enn 18 prosent. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan de registrerte initiativtakerne til å heve kontrakten varierer etter studieretningenes kjønns sammensetning.

Tabell 3.25: Hvem som har initiert kontraktheving etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

		Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	21,9	16,8	61,3	512
	jente	19,6	17,4	63,0	46
Jevnere fordelte retninger	Gutt	25,0	9,4	65,6	64
	jente	15,4	18,7	65,9	91
Kvinnedominerte retninger	Gutt	11,8	5,9	82,4	17
	jente	15,8	16,8	67,4	184

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Tabellen viser at kjønnsforskjellene er minst på de mannsdominerte studieretningene.

Gutter slutter mot sin vilje oftere enn jenter på studieretninger med relativt jevn kjønnsfordeling. På de jentedominerte studieretninger er det motsatt. Jenter på studieretningene med relativt jevn kjønnsfordeling, slutter oftere etter eget ønske enn gutter på disse studieretningene gjør. Dette gjelder også på de jentedominerte studieretningene, hvor det å slutte etter eget ønske er nesten tre ganger vanligere blant jenter enn blant gutter.

Forskjeller mellom offentlig og privat sektor i hvem som har initiert kontraktheving

Ovenfor har vi sett en relativt svak tendens til at andelen som har hatt avbrudd er noe høyere blant lærlingene i privat sektor, og at noen flere lærlinger i privat sektor har avslutta læreforholdet uten å avlegge fag- eller svenneprøve. Tabellen nedenfor undersøker i hvilken grad det er forskjeller mellom lærlinger i offentlig og privat sektor når det gjelder hvem som har initiert avslutningen av læreforholdet før læretida er utløpt.

Tabell 3.26: Hvem som har initiert kontraktheving etter hvorvidt lærebedriften er offentlig eller privat, lærlinger som har avsluttet læreforholdet før læretida er avsluttet og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett i 2000.

	Privat	Offentlig
Ikke lærlingens ønske	20,0	18,2
Lærlingens ønske	15,7	27,3
Begges ønske	64,3	54,5
Totalt	100,0	100,0
Antall	870	44

Igjen er ikke forskjellene dramatiske, men det er drøyt ti prosentpoeng flere læreforhold som er avviklet etter lærlingens eget ønske i offentlig sektor enn i privat.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt hvordan andelen som har hatt midlertidige avbrudd i læretida varierer mellom ulike grupper. Da har vi sett at denne andelen er dobbelt så høy blant kvinnelige lærlinger som blant mannlige. Forskjellen mellom lærlinger med etnisk majoritetsbakgrunn og minoritetsgrupper, er derimot relativt ubetydelig. Det samme kan sies om forskjellen mellom lærlinger i offentlig og privat sektor.

Mellom fylkene er forskjellene i andeler lærlinger med avbrudd, så store at det er grunn til å mistenke at de i noen grad kan skyldes forskjeller i registreringspraksis. I Nord-Trøndelag er nesten hver femte lærling registrert med et avbrudd, mens dette bare gjelder drøyt 3 prosent av lærlingene i Rogaland og Vest-Agder.

Også mellom studieretningene er det forskjeller, og andelen med midlertidig avbrudd er rundt ti prosent på hotell- og næringsmiddelfag, formgivingsfag, trearbeidsfag og på helse- og sosialfag, mens den er lavere enn fem prosent på allmenne, økonomiske og administrative fag, medier og kommunikasjon, elektrofag og på tekniske byggfag.

I tillegg til andeler med midlertidige avbrudd, har vi i dette kapitlet undersøkt hvilke grunner til avbrudd og hevede kontrakter, som registreres. Her er det mest slående funnet at registreringspraksisen varierer veldig. Det som er undersøkt er altså like mye hvordan registreringspraksisen varierer, som hvordan grunnene varierer. Dette er beklagelig, men ikke spesielt underlig. Hva som er grunnen til at lærlingene har avbrudd eller avslutter kontrakten, er nok av relativt underordnet betydning i bruken av et administrativt register. Det viktige er å registrere at det er avbrudd og at kontrakten er hevet, mens hvilke grunner det har nok i stor

grad overlates til saksbehandlerens skjønn. I den grad registreringen av grunner til avbrudd og hevede kontrakter skal brukes av utdanningsmyndighetene, må altså variasjonen i registreringspraksis reduseres.

Kapittel 4: Hvordan går det på fagprøvene?

I kapittel 2 så vi at drøyt 60 prosent av lærlingene fra 2000-kullet hadde gått opp til fag- eller svenneprøve innen utgangen av 2004. I dette kapitlet vil det undersøkes hvor mange av disse som består prøven. Fra evalueringen av Reform 94 vet vi at over nitti prosent av lærlingene som gikk opp til fag- eller svenneprøve, bestod. Det viste seg også at strykprosenten var langt høyere blant de som gikk opp til fag- eller svenneprøve etter å ha gått på alternativt VK2 i skole. Blant disse var strykprosenten mellom 30 og 40 prosent (Støren & Sandberg 2001). Det er lite kjennskap til hvordan situasjonen har vært i de senere årene, og i dette kapitlet vil vi undersøke nettopp det. Vi vil se hvor mange av dem som går opp til fag- eller svenneprøve, som består, og samtidig undersøke variasjoner i andeler som stryker i ulike grupper. Vi vil da vise i hvilken grad det er forskjeller mellom elever og lærlinger med minoritets- og majoritetsbakgrunn, mellom jenter og gutter, mellom elever og lærlinger i ulike fylker og studieretninger.

Prøveresultat

Andeler med bestått og stryk vil her beregnes blant de som avlegger prøven, og ikke blant de som påbegynner en yrkesfaglig opplæring. Dette er naturligvis en viktig grunn til at strykprosentene er så lav. Hvis vi hadde sett på hvor mange av dem som begynte på et yrkesfaglig løp som bestod prøven, hadde resultatet blitt mindre oppløftende. Grunnen til det er naturligvis at en god del slutter før de kommer så langt som til å avlegge prøven. I kapittel 2 så vi for eksempel at drøyt 13 prosent av de som hadde inngått en lærekontrakt hadde slutta uten å avlegge prøve. I tillegg er det en god del slutter før de inngår noen lærekontrakt og før de begynner i VK2.

Variabelen som vi skal bruke til å vurdere prøveresultatet, vil konstrueres ut fra de samme variablene som ble brukt til å konstruere variabelen som målte studieprogresjon i kapittel 2. Siden det er prøveresultatet vi er interesserte i, inkluderer vi her bare de som der har avlagt prøve. Alle som er registrert med bestått prøve som prøveresultat, eller med bestått prøve som grunn til at kontrakten er hevet, blir her kategorisert med ”*bestått*”. Alle som ikke er kategorisert med bestått, og som samtidig er registrert med stryk som prøveresultat eller som årsak til hevet kontrakt, blir kategorisert som ”*strøket*”. Vi vil altså se bort fra dem som i kapittel 2 ble definert som forsinka og de som har avslutta læreforholdet uten å avlegge fag- eller svenneprøve. Som den observante leser kan ha lagt merke til, er det en liten forskjell mellom de som inkluderes her, og de som på variabelen for studieprogresjon ble kategorisert

med avlagt prøve. I kapittel 2 ble 89 personer som hadde strøket på sin første prøve, og som hadde meldt seg opp til prøve en gang til, regnet som forsinka og ikke til de som hadde avlagt prøven. Begrunnelsen for det, var at disse er forsinket på veien mot en avlagt og bestått prøve fordi de strøk, men at de ennå ikke kunne anses som ferdige med prøven. De var med andre ord forsinka. I dette kapitlet er vi derimot bare interesserte i å se på resultater på avlagte prøver uavhengig av studieprogresjon, og velger derfor å inkludere disse 89 personene blant de som har strøket til fagprøven. Tabellen nedenfor viser fordelingen på prøveresultatvariabelen blant alle som begynte på grunnkurs høsten 2000 og blant de av dem som da var førstegangssøkere og hadde rett til videregående opplæring.

Tabell 4.1: Prøveresultat etter hvorvidt man var førstegangssøker med rett høsten 2000 eller ikke, blant dem som har avlagt fag- eller svenneprøve.

	Hele grunnkurskullet 2000		Førstegangssøkere med rett høsten 2000	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Strøket	7,3	461	6,9	370
Bestått	92,7	5858	93,1	5014
Total	100,0	6319	100,0	5384

Tabellen viser at forskjellene er små mellom hele grunnkurskullet høsten 2000 og de av dem som var førstegangssøkere med rett. I fortsettelsen av kapitlet vil vi derfor konsentrere oppmerksomheten om de som var førstegangssøkere med rett høsten 2000, og tilsvarende tabeller for hele kullet plasseres i tabellvedlegget.

Hvordan varierer prøveresultatet mellom ulike grupper?

I dette kapitlet vil det altså undersøkes hvordan ulike grupper gjør det på fag- eller svenneprøven. Vi vil gjennomgående skille mellom de som er lærlinger og de som har avlagt prøve etter alternativt VK2 i skole. Videre vil vi undersøke om det er forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærlinger og elever, mellom lærlinger og elever med etnisk majoritetsbakgrunn og minoritetsgrupper, og mellom ulike studieretninger og fylker. Endelig vil vi undersøke om lærlinger som har vært i private bedrifter presterer annerledes enn lærlinger som har vært i offentlig sektor. Avslutningsvis i kapitlet vil vi gi en samlet vurdering av hvilke faktorer som påvirker prøveresultatet ved hjelp av logistisk regresjon.²⁸

²⁸ Poenget med multivariate analyser som logistisk regresjon, er at de gjør det mulig å undersøke effekten av mange variabler i samme analyse. For eksempel kan det antas at sannsynligheten for å bestå fagprøven varierer langs en lang rekke dimensjoner som kjønn, etnisk bakgrunn og studieretning. En krysstabell som inkluderer alle disse variablene ville imidlertid gå over mange sider og være relativt uleselig.

Prøveresultat etter type kandidat

Her vil altså et gjennomgående skille trekkes mellom ulike typer kandidater. I motsetning til de foregående kapitlene (som primært har handlet om lærlinger), vil dette kapitlet også undersøke hvordan det går med dem som ikke fikk læreplass og som har fått alternativ opplæring i skole. Tabellen nedenfor viser andeler som har bestått og strøket i de tre kandidattypene som ble beskrevet i kapittel 1.

Tabell 4.2: Prøveresultat etter kandidattype Førstegangssøkere høsten 2000, med ungdomsrett, som har avlagt fag- eller svenneprøve.

	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Strøket	5,8	26,3	27,3
Bestått	94,2	73,7	72,7
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	5092	281	11

Som vi ser er det fortsatt en betydelig høyere andel av VK2 elevene som stryker. Når vi vet at frafallet før prøven sannsynligvis er langt høyere blant VK2 elevene er denne forskjellen relativt dramatisk. Spesielt overraskende er det imidlertid ikke. Elevene får opplæring i ett skoleår, mens lærlingene får opplæring i to kalenderår²⁹. I tillegg er det ikke usannsynlig at veiledet praksis i en bedrift gir en mer relevant opplæring enn det er mulig å gi på en skole. Endelig er det viktig å huske på at det sannsynligvis er betydelige forskjeller mellom disse to gruppene i utgangspunktet. De som tilbys alternativt VK2 i skole er de som søkte uten å få læreplass, og det er ikke tilfeldig hvem som ikke får et slikt tilbud. Tidligere rapporteringer fra dette prosjektet har for eksempel vist at karakterer fra VK1 spiller en svært viktig rolle for hvem som får tilbud om læreplass. De som får tilbud om læreplass har altså et faglig forsprang på de som ikke får et slikt tilbud, allerede før de begynner i lære. Når de så i tillegg gis et opplæringstilbud som varer lenger og som sannsynligvis er bedre, så er det ikke overraskende at forskjellene er så store som de er.

Selv om forskjellene altså er svært store, så innebærer allikevel dette resultatet en forbedring i forhold til de første kullene etter Reform 94. Sammenliknet med dem som begynte i videregående opplæring med rett, høsten 1994, har strykprosenten blant elevene gått ned fra 32 til 27 prosent. Blant lærlingene har det derimot vært en svak økning i strykprosenten (fra 3,7 i 94-kullet) (Støren & Sandberg 2001:22).

²⁹ Halvparten av tiden skal brukes til opplæring og halvparten til verdiskaping, men i en vid forståelse av opplæringsbegrepet kan også den verdiskapende delen av læretida betraktes som opplæring.

Siden vi ikke vet noe om VK2 elevenes studieprogresjon, og om hvor mange av dem som begynner som går opp til prøven, er det slett ikke sikkert at denne nedgangen er uttrykk for noen reell forbedring. Vi gjorde noen uformelle henvendelser til fylkeskommunene³⁰ om dette resultatet, og mange møtte påstanden om at strykprosenten blant VK2 elevene hadde gått ned, med stor skepsis. Veldig få av dem vi var i kontakt med, kunne peke på konkrete endringer som var gjort, og mange ga plausible forklaringer på at strykprosenten kunne ha gått ned uten at det var resultat av noen forbedring i tilbudet. Svært mange av VK2 elevene slutter uten å gå opp til fagprøven, og hvis denne andelen har gått opp, kan det føre til at det i større grad er folk som vil klare prøven som velger å avlegge prøve. Innholdet i tilbudet om alternativ VK2 i skole ser altså ut til å være uforandret i de fleste fylker. Imidlertid er det i noen fylker strammet inn noe i forhold til hvem som fikk tilbudet. For eksempel fraråder noen fylker folk å takke ja, hvis de hadde for mange stryk på lavere trinn til å kunne gå opp til prøve. Hvis dette har blitt mer utbredt siden midten av 90-tallet, kan det også resultere i en lavere strykprosent uten at opplæringen har blitt bedre.

Imidlertid var det også noen som mente at undervisningstilbudet kunne ha blitt noe bedre. Disse pekte alle på at bevisstheten om at praksis var avgjørende viktig, kunne ha økt. I tillegg har man i enkelte fylker lagt større vekt på tett oppfølging av elevene underveis. Endelig var det enkelte som mente at selv om det ikke var gjennomført dramatiske endringer i tilbudet, kunne det tenkes at man gjennom økt erfaring kunne ha gjennomført små forbedringer på de enkelte skoler. Å gå inn å vurdere hvordan de ulike skolene forholder seg til denne elevgruppen, ligger imidlertid utenfor dette prosjektets rammer.

Det eneste fylket, av de vi fikk kontakt med, hvor man virkelig har prøvd å forbedre tilbudet om alternativ VK2 i skole, var Vestfold. Disse endringene består av tre typer tiltak. For det første, tilstreber de så mye praksis som overhodet mulig. Dette søkes oppnådd ved å knytte elevene til en bedrift hvor de kan være en del av tiden, uten at bedriften blir ansvarlig for elevenes opplæring. Lærerne får da et oppfølgingsansvar overfor bedriften. I tillegg er varigheten av VK2-kurset blitt forlenga slik at det nå varer et arbeidsår og ikke et skoleår, og elevene får vanlig ferie, ikke skoleferie. I tillegg prøver de ut mappevurdering som alternativ

---

³⁰ Vi sendte en e-post til alle fylkene og fikk svar fra ni av dem.

til den tradisjonelle fagprøven.³¹ Disse tiltakene er imidlertid gjennomført etter at kandidatene i våre data var ferdige. Endringene i Vestfold gir altså ikke grunn til å forvente at VK2 elever i fylket vil gjøre det spesielt bra i analysene her. Derimot kan det gi grunn til å tro at de vil gjøre det i framtidige undersøkelser.

I tabellen ovenfor er 11 praksiskandidater inkludert. Siden disse er så få, og fordi de uansett ikke er representative for praksiskandidater generelt, vil de ekskluderes fra resten av dette kapitlet.

Prøveresultat etter kjønn

I kapittel 2 så vi en tendens i retning av at kvinnelige lærlinger noe oftere hadde slutta uten å avlegge fagprøve, og at mannlige lærlinger oftere hadde avlagt prøven. Det ble da foreslått, som en mulig fortolkning, at dette kunne henge sammen med en tendens i retning av større faglig selvtillit blant mannlige lærlinger enn blant kvinnelige. Slike eventuelle kjønnsforskjeller i faglig selvtillit kan ha med kjønns spesifikk sosialisering i oppveksten, men det kan også være resultatet av ulik grad av støtte og positive tilbakemeldinger fra arbeidsgivere og kolleger. Hvis det er en slik kjønnsforskjell i faglig selvtillit, kan den naturligvis også henge sammen med reelle forskjeller i faglig dyktighet. Dette vil undersøkes nedenfor. Tabell 4.3 viser andeler som har strøket til fag- eller svenneprøve, blant kvinnelige og mannlige lærlinger og elever.

Tabell 4.3: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter kjønn og type kandidat. Førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Gutter	Jenter
Lærling	5,9	5,4
VK2 elev	26,0	27,4
Antall	3814	1559

Tabellen viser at kjønnsforskjellene er små. Det kan altså se ut til at kjønnsforskjellen i andel som går opp til prøve, kan være resultat av at flere menn er faglig sett klare til å avlegge en fag- eller svenneprøve.

³¹ Dette er også en vurderingsform som i prosjektet "Alternative vurderings- og prøveformer i fagopplæringen" (som ble gjennomført i Akershus, Nordland, Rogaland, Sør-Trøndelag, Vest-Agder og Vestfold i perioden 2000-2003) så ut til å gi gode resultater (Havn & Buland 2003).

Prøveresultat etter majoritets- og minoritetsbakgrunn

I kapittel 2 så vi at andelen som hadde avlagt prøve var noe lavere blant lærlingene med ikke-vestlig bakgrunn enn blant lærlinger med majoritetsbakgrunn. Forskjellen var imidlertid ikke signifikant. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan strykprosenten varierer i de to gruppene. Også her ekskluderes de med en vestlig bakgrunn fordi de er så få (5 personer).

Tabell 4.4: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter etnisk bakgrunn og type kandidat. Førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Nordisk	Ikke-vestlig	Antall
Lærling	5,7	8,7	5087
VK2 elev	26,0	37,5	281
Antall	5257	111	5368

Tabellen viser at forskjellene er relativt store. Både blant lærlinger og elever er andelen med stryk omtrent halvannen gang høyere blant de ikke-vestlige enn i den etniske majoriteten. Grunnene til forskjellen er nok flere. Dersom det er slik at ikke-vestlige lærlinger i gjennomsnitt har svakere norskkunnskaper enn lærlinger med majoritetsbakgrunn, kan det være en del av forklaringen. Dårlige norskkunnskaper kan forventes å redusere læringsutbyttet på flere måter. I en praksissituasjon vil instruksjonen foregå muntlig og det kan være vanskeligere å få med seg det som blir sagt hvis man ikke behersker språket godt.

I tillegg kan det tenkes at forskjellene skyldes forskjellsbehandling av lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn og majoritetsbakgrunn. Arbeidsgivere kan for eksempel ha forestillinger om kunders fordommer, og det kan føre til at ikke-vestlige lærlinger bare får oppgaver som ikke innebærer kontakt med kunder. I så fall kan det resultere i en mindre variert og dermed dårligere opplæring. I tillegg kan slik forskjellsbehandling oppstå hvis lærlingenes kolleger har motforestillinger mot å arbeide sammen med lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn. I så fall kan resultatet bli at lærlinger med ikke-vestlig bakgrunn i større grad settes til å jobbe alene, noe som kan antas vil føre til en dårligere opplæring enn hvis man jobber sammen med erfarne kolleger.

Det at ikke-vestlige lærlinger oftere stryker, kan imidlertid også skyldes andre ting enn mangelfull opplæring i læretida. Vi vet fra tidligere rapporteringer fra dette prosjektet, at karaktergjennomsnittet på grunnkurs og VK1 er atskillig lavere blant ikke-vestlige elever. Dette vil sannsynligvis føre til at de i gjennomsnitt vil stå dårligere rustet faglig sett, til å

gjennomføre en vellykket læretid. Samtidig har vi i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet sett at ikke-vestlige læreplassøkere må ha bedre karakterer enn majoriteten for å få læreplass. De faglig sett svakeste minoritetselevne, er altså relativt sjelden lærlinger (Helland & Støren 2004).

Prøveresultat etter type fylke

I kapittel 2 så vi at lærlingene i Finnmark har relativt lav studieprogresjon, og det er drøyt 17 prosentpoeng færre lærlinger som har avlagt fag- eller svenneprøve i løpet av normert tid der enn i Rogaland. Den lave studieprogresjonen i Finnmark henger sammen med en høy andel som er forsinka. Andelen som har hevet kontrakt uten registrert prøve er derimot ikke høyere i Finnmark enn landsgjennomsnittet. Høyest er andelen som har slutta uten å avlegge prøve i Aust-Agder og Hedmark, og den er lavest i Nord-Trøndelag og Rogaland.

I tabellen nedenfor gjengis andeler lærlinger som har strøket til fag- eller svenneprøve. Her er elevene i alternativ VK2 holdt utenfor, fordi det er svært få av dem i en del fylker. Få enheter fører som kjent til at gjennomsnittet blir sterkt påvirket av tilfeldige variasjoner, og at resultatene ikke nødvendigvis er uttrykk for noen reell tendens. For eksempel er det i Telemark det ingen som er registrert med stryk, men det er bare 6 VK2-elever som er registrert med prøve i Telemark. Fordi det knytter seg så stor usikkerhet til tallene blant VK2-elevne, vil bare lærlingenes resultater inkluderes nedenfor.

Tabell 4.5: Andel stryk etter fylke og kandidattype, alle som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Lærling	Antall
Vest-Agder	1,8	281
Møre og Romsdal	2,9	314
Hedmark	3,3	153
Sogn og Fjordane	3,6	112
Akershus	4,0	272
Telemark	4,1	197
Oppland	4,1	217
Nord-Trøndelag	4,2	119
Sør-Trøndelag	4,2	354
Hordaland	4,8	660
Buskerud	5,4	221
Rogaland	5,4	727
Vestfold	6,2	274
Østfold	6,6	241
Troms	7,1	168
Finnmark	7,9	38
Aust-Agder	8,5	118
Nordland	12,7	204
Oslo	13,0	422

Som vi ser er det også en del variasjon mellom landets fylker når det gjelder lærlingers prøveresultater. Høyest andel som stryker er det i Oslo og Nordland, mens andelen er lavest i Vest-Agder. Mange fylker ligger imidlertid relativt nær hverandre med andeler fra fire til seks prosent. Prøveresultatet varierer altså ikke på samme måte mellom fylkene, som studieprogresjon gjør. Lærlingene i Finnmark har en strykprosent nær landsgjennomsnittet, og det er altså fylker som har høyere strykprosent. Rogaland, som hadde best studieprogresjon, har bare middels lav strykprosent.

Prøveresultat etter studieretning

Også mellom ulike studieretninger har vi, både i foregående kapitler og i tidligere rapporteringer fra dette prosjektet, funnet betydelig variasjon. I tidligere rapporteringer har vi vist at variasjonen i studieprogresjon er betydelig, og at andelen læreplassøkere som har fått læreplass varierer en god del. Lavest andel med læreplass høsten 2002 fant vi på medier og kommunikasjon, mens mer enn ni av ti søkere fikk læreplass på kjemi- og prosessfag, tekniske byggfag og på salg og service (Helland & Støren 2004). I kapittel 2 så vi at andelen lærlinger som har avlagt fagprøve er størst i kjemi- og prosessfag og i elektrofag, og desidert lavest innenfor medier og kommunikasjon. Det er særlig andelen som er *forsinka* som er høy blant lærlingene på medier og kommunikasjon. Andelen som har slutta uten fagprøve er

høyest på tekniske byggfag, naturbruk og på formgivingsfag, og lavest på kjemi- og prosessfag.

Noen overbevisende forklaringer av disse forskjellene er vanskelige å gi ut fra registerdata. En mulig forklaring som ble foreslått i kapittel 2 var at det kan tenkes å være kulturforskjeller mellom ulike fag som ligger bak. Hvis det for eksempel er ulike oppfatninger om ”hvor mye det haster” med å melde seg opp til fagprøven, kan det resultere i at flere avlegger fagprøve etter normert tid der hvor normen tilsier det. En annen mulig kulturforskjell kunne bestå i hvor sterkt ansvar både arbeidsgiveren og lærlingens kolleger tar for de som tilbys læreplass i bedriften. Både ansvar for å gi best mulig opplæring, men også ansvar for at lærlingene skal trives. Her er det grunn til å vente betydelig variasjon mellom bedrifter, men det er også tenkelig at det kan være forskjeller mellom bransjer, yrker og studieretninger.

Det virker sannsynlig at en del av forklaringen på forskjeller i studieprogresjon kan finnes i forskjeller i kvaliteten på opplæringen som gis, men slike forskjeller er det altså ikke mulig å si noe om her. I dette kapitlet vil vi imidlertid nærme oss spørsmålet igjen ved at vi i tabellen nedenfor viser andeler som har strøket på ulike studieretninger. Igjen må vi ta ut VK2-elevene fra analysen pga. for få personer på en del studieretninger.³²

Tabell 4.6: Andel stryk etter studieretning og kandidattype, alle som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000.

	Lærling	Antall
Allmenne, økonomiske og administrative fag	2,0	294
Kjemi- og prosessfag	2,6	154
Helse- og sosialfag	3,6	495
Trearbeidsfag	3,7	54
Salg og service	4,0	125
Naturbruk	4,7	107
Byggfag	5,0	975
Mekaniske fag	5,3	1079
Elektrofag	6,0	504
Hotell- og næringsmiddelfag	7,2	691
Formgivingsfag	8,1	346
Medier og kommunikasjon	9,5	21
Tekniske byggfag	15,0	247

³² På Kjemi- og prosessfag, Trearbeidsfag og Tekniske byggfag er det ingen av dem som har avlagt prøve etter alternativ VK2 i skole, som har strøket. Til grunn for disse tallene ligger imidlertid bare henholdsvis 1, 3 og 2 personer. På tekniske byggfag er det bare tre VK2-elever. Vi vil derfor ikke vise forskjeller mellom VK2-elevene på ulike studieretninger.

Tabellen viser at det er betydelige forskjeller mellom lærlinger på ulike studieretninger. Tekniske byggfag og medier og kommunikasjon kommer dårlig ut, mens lærlinger i allmenne, økonomiske og administrative fag og i kjemi- og prosessfag har en strykprosent under 3. Disse forskjellene korresponderer relativt godt med de forskjellene vi fant i kapittel 2. Blant lærlingene i tekniske byggfag og medier og kommunikasjon har bare rundt halvparten av lærlingene avlagt fagprøve innen normert tid, og av de som gjør det, stryker ti til femten prosent. På kjemi- og prosessfag er situasjonen langt bedre. Der avla tre av fire lærlinger fagprøven innen utgangen av 2004, og av disse strøk bare 2 og en halv prosent, også lærlingene i allmenne, økonomiske og administrative fag har lignende tall.³³

Det ser altså ut til at man gjør noe riktig i opplæringen av lærlinger i allmenne, økonomiske og administrative fag og i kjemi- og prosessfag, og at man har et større forbedringspotensial innenfor tekniske byggfag og medier og kommunikasjon. Hva disse forskjellene i opplæringstilbudet består i gjenstår imidlertid å se. For å avdekke det måtte man gått mer kvalitativt til verks, enn hva vi gjør her.

Når det gjelder forskjeller mellom studieretninger avhengig av deres kjønns sammensetning, er det ikke noen tydelig tendens. Blant studieretningene med høyest strykprosent er tekniske byggfag mannsdominert, medier og kommunikasjon jevnt sammensatt, og formgivingsfag kvinnedominert. I motsatt ende er alle de tre typene studieretning representert blant de fire med lavest strykprosent. Allmenne, økonomiske og administrative fag som lærefag er mannsdominert, kjemi- og prosessfag har en jevnere kjønns sammensetning, mens helse- og sosialfag er kvinnedominert. I tabellen nedenfor undersøkes det hvordan strykprosenten varierer mellom lærlinger og elever på disse tre typene studieretning. Selv om vi her har slått sammen mange studieretninger, er det fortsatt for få VK2-elever i en del kategorier til å legge vekt på resultatene. Det er bare blant menn på mannsdominerte retninger og blant kvinner på de kvinnedominerte at antallet er høyt nok til å kunne feste særlig lit til resultatene. På kvinnedominerte studieretninger er det bare 1 mannlige VK2-elev, mens på mannsdominerte studieretninger er det sju kvinnelige elever. På studieretninger med jevnere kjønnsfordeling er det i alt 17 personer som har avlagt fag- eller svenneprøve som VK2-elev. Vi vil derfor også her nøye oss med å vise forskjellene blant lærlinger.

---

³³ Lærlingene på elektrofag som hadde relativt god studieprogresjon, er derimot ikke like høyt plassert når det gjelder prøveresultat, men på denne studieretningen er det veldig mange lærlinger som er på avvikende lange opplæringsløp, slik at tallene her ikke gir en dekkende helhetsbeskrivelse for denne studieretningen.

Tabell 4.7: Andel stryk etter kjønn, kandidattype og hvorvidt studieretningen er kvinnedominert eller mannsdominert, alle som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

		Lærling	Totalt antall
Mannsdominerte (65%) retninger	Gutt	5,8	3080
	Jente	3,3	180
Jevnere fordelte retninger	Gutt	7,0	446
	Jente	6,0	420
Kvinnedominerte (65%) retninger	Gutt	2,5	80
	Jente	5,5	886

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnssammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Forskjellene mellom lærlinger av ulikt kjønn er ikke store på noen av de tre typene studieretning, og forskjellene går i forskjellige retninger. Gutter på jentedominerte fag har lavest strykprosent av alle de seks kategoriene lærlinger. Nest lavest er strykprosenten blant jentene på guttedominerte studieretninger. Strykprosenten er høyest på studieretninger med jevn kjønnssammensetning både blant gutter og jenter. At det skulle være en fordel å være av motsatt kjønn enn majoriteten på en studieretning, er noe overraskende. Kan hende det kommer av seleksjonen inn i fagene. Jenter som velger et sterkt mannsdominert yrkesfag, er kanskje ekstra motiverte for nettopp dette faget. Tilsvarende kan det tenkes at menn på kvinnedominerte yrkesfag vil være mer motiverte enn gjennomsnittet.

Prøveresultat etter fødselsår

I kapittel 2 så vi at studieprogresjonen blant dem som var født i 1983 var noe lavere enn i andre fødselskull. Det ble forsøkt forklart ved å vise til at dette i stor grad var folk som hadde begynt sin skolegang ett år seinere enn sine jevnaldrende, og at det derfor nok er en gruppe som er relativt dårligere utrustet for skolegang enn gjennomsnittet. Tabellen nedenfor viser andeler som har strøket blant elever og lærlinger født i 1983 og 1984. Siden tilbudet om VK2 bare må gis til de som har rett til det, og denne retten korrelerer med fødselsår, er det bare én av VK2-elevne som er født tidligere enn 1983. Disse holdes ute av tabellen nedenfor. Antallet VK2 elever født etter 1984 var også svært lavt (3), og holdes også utenfor her.

Tabell 4.8: Andel stryk etter fødselsår og kandidattype, alle som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Lærling	VK2 elev	Antall
Født 1983	9,2	37,5	161
Født 1984	5,7	25,3	5137

Igjen ser vi at de som er født i 1983, men som allikevel var førstegangssøkere med rett høsten 2000, sliter mer enn andre.

Prøveresultat etter sektor

I kapittel 2 så vi en svak tendens til at studieprogresjonen er noe bedre blant lærlinger i offentlig sektor. Forskjellen var imidlertid ikke statistisk signifikant i multivariate analyser. Hvordan prøveresultatet varierer mellom lærlinger i offentlig og privat sektor undersøkes i tabellen nedenfor. Her vil vi altså bare se på lærlingene, siden det bare er de som har kontrakt med en bedrift.

Tabell 4.9: Prøveresultat etter lærebedriftens sektorlokalisering, lærlinger som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

	Strøket	Bestått	Antall
Privat	5,9	94,1	4690
Offentlig	2,4	97,6	375
gjennomsnitt	5,6	94,4	
Antall	286	4779	5065

Igjen ser vi at forskjellen er liten. Den lille forskjellen som er, går i retning av noe lavere strykprosent i offentlig sektor. I tabellen nedenfor viser vi hvordan strykprosenten varierer mellom mannlige og kvinnelige lærlinger i de to sektorer.

Tabell 4.10: Prøveresultat etter kjønn og lærebedriftens sektorlokalisering, lærlinger som har tatt fagprøve og som var førstegangssøkere med rett til grunnkurs høsten 2000.

		Strøket	Bestått	Antall
Gutter	Privat	6,0	94,0	3471
	Offentlig	0,0	100,0	119
Jenter	Privat	5,6	94,4	1219
	Offentlig	3,5	96,5	256

Både blant gutter og jenter er strykprosenten lavest i offentlig sektor. Blant guttene er det så lavt at man kan mistenke feil. Samtidig er det ingen andre resultater som tyder på at det mangelfull registrering av stryk i offentlig sektor, så inntil videre vil vi gå ut fra at gutter som er lærlinger i offentlig sektor gjør det veldig bra til fag- eller svenneprøven.

Hvilke faktorer påvirker prøveresultatet?

Avslutningsvis i kapitlet vil vi gi en samlet vurdering av hvilke faktorer som påvirker resultatet på fag- og svenneprøver. Dette vil gjøres ved hjelp av logistisk regresjon.³⁴ Dette er en analysemetode som gjør det mulig å estimere ulike gruppers sannsynlighet for å bestå versus å stryke til fag- eller svenneprøven. Fordelen med denne metoden i forhold til de enklere prosentfordelingene vi har vist ovenfor i kapitlet, er at det blir mulig å estimere sannsynligheter (eller andeler) ”kontrollert for” hvilke verdier man har på andre variabler. I tabellen nedenfor inkluderes alle variablene vi har sett på ovenfor unntatt lærebedriftens sektorlokalisering og fødselsår. Fødselsår er ekskludert fordi de aller fleste rettighetshaverne er født i 1984. Lærebedriftens sektorlokalisering er ekskludert fordi VK2-elevene ikke har noen lærebedrift.³⁵ I tillegg til variablene vi har sett på ovenfor, vil modellen inkludere gjennomsnittskarakteren fra VK1, hvorvidt man har bytta studieretning siden grunnkurs og hvorvidt man har strøket i ett eller flere fag på grunnkurs eller VK1. Grunnen til at det er viktig å kontrollere for tidligere prestasjoner, er at vi på den måten i større grad kan rendyrke de effekter på resultatene som skyldes opplæringen i læretida eller i VK2, og skille ut de forskjeller (for eksempel mellom studieretninger eller mellom gutter og jenter) som skyldes at det gjennomsnittlige karakternivået varierer en god del mellom ulike grupper (Helland & Støren 2004).³⁶ Modellen inkluderer også en koeffisient for interaksjon mellom det å være VK2-elev og karakterer. Lærlinger med vestlig innvandrerbakgrunn er tatt ut av analysen fordi de er så få. Her ser vi på de som har avlagt fagprøven, og vil derfor i motsetning til i kapittel 2, ikke inkludere hvorvidt man har hatt avbrudd, eller om man kom seint i gang med læra.

Tabellen nedenfor viser effektkoeffisienter (B) og deres standardfeil (S.E.).

---

³⁴ Poenget med multivariate analyser som logistisk regresjon, er at de gjør det mulig å undersøke effekten av mange variabler i samme analyse. For eksempel kan det antas at sannsynligheten for å stryke til fagprøven varierer langs en lang rekke dimensjoner som karakterer fra VK1, fylke og studieretning. En krysstabell som inkluderer alle disse variablene ville imidlertid gå over mange sider og være relativt uleselig.

³⁵ Vi har gjort logistiske regresjonsanalyser blant lærlingene som inkluderer sektor. Her viste det seg imidlertid at sektor ikke lenger har signifikant effekt når vi kontrollerer for studieretning. Vi velger derfor å ikke ta med disse analysene i dette notatet.

³⁶ For en generell begrunnelse for at det er viktig å kontrollere for utgangsforskjeller i elevgruppen se Hægeland et al. 2005.

Tabell 4.11: Logistisk regresjonsanalyse med prøveresultat som avhengig variabel (bestått=0, strykt=1). Lærlinger og elever som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

	B	S.E.
VK2-elev	-1,003	0,861
Samspill VK2-elev*karakterer	0,705**	0,246
Jente	0,273	0,228
Ikke-vestlig	0,068	0,374
Gjennomsnittkarakter VK1	-1,110***	0,117
Stryk GK eller VK1	0,791***	0,154
Skifta studieretning	-0,799*	0,327
Finnmark	-0,528	0,679
Troms	-0,553	0,339
Nordland	0,111	0,275
Nord-Trøndelag	-0,611	0,366
Sør-Trøndelag	-1,450***	0,335
Møre og Romsdal	-1,216***	0,326
Sogn og fjordane	-1,615**	0,508
Hordaland	-0,958***	0,249
Rogaland	-0,976***	0,239
Vest-Agder	-2,227***	0,499
Aust-Agder	-0,517	0,374
Telemark	-1,374***	0,412
Vestfold	-0,653*	0,306
Buskerud	-0,907**	0,340
Oppland	-1,196**	0,389
Hedmark	-1,455**	0,465
Akershus	-1,159**	0,357
Østfold	-0,886**	0,303
Trearbidsfag	-1,346	1,044
Kjemi- og prosessfag	-0,604	0,546
Mekaniske fag	-0,239	0,235
Elektrofag	0,300	0,256
Tekniske byggfag	1,115***	0,275
Byggfag	-0,225	0,252
Media og kommunikasjon	1,242	0,812
Formgivingsfag	0,233	0,284
Naturbruk	-0,248	0,513
Helse og sosialfag	-1,161***	0,316
Allmenne, administrative og økonomiske fag	-0,382	0,450
Salg og service	-0,427	0,512
Konstant	1,810***	0,467
Antall	5012	
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0,219	
-2 Log Likelihood	1993,0	

Referansekategori: menn med etnisk majoritetsbakgrunn, som er lærlinger i Oslo, som ikke har strøket på grunnkurs eller VK1, som ikke har bytta studieretning siden grunnkurset, og som er lærlinger innenfor hotell- og næringsmiddelfag.

*=signifikant $p < 0,05$, **=signifikant $p < 0,01$, ***=signifikant $p < 0,001$.

Tabellen viser at verken forskjellen mellom menn og kvinner eller mellom de som har ikke-vestlig bakgrunn og den etniske majoriteten, er statistisk signifikant. Forskjellen mellom lærlinger og VK2 elever er heller ikke signifikant, men vi ser at interaksjonen mellom

karakterer i VK1 og det å være VK2-elev, er betydelig og klart signifikant. Karakterer fra VK1 har altså mindre betydning for resultatet på fag- og svenneprøven blant elevene i alternativ VK2, enn blant lærlingene.³⁷ Videre ser vi at forbedrede karakterer reduserer sannsynligheten for å stryke, og at det å ha strøket på grunnkurs eller VK1, øker denne sannsynligheten. Tabellen viser også en del signifikante forskjeller mellom fylker og mellom studieretninger. Endelig ser vi også at det å ha bytta studieretning siden grunnkurset reduserer sannsynligheten for stryk. Dette er kanskje mer overraskende enn de øvrige resultatene. En mulig grunn til denne forskjellen kan være at de som har bytta studieretning har kommet seg over i et opplæringsløp som de er spesielt motiverte for. Igjen er det imidlertid viktig å være oppmerksom på at dette gjelder de som har avlagt fagprøven. I kapittel 2 så vi at de som har bytta studieretning både har større sannsynlighet for å være forsinka, og lavere sannsynlighet for å ha avlagt fagprøven innen utgangen av 2004.

Hvor store forskjeller slike effektkoeffisienter fra logistiske regresjonsanalyser representerer, er imidlertid ikke veldig lett tilgjengelig. For å lette forståelsen for resultatene i tabellen vil det nedenfor vises hvordan estimerte sannsynligheter for å stryke til fag- og svenneprøve varierer mellom ulike grupper.³⁸

Forskjeller mellom lærlinger og VK2-elever

Ovenfor i kapitlet så vi at strykeprosenten var atskillig høyere blant VK2 elevene enn blant lærlingene. Dette ble forstått både som et mulig resultat av ulik kvalitet i opplæringen, og som resultat av ulikt faglig utgangspunkt. I den logistiske regresjonsanalysen i tabell 4.11, kontrollerer vi for faglig utgangspunkt. Både ved at vi inkluderer karakterer og hvorvidt man har strøket på lavere trinn eller ikke. I tabellen så vi at koeffisienten for å være VK2-elev ikke var signifikant, men at det var signifikant interaksjon mellom karakterer i VK1 og det å være VK2-elev.

Figuren nedenfor viser hvordan strykesannsynligheten varierer mellom lærlinger og elever, når verdien på de andre variablene holdes konstant. Sannsynlighetene er beregnet for mannlige lærlinger og elever i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn, som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, og som verken har strøket på grunnkurs

---

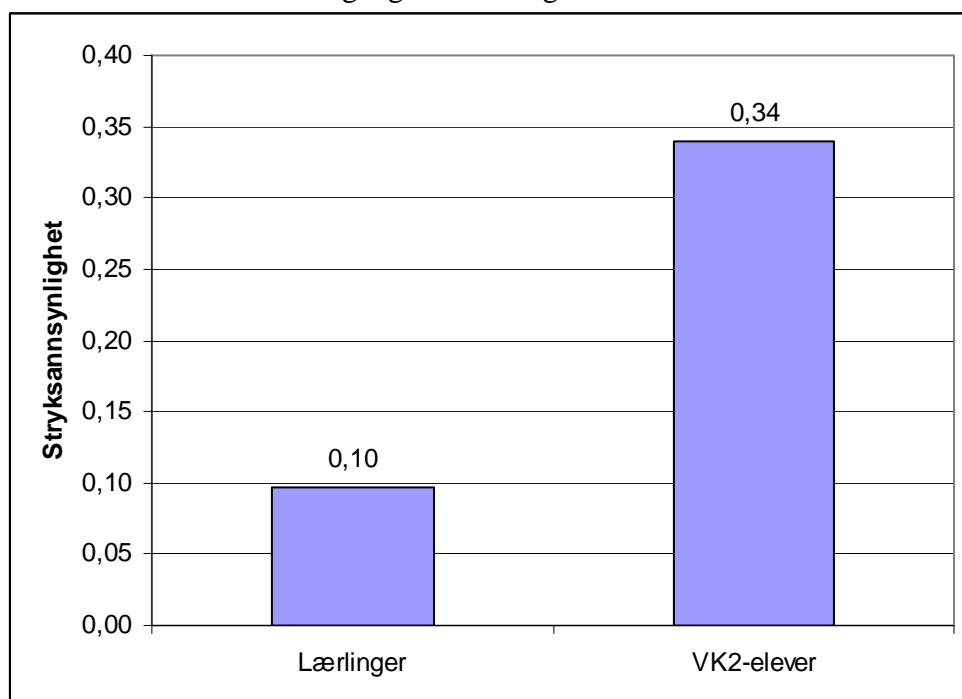
³⁷ Disse resultatene vil illustreres nærmere nedenfor.

³⁸ I tabellvedlegget inkluderes figurer som viser forskjellen i estimert strykesannsynlighet mellom de som har strøket på lavere trinn og de som ikke har gjort det, og mellom dem som har skifta studieretning siden grunnkurset og de som ikke har gjort det.

eller VK1. Karakterene fra VK1 holdes også konstante, og er her satt lik medianen, (som i det utvalget som inngår i analysen over er lik 3,6429). Som i figurene i kapittel 2, er poenget å vise den rendyrkede effekten av den variabelen vi lar variere, mens nivået på sannsynligheten vil avhenge av hvilken verdi som velges på de andre variablene. Estimaten i figuren nedenfor gjelder lærlinger og elever i Oslo, og siden strykprosenten er relativt høy der (se tabell 4.5), så vil nivået i figurene nedenfor ligge høyere enn de gjennomsnitt vi har sett ovenfor. Poenget her er imidlertid å vise forskjellen mellom de to kandidattypene, og ikke å si noe om den gjennomsnittlige strykprosenten.

Figur 4.1: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve blant lærlinger og VK2-elever som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for mannlige lærlinger og elever i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, som verken har strøket på GK eller VK1, med gjennomsnittskaraktter lik medianen (3,6429).

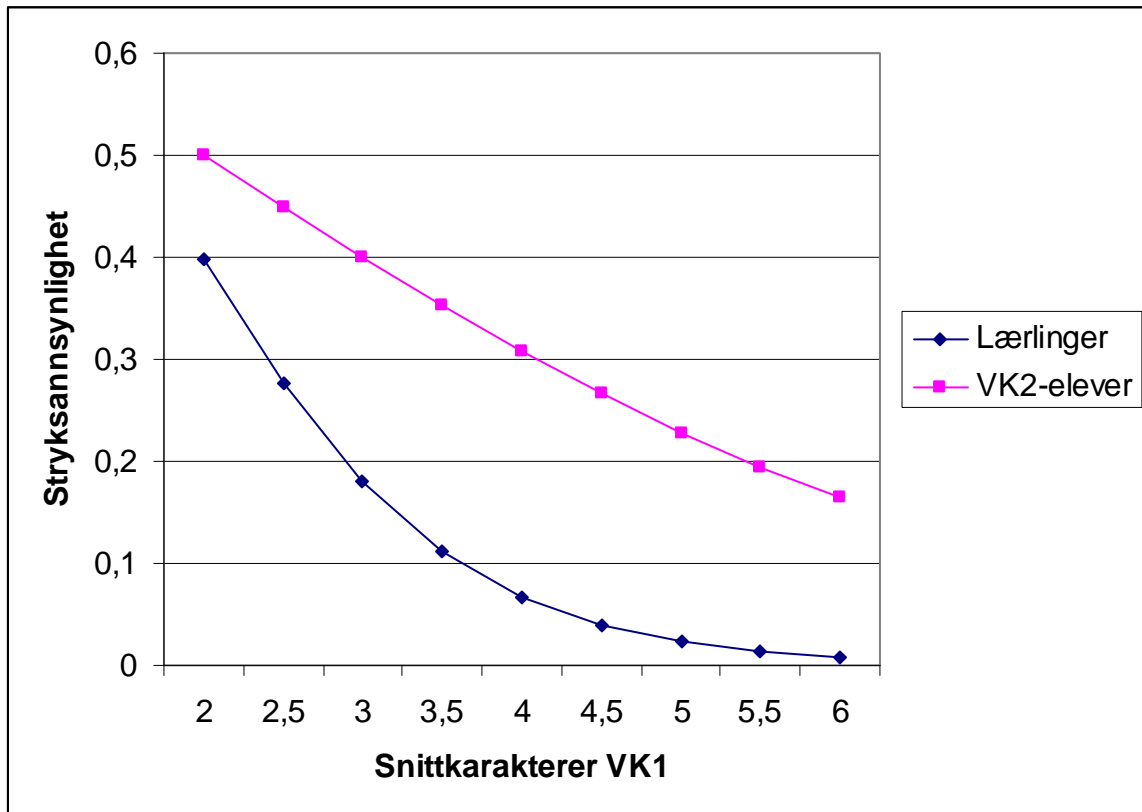
Figuren viser at forskjellen mellom lærlinger og VK2-elever, ikke er redusert nevneverdig etter at vi kontrollerer for andre variabler. Det er altså ikke bare forskjeller i faglig utgangspunkt som ligger til grunn for de store forskjellene. Det kan med andre ord se ut til å ha noe å gjøre med forskjeller mellom den undervisningen lærlinger og VK2-elever mottar.

Betydningen av gjennomsnittskaraktterer i VK1

Som vi så i tabell 4.11, har karakterer ulik effekt på lærlingers og VK2-elevs sannsynlighet for å stryke, og karakterer fra VK1 spiller større rolle for lærlingenes enn for VK2-elevenes

prøveresultat. I figuren nedenfor illustreres denne forskjellen. I tabellen varierer karakterene, mens de andre variablene holdes konstante. Sannsynlighetene er estimert for menn i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn, som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, og som verken har strøket på grunnkurs eller VK1.

Figur 4.2: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve etter gjennomsnittskarakterer fra VK1, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for menn i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, og som verken har strøket på GK eller VK1.

Figuren viser at sannsynligheten for å stryke reduseres betraktelig når karakterene blir bedre både blant lærlinger og VK2-elever. Samtidig ser vi at kurvene har ulik form.

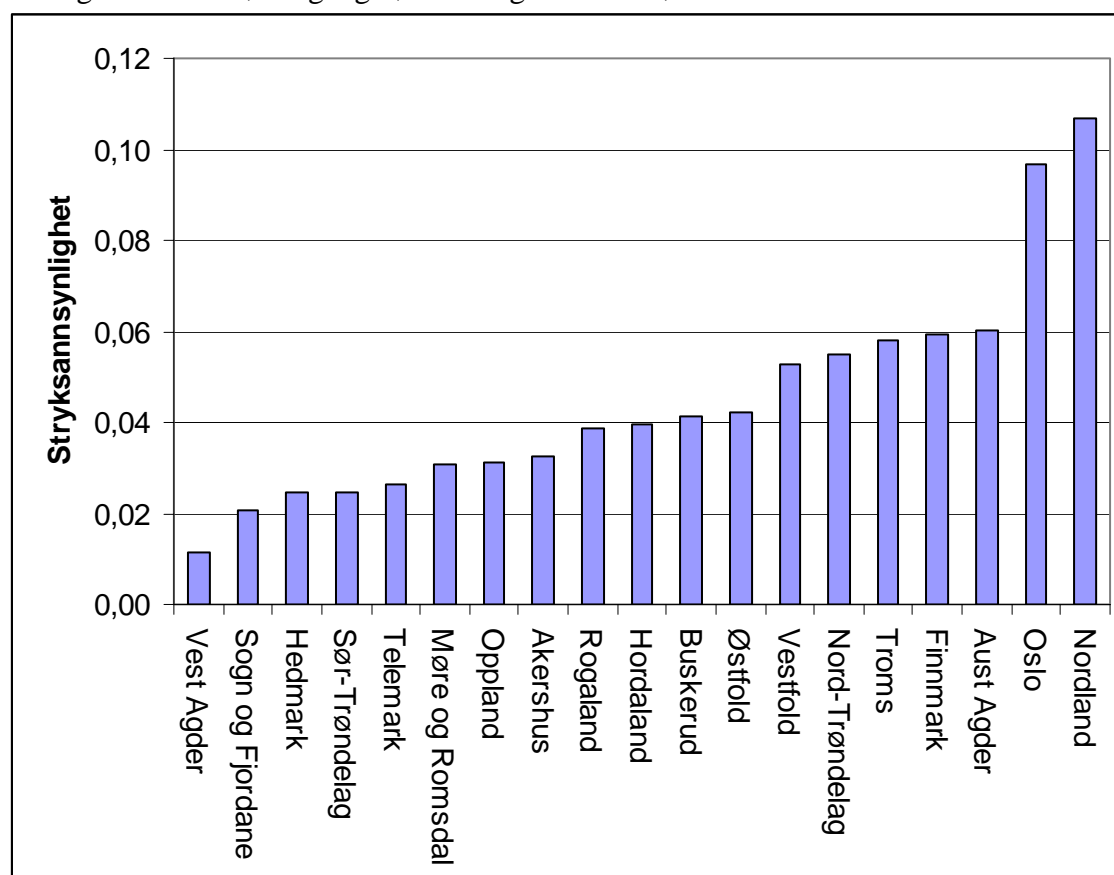
Sannsynligheten for å stryke på fagprøven reduseres langt mer når *lærlingenes* karakterer blir bedre, enn når *VK2-elevenes* karakterer bedres. Forskjellen mellom de to kandidatgruppens sannsynlighet for å stryke er minst når karakterene er dårlige, og størst når karakterene er rundt medianen og gjennomsnittet.³⁹ Forskjellen mellom lærlingers og VK2-elevs utbytte av den opplæringen de får, ser altså ut til å være aller størst blant de middels flinke VK1-elevne.

³⁹ Gjennomsnittet er 3,63 og medianen er 3,64.

Fylkesforskjeller

Ovenfor så vi at andelen som hadde strøket var høyest blant lærlinger i Oslo og Nordland, mens den var lavest i Vest-Agder. Vi så også at mange fylker hadde en stryksanssynlighet som var signifikant forskjellig fra Oslo. I figurene nedenfor illustreres disse forskjellene. Den viser estimerte sannsynligheter for å stryke i hvert fylke, mens de andre variablene er holdt konstante. Sannsynlighetene er beregnet for mannlige lærlinger med etnisk majoritetsbakgrunn, som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, som verken har strøket på grunnkurs eller VK1, med gjennomsnittskaraktter lik medianen (3,6429).

Figur 4.3: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve etter fylke, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

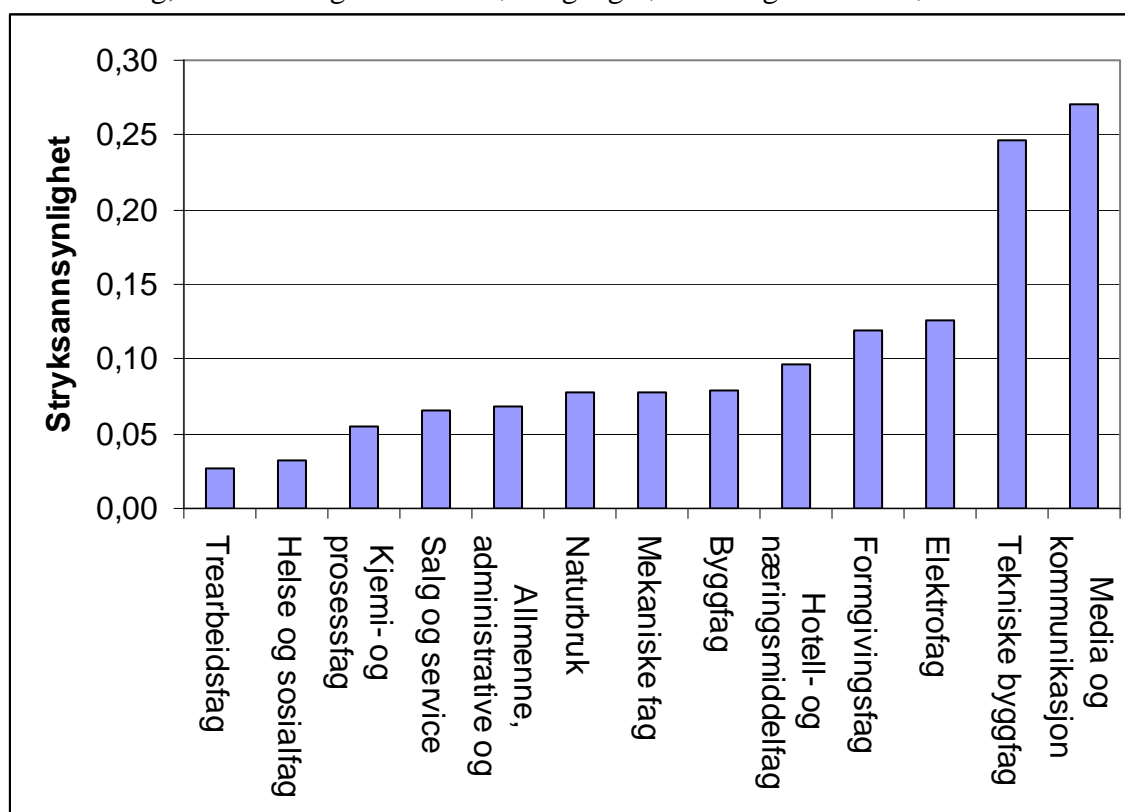
*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for mannlige lærlinger med etnisk majoritetsbakgrunn, som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, som verken har strøket på GK eller VK1, med gjennomsnittskaraktter lik medianen (3,6429).

Figuren viser at forskjellene mellom fylkene ikke reduseres mye når vi kontrollerer for andre variabler. Fortsatt skiller Nordland og Oslo seg ut med høyest stryksanssynlighet, mens sannsynligheten for å stryke er lavest i Vest-Agder.

Forskjeller mellom studieretninger

Ovenfor har vi sett at studieprogresjonen er relativt høy og strykprosenten lav blant lærlingene i allmenne, økonomiske og administrative fag, kjemi og prosessfag og i helse- og sosialfag. Vi har også sett den motsatte kombinasjonen på medier og kommunikasjon og tekniske byggfag. I figuren nedenfor viser vi hvordan strykprosenten varierer mellom de ulike studieretninger når vi har kontrollert for andre variabler. De andre variablene holdes også her konstante, og sannsynlighetene er beregnet for mannlige lærlinger i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn, som ikke har bytta studieretning, som verken har strøket på grunnkurs eller VK1, med gjennomsnittskaraktter lik medianen (3,6429).

Figur 4.4: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve etter studieretning, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for mannlige lærlinger i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn, som ikke har bytta studieretning, som verken har strøket på GK eller VK1, med gjennomsnittskaraktter lik medianen (3,6429).

Figuren viser at forskjellen mellom studieretningene ikke blir redusert etter kontroll for karakterer i VK1 og andre variabler. Vi ser også at lærlingene i medier og kommunikasjon og tekniske byggfag fortsatt skiller seg ut med de høyeste strykprosentene. Kontrollert for karakterer, er det lærlingene i medier og kommunikasjonsfag som har den aller høyeste strykprosenten. Vi ser også at kontroll for karakterer fører til en relativ forverring blant

lærlingene i elektrofag og i allmenne, økonomiske og administrative fag. Lavest er strykprosenten blant lærlingene i trearbeidsfag, helse- og sosialfag, fulgt av kjemi- og prosessfag og salg og service. Forskjellene mellom studieretningene med høyest og lavest strykprosent er altså relativt dramatisk. Hva disse forskjellene skyldes, er det imidlertid vanskelig å si så mye om uten å gå mer kvalitativt til verks. Det kan være forskjeller i det tilbudet som gis lærlinger i ulike fag. Samtidig er det også tenkelig at vanskelighetsgraden på fagprøven varierer mellom fag. Noe svar på disse spørsmålene er det imidlertid ikke mulig å gi her.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt hvorvidt de som har avlagt fag- eller svenneprøve består prøven. Snaut sju prosent av de som har avlagt fag- eller svenneprøve, har strøket. Samtidig har vi sett at forskjellen mellom de som har vært lærlinger og de som har vært elever i alternativt VK2, er relativt dramatisk. Blant lærlingene er strykprosenten 5,8, mens mer enn hver fjerde VK2-elev (som avlegger prøven) stryker.

Forskjellen mellom menn og kvinners prøveresultat er ubetydelig. Det samme kan derimot ikke sies om forskjellen mellom ikke-vestlige innvandrere og den etniske majoriteten, selv om den ikke er statistisk signifikant. Strykprosenten er halvannen gang høyere blant de ikke-vestlige, både blant lærlinger og VK2-elever. Også mellom lærlinger i offentlig og privat sektor er strykprosenten forskjellig. I privat sektor er strykprosenten på nesten 6, mens bare 2,4 prosent av lærlingene i offentlig sektor stryker. I de multivariate analysene er imidlertid denne forskjellen ikke lenger signifikant, når vi kontrollerer for studieretning.

Forskjellene i prøveresultat mellom ulike studieretningene er relativt stor. Lærlinger i tekniske byggfag og medier og kommunikasjon kommer dårlig ut, mens lærlinger i allmenne, økonomiske og administrative fag og i kjemi- og prosessfag har en strykprosent på mindre enn 3. Forskjellene mellom studieretningene blir ikke redusert etter at vi kontrollerer for karakterer i VK1 og andre variabler. Kontroll for karakterer fører imidlertid til en relativ forverring blant lærlingene i elektrofag og i allmenne, økonomiske og administrative fag. Lærlingene i medier og kommunikasjonsfag og tekniske byggfag skiller seg fortsatt ut med de høyeste strykprosentene. Lavest er strykprosenten blant lærlingene i trearbeidsfag, helse- og sosialfag, fulgt av kjemi- og prosessfag og salg og service.

Prøveresultatet varierer også mellom landets fylker. Høyest er andelen som stryker i Oslo og Nordland, mens den er lavest i Vest-Agder. Mange fylker ligger imidlertid relativt nær hverandre med andeler fra fire til seks prosent. Disse forskjellene mellom fylkene påvirkes i liten grad av at vi kontrollerer for karakterer i VK1 og andre variabler.

I forhold til å predikere prøveresultatet, er tidligere prestasjoner og erfaringer fra lavere trinn, viktige variabler. Sannsynligheten for å stryke er høyt korrelert med karaktergjennomsnittet fra VK1, og det å ha strøket på lavere trinn dobler sannsynligheten for å stryke på fag- eller svenneprøven. Effekten av karakterer fra VK1 er imidlertid forskjellig blant VK2-elever og lærlinger. Sannsynligheten for å stryke reduseres betraktelig når karakterene blir bedre, både blant lærlinger og VK2-elever. Samtidig har kurvene for denne sammenhengen ulik form. Sannsynligheten for å stryke på fagprøven reduseres langt mer når lærlingenes karakterer blir bedre, enn når VK2-elevenes karakterer bedres. Forskjellen mellom de to kandidatgruppens sannsynlighet for å stryke er minst når VK1-karakterene er dårlige, og størst når karakterene er rundt medianen og gjennomsnittet. Forskjellen mellom lærlingers og VK2-elevs utbytte av den opplæringen de får, ser altså ut til å være aller størst blant de middels flinke VK1-elevne.

Kapittel 5: Lærekandidater på opplæringskontrakt og kompetanse på lavere nivå

Som nevnt i foregående kapitler, er det også noen som har inngått opplæringskontrakt med sikte på kompetanse på lavere nivå.⁴⁰ Det vil si de som i § 3-4 i Opplæringslova omtales som lærekandidater, og som har inngått en opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve. Markussen og Sandberg beskriver denne kompetanseformen slik:

Ungdom som ønsker en yrkesutdanning, men som av ulike grunner ikke er i stand til å gjennomføre en utdanning frem mot et fag-/svennebrev, har en mulighet til å tegne en opplæringskontrakt i stedet for en lærekontrakt. Da blir ungdommen lærekandidat i stedet for lærling, og etter endt opplæring går lærekandidaten opp til en kompetanseprøve og oppnår et kompetansebevis som dokumenterer kompetanse på lavere nivå. (Markussen & Sandberg 2005a: 56)

Hvem som inngår slike kontrakter, og hvordan det går med dem, er i liten grad undersøkt tidligere. I et datamateriale bestående av de som avsluttet ungdomsskolen 2002 i sju østlandsfylker var det bare 19 av 9756 ungdommer som hadde inngått en opplæringskontrakt (Markussen & Sandberg 2005a). I følge Markussen og Sandberg (2005b) er ”kompetanse på lavere nivå en underutnyttet mulighet”. Ut fra at rundt tjue prosent av ungdomskullene ender opp med verken studie- eller yrkeskompetanse, tar de til orde for en utvidelse av planlagte løp mot kompetanse på lavere nivå. ”Det er på tide å ta i bruk kompetanse på lavere nivå slik kompetanseformen skal brukes: en god, planlagt løsning for de mange som mangler forutsetninger for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse.” (Markussen & Sandberg 2005b:67). Hvordan bruken av opplæringskontrakter varierer langs ulike dimensjoner, vil være et sentralt spørsmål i dette kapitlet.

Hvor mange av de som påbegynte et grunnkurs høsten 2000, som seinere har inngått en opplæringskontrakt, vil undersøkes. I tillegg til å undersøke hvem som får tilbud om opplæringskontrakt, vil dette kapitlet også søke å besvare en del av de spørsmål som i foregående kapitler ble stilt om lærlinger. Bl.a. vil det undersøkes hvor mange av de som har tatt kompetanseprøve, som består, og hvor mange som har hatt avbrudd og andre typer forsinkelser i sin opplæring.

---

⁴⁰ Kompetanse på lavere nivå er negativt definert slik at det omfatter alle som ikke oppnår verken yrkeskompetanse eller studiekompetanse. Det som er poenget med opplæringskontrakter er at de tar sikte på denne kompetansetypen, og at den ikke bare blir resultatet av å ha strøket.

Hvor mange inngår opplæringskontrakt?

Som vi så i kapittel 1, er det noen flere lære kandidater i våre data enn det er i Markussen og Sandbergs undersøkelse. I deres materiale gjaldt det 19 av 9756 ungdommer (0,2 prosent). I våre data er det 121 av 9572 personer (1,3 prosent) blant de som var førstegangssøkere med rett høsten 2000. En sannsynlig hovedforklaring på denne forskjellen er at Markussen og Sandberg undersøker kullet to og et halvt år etter at de begynte på grunnkurs, mens vi her undersøker hvordan de ligger an fire og et halvt år etter. Det er sannsynlig at en del bytter over til opplæringskontrakt etter hvert som de opplever forsinkelser og motgang av ulike slag på lavere trinn. I så fall vil man kanskje etter fire og et halvt år finne lignende andeler også i Markussen og Sandbergs data.

Lærekandidatene er altså i stor grad forsinka. I kapittel 1 så vi at antallet lærekandidater nesten ble halvert, da vi tok vekk de som ikke var førstegangssøkere med rett fra grunnkurskullet høsten 2000. Blant lærlingene var denne reduksjonen langt mindre. Dette vises i tabellen nedenfor.

Tabell 5.1: Fordeling av ulike kandidattyper blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Førstegangssøkere med rett		Hele grunnkurskullet	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Lærekandidat	121	1,3	231	2,0
Lærling	9068	94,7	10721	93,9
VK2 elev	364	3,8	430	3,8
Praksiskandidat (§20)	19	0,2	39	0,3
Total	9572	100	11421	100

Tabellen viser at andelen lærekandidater er større blant de som ikke var førstegangssøkere med rett høsten 2000. Mange av de som er registrert som lærekandidater i våre data var altså ikke førstegangssøkere høsten 2000. For å få med så mange lærekandidater som mulig, vil vi derfor i dette kapitlet vise fordelinger også blant dem i grunnkurskullet 2000 som ikke var førstegangssøkere med rett.

Hvem blir lærekandidater?

I kapittel 1 så vi hvordan andelen lærekandidater varierte mellom ulike grupper. Her vil disse resultatene oppsummeres, for å vurdere hvem som blir lærekandidater, og dermed belyse hvordan praksisen med opplæringskontrakter varierer langs forskjellige dimensjoner.

Vi har sett at kjønnsforskjellen var liten, og at andelen lærekandidater var relativt lik blant gutter og jenter. Imidlertid så vi at andelen lærekandidater var noe høyere blant gutter enn blant jenter. Dette vises i tabellen nedenfor.

Tabell 5.2: Andel lærekandidater blant gutter og jenter, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Gutter	Jenter
Førstegangssøkere	1,4	1,0
Hele grunnkurskullet	1,9	2,2

Forskjellen fra kapittel 1 gjelder for førstegangssøkerne, vi ser imidlertid at forskjellen går i motsatt retning når vi ser på hele grunnkurskullet. Dette kan bety at jenter kommer noe seinere over i løp mot kompetanseprøve enn gutter gjør. Det stemmer i så fall godt overens med stereotypien av forskjellen på gutten og jenta med problemer. Jentene med problemer er ikke utagerende og bråkete, men har såkalte ”internaliserende problemer”. Dette er følelsesmessige problemer som angst, depresjon og ensomhet, og som i alvorlige tilfeller kan innebære selvmordsforsøk og spiseforstyrrelser. Statistisk er denne typen problemer mer utbredt blant jenter, mens gutter oftere har eksternaliserende problemer. Dette er atferdsvansker som innebærer “[...] en vedvarende utagerende atferdsstil som medfører brudd på sosiale institusjoners lover og regler og som er til skade for andre mennesker [...]” (Wichstrøm 1994:6). Hvis denne kjønnsforskjellen fortsatt gjør seg gjeldende, kan det være en grunn til forskjellene vi ser i tabellen ovenfor. Hvis gutter er mer utagerende og i større grad har ”eksternaliserende” problemer, så kan det føre til at de blir ”oppdaget” tidligere, og dermed overført til et opplæringsløp med sikte på kompetanse på lavere nivå. Det er imidlertid verdt å understreke nok en gang at kjønnsforskjellene er langt fra dramatiske.

I kapittel 1 så vi også på forskjeller mellom den etniske majoriteten og minoritetsgrupper, og dette gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 5.3: Andeler lærekandidater blant folk med henholdsvis skandinavisk, vestlig og ikke-vestlig bakgrunn, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Skandinavisk	Vestlig	Ikke-vestlig
Førstegangssøkere	1,3	0,0	1,9
Hele grunnkurskullet	2,0	0,0	2,8

Heller ikke her er forskjellene stor, men det går en svak tendens i retning av at noen flere ikke-vestlige er lærekandidater. Dette er ikke så overraskende. Også i andre deler av

videregående opplæring har folk med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn større faglige problemer. At dette gir seg utslag i en noe høyere andel lære kandidater er dermed ikke overraskende. Forskjellen er imidlertid liten (1,3 versus 1,9 prosent).

Mellom studieretningene er forskjellen i bruk av opplæringskontrakt større. Hvor store gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 5.4: Andeler lære kandidater på ulike studieretninger, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Førstegangssøkere	Hele grunnkurskullet
Medier og kommunikasjon	0,0	0,0
Elektrofag	0,1	0,1
Allmenne, økonomiske og administrative fag	0,4	1,2
Kjemi- og prosessfag	0,5	0,4
Formgivingsfag	0,6	0,7
Byggfag	1,1	1,2
Naturbruk	1,5	3,2
Mekaniske fag	1,9	2,6
Helse- og sosialfag	2,0	4,0
Hotell- og næringsmiddelfag	2,2	4,0
Salg og service	2,4	3,6
Tekniske byggfag	2,4	2,6
Trearbeidsfag	3,2	4,5
Totalt	1,3	2,0
Antall	121	231

Tabellen viser at det er forskjeller mellom studieretningene. Lære kandidatene utgjør 3,2 prosent av de som går på trearbeidsfag, mellom 2 og 3 prosent innenfor hotell- og næringsmiddelfag, helse- og sosialfag, tekniske byggfag og salg og service, mellom 1 og 2 prosent på byggfag, naturbruk og mekaniske fag, og under 1 prosent av dem som går på de resterende studieretninger. Innenfor media- og kommunikasjonsfag er det ingen lære kandidater. Heller ikke her virker forskjellene dramatiske, men at de varierer fra null lære kandidater til 3,2 prosent tyder på at praksisen varierer mellom studieretningene.

I kapittel 1 så vi også at forskjellen mellom fylkene var relativt stor. Dette gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 5.5: Andeler lærekandidater i ulike fylker, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Førstegangssøkere	Hele grunnkurskullet
Finnmark	0,0	0,0
Troms	0,0	0,5
Vest-Agder	0,0	0,7
Hordaland	0,2	0,6
Rogaland	0,4	0,6
Hedmark	0,6	0,8
Sør-Trøndelag	0,6	0,7
Sogn og Fjordane	0,7	1,0
Nord-Trøndelag	0,8	0,7
Buskerud	1,2	1,7
Nordland	1,2	1,6
Oslo	1,3	2,0
Møre og Romsdal	1,7	3,8
Akershus	2,0	4,2
Østfold	2,4	4,4
Aust-Agder	2,5	3,7
Telemark	2,5	3,5
Oppland	2,7	2,8
Vestfold	4,8	5,6
Totalt	1,3	2,0
Antall	121	231

Bruken av opplæringskontrakt varierer altså en god del mellom fylkene. Ingen av førstegangssøkerne er registrert med opplæringskontrakt i Vest-Agder, Troms og Finnmark, mens nesten 5 prosent av de som er registrert i Vestfold er på en slik kontrakt. Når det gjelder bruken av opplæringskontrakter er det altså forskjellig praksis i ulike fylker. I mange fylker er det færre enn 1 prosent, og i noen er det faktisk ingen som får dette tilbudet, mens det altså gis til nesten 5 prosent i Vestfold. Denne forskjellen handler nok ikke om at det er så mange flere i Vestfold som ikke er i stand til å gjennomføre hele fagopplæringa, men at man i Vestfold gir tilbudet til flere av dem som trenger det.

Forskjellen mellom offentlig og privat sektor er mindre, og gjengis i tabellen nedenfor.

Tabell 5.6: Andeler lærekandidater i offentlig og privat sektor, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Førstegangssøkere	Hele grunnkurskullet
Privat	1,3	2,0
Offentlig	1,9	4,3
Gjennomsnitt	1,3	2,1
Antall	120	230

Tabellen viser en tendens til at det er noen flere lærekandidater i offentlig sektor enn i privat. I privat sektor er det blant førstegangssøkerne 1,3 prosent lærekandidater, mens det er 1,9 prosent i offentlig sektor. Hvis vi ser på hele grunnkurskullet, er forskjellen større, og andelen lærekandidater er da mer enn dobbelt så stor i offentlig sektor. Det kan altså se ut til at offentlige virksomheter i noe større utstrekning tar ansvar for denne gruppen.

Mange lærekandidater er forsinka

Ovenfor har vi sett at lærekandidatene i stor grad var forsinka allerede da de begynte på grunnkurs høsten 2000. Dette gir grunn til å forvente at en stor del av dem var født tidligere enn 1984. Dette undersøkes i tabellen nedenfor.

Tabell 5.7: Andeler lærekandidater i ulike fødselskull, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Førstegangssøkere	Hele grunnkurskullet
Født 1982 eller tidligere	3,3	5,1
Født 1983	5,9	6,4
Født 1984	1,1	1,1
Født 1985 eller seinere	0,0	0,0
Totalt	1,3	2,0
Antall	121	231

Andelen lærekandidater er som ventet større blant de eldste. Lærekandidatene utgjør 1,1 prosent av dem som ble født i 1984, og mer enn 5 prosent av dem som ble født tidligere. I den yngste aldergruppen er det derimot ingen lærekandidater.

Lærekandidater er altså forsinka i sitt opplæringsløp. I tabellen nedenfor undersøkes det nærmere, ved at den viser andeler med forskjellige typer erfaringer fra tidligere tidspunkter i videregående opplæring. Tabellen inkluderer de samme dimensjonene som tabell 2.12. Vi viser hvordan andeler med ulike tidligere erfaringer og prestasjoner i videregående opplæring, varierer mellom lærlinger og lærekandidater. Disse variablene for tidligere erfaringer har alle to verdier, og er av typen "enten-eller". Nærmere bestemt vil det si at vi ser på andeler i disse tre gruppene som (1) har strøket på grunnkurs eller på VK1, som (2) har bytta studieretning

siden de begynte på grunnkurs, som (3) har tatt grunnkurs eller VK1 to ganger eller vært ute av videregående opplæring ett år, som (4) har startet det tidligst registrerte læreforholdet etter 2002, som (5) har bytta kontrakt, som (6) har hatt et avbrudd i læreforholdet, og (7) andeler som ble tilbudt læreplass høsten 2002. Den nederste raden i tabellen kombinerer ulike forsinkelser før læretida, ved at den viser hvor store andeler som enten har strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning siden grunnkurs, eller har tatt grunnkurs eller VK1 to ganger eller hatt et års pause fra videregående opplæring.

Tabell 5.8: Andeler med ulike erfaringer fra videregående opplæring blant lærekandidater og lærlinger, i hele grunnkurskullet høsten 2000 og blant de av dem som var førstegangssøkere med rett.

	Lærekandidater		Lærlinger
	Hele grunnkurskullet	Førstegangssøkere	Førstegangssøkere
Andel som har ...			
... strøket på GK eller VK1	45,7	49,2	20,6
... bytta studieretning	26,5	29,2	20,7
... tatt GK eller VK1 2 ganger eller tatt pause	56,5	55,8	16,9
... startet læreforholdet etter 2002	35,4	46,2	20,0
... bytta kontrakt	13,9	11,7	3,6
... hatt avbrudd i læreforholdet	15,2	15,8	7,7
... blitt tilbudt læreplass H-02	33,5	26,3	68,6
... strøket, bytta studieretning eller tatt pause eller samme trinn 2 ganger	83,9	85,0	41,5

Tabellen viser at forskjellen mellom lærekandidatene og lærlingene er betydelig. Vi ser at problemene hopper seg opp blant lærekandidatene, og mer enn fire av fem lærekandidater har enten strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning siden grunnkurs, eller tatt pause fra videregående eller tatt samme trinn 2 ganger. Dette er ikke overraskende, og viser at de som får tilbud om opplæringskontrakt nettopp er de som sliter med gjennomføringen av et ordinært løp mot yrkeskompetanse. Dette er jo for så vidt intensjonen med denne kompetanseformen, men hvis man allerede fra grunnkurs av hadde siktet mot reduserte læreplanmål, ville kanskje forsinkelsene blitt færre.

Lærekandidatenes studieprogresjon

Det kan altså se ut til at mange kommer over i en opplæringskontrakt seinere enn nødvendig, og at mange først må demonstrere at de sliter tungt før de gis dette tilbudet. I tabellen nedenfor vises studieprogresjonen (slik denne blir målt i kapittel 2) blant lærekandidater og lærlinger. Lærlingene tas med som sammenligningsgruppe, og det er viktig å være

oppmerksom på at den fagprøven de avlegger er en annen enn den kompetanseprøven lærekandidatene avlegger.

Tabell 5.9: Lærekandidaters studieprogresjon, blant de som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	<u>Lærekandidater</u>		<u>Lærlinger</u>
	Førstegangssøkere	Hele grunnkurskullet	Førstegangssøkere
Avlagt prøve	18,3	31,7	61,8
Oppmeldt eller forsinka	50,0	41,3	24,8
Læreforholdet avslutta uten prøve	31,7	27,0	13,4
Total	100,0	100,0	100,0
Antall	120	230	7553

Selv om prøven lærekandidatene avlegger er en mindre krevende prøve enn lærlingenes, er det altså langt færre av dem som har rukket å avlegge prøve fire år etter at de begynte på grunnkurs. Halvparten av lærekandidatene er forsinka og nesten en tredel har slutta uten å avlegge prøve.

En langt større andel av lærekandidatene har altså sluttet uten å avlegge den avsluttende prøven. I tabellen nedenfor undersøkes det hvem som har initiert kontrakthevingen, blant lærlingene og lærekandidatene.

Tabell 5.10: Hvem som har initiert kontraktheving blant de som har sluttet uten å avlegge prøve. Alle lærekandidater som begynte på grunnkurs høsten 2000, og lærekandidater og lærlinger som da var førstegangssøkere med rett.

	<u>Lærekandidater</u>		<u>Lærlinger</u>
	Hele grunnkurskullet	Førstegangssøkere	Førstegangssøkere
Ikke lærlingens ønske	18,0	15,6	19,9
Lærlingens ønske	14,0	9,4	16,3
Begges ønske	68,0	75,0	63,8
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	50	32	914

Vi ser at kontrakten oftest er hevet etter "begges ønske", både blant lærlinger og lærekandidater. Dette er noe vanligere blant lærekandidatene, mens både "lærlingens ønske" og "ikke lærlingens ønske" er noe vanligere blant lærlingene. Her er det imidlertid grunn til å minne om at vi i kapittel 3 så at denne variabelen i stor grad måler varierende registreringspraksis.

I tabell 5.8 så vi at drøyt femten prosent av lærekandidatene hadde hatt et avbrudd i opplæringen. Tabellen nedenfor undersøker hvilke grunner til avbruddene som er registrert.

Tabell 5.11: Registrerte grunner til midlertidige avbrudd, blant lærekandidater som begynte på grunnkurs høsten 2000, og lærekandidater og lærlinger som da var førstegangssøkere med rett.

	Lærekandidater		Lærlinger
	Hele grunnkurskullet	Førstegangssøkere	Førstegangssøkere
Militærtjeneste	0,0	0,0	6,5
Permittert	18,9	23,8	16,8
Svangerskapspermisjon	8,1	4,8	9,1
Sykdom	35,1	19,0	45,6
Andre årsaker	37,8	52,4	22,1
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	37	21	680

Den mest slående forskjellen mellom lærekandidatene og lærlingene er at ingen lærekandidater har hatt avbrudd pga. militærtjeneste. Ellers ser vi at ”andre årsaker” og ”permittering” er en mer utbredt avbruddsgrunn blant lærekandidatene, mens ”sykdom” og ”svangerskap” oftere registreres som grunn til avbrudd blant lærlingene.

Prøveresultat

I kapittel 4 så vi at de fleste lærlinger som har avlagt fag- eller svenneprøve, besto. Som nevnt avlegger ikke lærekandidatene en fag- eller svenneprøve, men en kompetanseprøve med reduserte læreplanmål, som skal være tilpasset de evner og forutsetninger lærekandidatene har. Dette kan gi grunn til å vente at strykprosenten vil være lav også på lærekandidatenes kompetanseprøver. I tabellen nedenfor undersøkes dette.

Tabell 5.12: Resultat på kompetanseprøve, blant lærekandidater som begynte på grunnkurs høsten 2000, og blant de av dem som da var førstegangssøkere med rett.

	Hele grunnkurskullet	Førstegangssøkere
Stryk	4,1	4,5
Bestått	95,9	95,5
Totalt	100,0	100,0
Antall	74	22

Som ventet er det få av de som avlegger kompetanseprøve som stryker. Dette viser at for de få som tilbys en slik planlagt vei mot kompetanse på lavere nivå, så fungerer ordningen etter intensjonene. Samtidig kan det imidlertid se ut til at flere kunne ha fått dette tilbudet, og at de som får det burde fått det relativt tidlig, slik at forsinkelsen på veien mot et kompetansebevis blir så liten som mulig. Som vi så ovenfor er det svært få lærekandidater som har avlagt kompetanseprøve innen utgangen av 2004.

Oppsummering

Dette kapitlet handler om *Lærekandidatene*. Kandidattypen omtales i § 3-4 i Opplæringslova, og er de som har inngått en *opplæringskontrakt* med sikte på en *kompetanseprøve* med reduserte læreplanmål i forhold til fag- og svenneprøven. De oppnår altså ikke yrkeskompetanse, men det som kalles *kompetanse på lavere nivå*. 1,3 prosent av de som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000, er registrert med opplæringskontrakter eller som lærekandidater til kompetanseprøve. I hele grunnkurskullet er antallet lærekandidater langt høyere, noe som betyr at lærekandidatene ofte er forsinka, og ofte inngår lærekontrakt først etter at de møter problemer i videregående.

Andelen lærekandidater er relativt lik blant gutter og jenter. Det samme gjelder forskjellen mellom etnisk majoritet og minoritetsgrupper, selv om andelen lærekandidater er noe høyere blant de ikke-vestlige innvandrerne enn i den skandinaviske majoriteten. Mellom offentlig og privat sektor er det heller ikke dramatisk stor forskjell, men det er en tendens til at lærekandidater er noe vanligere i offentlig sektor.

Mellom studieretningene er forskjellen i bruk av opplæringskontrakt større, og varierer fra null lærekandidater på media og kommunikasjon og 0,1 prosent på elektrofag, til to og en halv prosent på salg og service og tekniske byggfag, og mer enn tre prosent på trearbeidsfag. Størst er variasjonen i bruk av opplæringskontrakt mellom fylkene. I Vest-Agder, Troms og Finnmark er ingen av førstegangssøkerne registrert som lærekandidater, mens det gjelder 4,8 prosent i Vestfold.

Lærekandidatene var i stor grad forsinka allerede da de tok grunnkurs høsten 2000. Andelen på opplæringskontrakt er betydelig større blant dem som er født før 1984, og flere enn fire av fem lærekandidater har enten strøket på grunnkurs eller VK1, bytta studieretning siden grunnkurs, tatt et års pause fra videregående, eller tatt samme trinn 2 ganger. Færre enn 1 av fem lærekandidater, som var førstegangssøker høsten 2000, har avlagt kompetanseprøve innen utgangen av 2004. I tillegg er andelen som har slutta uten å avlegge prøve, dobbelt så stor blant lærekandidatene som blant lærlingene. Få lærekandidater har altså avlagt en avsluttende kompetanseprøve, men blant de som har gjort det består de aller fleste (mer enn 95 prosent).

Referanser

- Brint, Steven (1994): *In an Age of Experts. The Changing Role of Professionals in Politics and Public Life*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Castro, Freddy Winston (1992): *Bortom den nya medelklassen. Durkheim och de moderna professionella yrkesgrupperna*. Stockholm – Stehag: Symposion Graduale.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society. Outline of a Theory of Structuration*. Polity Press: Cambridge.
- Hagen, Anna (2005): *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen -kartlegging av kunnskapsstatus*. Fafo-notat 2005:31. Oslo: Fafo.
- Hansen, Marianne Nordli (1996): "Har skillet mellom offentlig og privat sektor klasseteoretisk betydning?" *Sosiologisk årbok* 1996.2, 103-125.
- Havn, Vidar & Trond Buland (2003): *Underveis? sluttrappport fra evalueringen av prosjektet "Alternative vurderings- og prøveformer i fagopplæringen"*. SINTEF rapport 03511. Trondheim: SINTEF, IFIM Teknologiledelse.
- Helland, Håvard (2004): *Sosial ulikhet blant sosial- og siviløkonomer*. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, Rapport 1:2004. Avhandling (dr. polit.).
- Helland, Håvard og Liv Anne Støren (2004): *Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser. Forskjeller etter studieretning, fylke og kjønn og mellom elever med minoritets- og majoritetsbakgrunn*. NIFU STEP Skriftserie nr. 26/2004
- Hægeland, Torbjørn; Lars J. Kirkebøen; Oddbjørn Raaum & Kjell G. Salvanes (2005): "Kan man identifisere skolens bidrag til elevenes læring?", temakapittel i Utdanningsspeilet 2004. Analyse av grunnskole og videregående opplæring i Norge. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Høgnes, Geir (1999): *Krone for krone. Lønnsforhandlinger og fordelinger*. Oslo: ad Notam Gyldendal.
- Knutsen, Oddbjørn (1986): "Sosiale klasser og politiske verdier i Norge. Middelklassen i den offentlige sektor som den nye klasse". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 1986, bd. 27, 263-287.
- Markussen; Eifred & Nina Sandberg (2005a): *Stayere, slutttere og returnerte. Om 9756 ungdommer på Østlandet og deres karriere i videregående opplæring frem til midten av det tredje skoleåret*. Skriftserie, 6/2005. Oslo: NIFU STEP.
- Markussen, Eifred & Nina Sandberg (2005b): "Kompetanse på lavere nivå - en underutnyttet mulighet?" I: *Bedre skole*, 2005 Oslo: Utdanningsforbundet.
- Mastekaasa, Arne & Karen Modesta Olsen (1998): "Gender, Absenteeism, and Job Characteristics. A Fixed Effects Approach". *Work and Occupations*, 25 (2): 195-228.
- Mastekaasa, Arne (1997): "Kjønnsforskjeller i sykefravær". *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 14 (2): 203-206.
- Mastekaasa, Arne (2000): "Parenthood, gender and sickness absence". *Social Science & Medicine*, 50: 1827-1842.
- Savage, Mike (1991): "Making sense of the middle-class politics: a secondary analysis of the 1987 British general election survey". *The Sociological Review*, Vol. 39, No. 1 (feb.) (26-54).
- Støren, Liv Anne (2003) *Videregående opplæring gjennom ti år blant jenter og gutter, minoritet og majoritet. Progresjon, søkemønster og tilgang til læreplasser*. NIFU skriftserie nr. 36/2003.
- Støren, Liv Anne (2004b): *Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning. Et dokumentasjonsnotat*. NIFU STEP Arbeidsnotat, 34/2005.

- Støren, Liv Anne (2005a): "Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning - ser vi en fremtidig suksesshistorie?", I: *Utdanning 2005 - deltakelse og kompetanse*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Støren, Liv Anne og Nina Sandberg (2001): *Gjennomstrømning i videregående opplæring 1994–1999. Videreføring av evalueringen av Reform 94*. NIFU skriftserie nr. 8/2001.
- Støren, Liv Anne, Synnøve Skjersli & Per Olaf Aamodt (1998): *I mål? Evaluering av Reform 94: Sluttrapport fra NIFUs hovedprosjekt*. NIFU Rapport: 18/98. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Wærness, Jarl Inge & Yngve Lindvig (2005): *Analyse av Lærlinginspektørene*. Rapport 1/2005, Oslo: LÆRINGSlaben.
- Wichstrøm, Lars (1994): *Mental helse blant ungdom i Norge. Oslo som særtilfelle?*. UNGforsk rapport 3/94.
- Wright, Erik Olin (1997): *Class counts: comparative studies in class analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tabellvedlegg

Vedlegg til Kapittel 1

Vedleggstabell 1.1: Andeler av ulike kandidat typer blant gutter og jenter, alle grunnkurselever høsten 2000.

	Gutter	Jenter
Lærekandidat	1,9	2,2
Lærling	93,7	94,2
VK2 elev	4,0	3,1
Praksiskandidat (§20)	0,3	0,4
Totalt	100,0	100,0
Antall	8126	3295

Vedleggstabell 1.2: Andeler av ulike kandidat typer etter etnisk bakgrunn, alle grunnkurselever høsten 2000.

	Skandinavisk	Vestlig	Ikke-vestlig
Lærekandidat	2,0	0,0	2,8
Lærling	94,0	96,4	90,0
VK2 elev	3,7	3,6	7,2
Praksiskandidat (§20)	0,4	0,0	0,0
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	11103	28	290

Vedleggstabell 1.3: Andeler av ulike kandidat typer etter studieretning, alle grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Elektrofag	0,1	87,5	11,8	0,6
Formgivingsfag	0,7	90,3	8,5	0,5
Trearbeidsfag	4,5	91,8	3,7	0,0
Hotell- og næringsmiddelfag	4,0	93,9	1,6	0,4
Allmenne, økonomisk & adm. fag	1,2	93,7	5,0	0,2
Helse- og sosialfag	4,0	94,4	0,9	0,7
Mekaniske fag	2,6	94,3	2,7	0,3
Salg og service	3,6	96,0	0,4	0,0
Tekniske byggfag	2,6	96,7	0,5	0,2
Naturbruk	3,2	96,8	0,0	0,0
Byggfag	1,2	98,4	0,3	0,1
Kjemi- og prosessfag	0,4	99,2	0,4	0,0
Medier og kommunikasjon	0,0	100,0	0,0	0,0
Totalt	2,0	93,9	3,8	0,3
Antall	231	10721	430	39

Vedleggstabell 1.4: Andeler av ulike kandidattyper etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert, alle grunnkurselever høsten 2000.

	Mannsdominerte retninger	Jevnere fordelte retninger	Kvinnedominerte retninger
Lærekandidat	1,5	3,3	2,8
Lærling	93,8	94,9	93,1
VK2 elev	4,4	1,4	3,6
Praksiskandidat (§20)	0,3	0,4	0,5
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	7381	1644	2246

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnssammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 1.5: Andeler av ulike kandidattyper etter fylke, alle grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Østfold	4,4	85,7	9,0	0,9
Nord-Trøndelag	0,7	87,7	11,0	0,7
Aust-Agder	3,7	89,0	6,0	1,3
Møre og Romsdal	3,8	90,6	5,4	0,3
Sogn og Fjordane	1,0	91,1	7,0	1,0
Vestfold	5,6	92,6	1,6	0,2
Telemark	3,5	93,6	2,6	0,2
Nordland	1,6	93,4	4,8	0,2
Akershus	4,2	94,6	0,8	0,3
Hedmark	0,8	94,9	3,0	1,3
Oslo	2,0	94,9	3,1	0,0
Oppland	2,8	95,3	1,9	0,0
Sør-Trøndelag	0,7	95,2	3,8	0,3
Hordaland	0,6	95,3	3,6	0,4
Rogaland	0,6	95,6	3,6	0,1
Buskerud	1,7	96,9	1,5	0,0
Vest-Agder	0,7	96,7	2,5	0,2
Troms	0,5	97,1	2,1	0,3
Finnmark	0,0	100,0	0,0	0,0
Totalt	2,0	93,9	3,8	0,3
Antall	231	10721	430	39

Vedleggstabell 1.6: Andeler lærlinger og lærekandidater i offentlig og privat sektor. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidat	Lærling	Antall
Privat	2,0	98,0	9918
Offentlig	4,3	95,7	820
Gjennomsnitt	2,1	97,9	
Antall	230	10508	10738

Vedleggstabell 1.7: Andeler i offentlig og privat sektor etter kjønn. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Gutter	Jenter	Antall
Privat	74,0	26,0	9918
Offentlig	35,5	64,5	820
Gjennomsnitt	71,1	28,9	100,0
Antall	7631	3107	10738

Vedleggstabell 1.8: Etnisk opprinnelse etter sektor. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Skandinavisk	Vestlig	Ikke-vestlig	Antall
Privat	92,5	92,3	86,0	9918
Offentlig	7,5	7,7	14,0	820
Totalt	100,0	100,0	100,0	
Antall	10447	26	265	10738

Vedleggstabell 1.9: Andeler i offentlig og privat sektor etter fylke. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig	Antall
Østfold	96,0	4,0	576
Akershus	88,0	12,0	673
Oslo	95,3	4,7	920
Hedmark	87,9	12,1	346
Oppland	91,5	8,5	410
Buskerud	94,6	5,4	466
Vestfold	95,8	4,2	616
Telemark	81,5	18,5	406
Aust-Agder	100,0	0,0	269
Vest-Agder	90,7	9,3	539
Rogaland	92,3	7,7	1361
Hordaland	89,8	10,2	1291
Sogn og Fjordane	95,1	4,9	286
Møre og Romsdal	94,9	5,1	643
Sør-Trøndelag	92,1	7,9	712
Nord-Trøndelag	87,4	12,6	254
Nordland	93,9	6,1	507
Troms	97,2	2,8	363
Finnmark	93,0	7,0	100
Gjennomsnitt	92,4	7,6	100
Antall	9918	820	10738

Vedleggstabell 1.10: Andeler i offentlig og privat sektor etter studieretning. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig	Antall
Helse- og sosialfag	64,6	35,4	1161
Allmenne, økonomiske og administrative fag	76,4	23,6	478
Kjemi- og prosessfag	77,4	22,6	252
Salg og service	87,4	12,6	247
Naturbruk	94,4	5,6	252
Hotell- og næringsmiddelfag	94,9	5,1	1297
Elektrofag	96,4	3,6	1695
Formgivingsfag	97,3	2,7	733
Mekaniske fag	98,2	1,8	2014
Trearbeidsfag	99,2	0,8	129
Byggfag	99,6	0,4	1853
Tekniske byggfag	99,6	0,4	571
Medier og kommunikasjon	100,0	0,0	56
Gjennomsnitt	92,4	7,6	100
Antall	9918	820	10738

Vedleggstabell 1.11: Andeler i offentlig og privat sektor etter studieretningens kjønnsammensetning. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig
mannsdominerte (65%) retninger	96,6	3,4
jevne fordeltet retninger	92,3	7,7
kvinnedominerte (65%) retninger	78,4	21,6
Gjennomsnitt	92,4	7,6
Antall	9918	820

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnsammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedlegg til Kapittel 2

Vedleggstabell 2.1: Læringer og lære kandidaters studieprogresjon. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidater	Læringer
Avlagt prøve	31,6	51,1
Oppmeldt eller forsinket	41,1	21,3
Avvikende (lengre) løp	0,4	14,2
Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøv	26,8	12,1
Har vært, eller er, læringer, men ikke registrert prøveresultat	---	1,4
Total	100,0	100,0
Antall	231	10721

Vedleggstabell 2.2: Læringer og lærekandidaters studieprogresjon. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærekandidater	Læringer
Avlagt prøve	31,7	60,5
Oppmeldt eller forsinka	41,3	25,2
Læreforholdet avslutta (hevet kontrakt) uten registrert prøve	27,0	14,3
Total	100,0	100,0
Antall	230	9046

Vedleggstabell 2.3: Andeler med ulike erfaringer fra videregående opplæring blant læringer med ulike typer studieprogresjon. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Alle	Avlagt fagprøve	Forsinka	Hevet kontrakt uten prøve
Andel som har ...				
... strøket på GK eller VK1	23,9	15,3	35,0	37,7
... bytta studieretning	20,2	11,9	40,4	22,4
... tatt GK eller VK1 2 ganger eller tatt pause	18,0	3,7	46,9	27,8
... startet læreforholdet etter 2002	19,6	2,4	61,6	18,4
... bytta kontrakt	3,5	4,2	2,3	2,7
... hatt avbrudd i læreforholdet	8,5	2,8	16,9	18,5
... blitt tilbudt læreplass H-02	67,8	84,7	29,9	59,1

Vedleggstabell 2.4: Studieprogresjon etter kjønn. Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Menn	Kvinner
Som har avlagt fagprøve	61,0	59,6
Som er oppmeldt eller forsinka	25,0	25,6
Hevet kontrakt uten registrert prøve	14,0	14,8
Totalt	100,0	100,0
Antall	6038	3008

Vedleggstabell 2.5: Studieprogresjon etter etnisk opprinnelse. Alle læringer som var grunnkurselever høsten 2000.

	Majoritet	Ikke-vestlige	Vestlige	Totalt antall
Som har avlagt fagprøve	60,7	54,3	30,0	5474
Som er oppmeldt eller forsinka	25,0	31,0	40,0	2280
Hevet kontrakt uten registrert prøve	14,2	14,7	30,0	1292
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall	8794	232	20	9046

Vedleggstabell 2.6: Studieprogresjon etter fylke (sortert etter andel med avlagt prøve). Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Avlagt fagprøve	Forsinka	Hevet kontrakt uten prøve	Totalt
Rogaland	68,8	21,2	10,0	1155
Oppland	68,0	18,3	13,7	344
Vest-Agder	63,5	25,1	11,4	466
Telemark	62,6	26,0	11,4	342
Vestfold	62,0	23,0	15,0	505
Hordaland	61,5	24,8	13,7	1101
Møre og Romsdal	60,4	28,0	11,7	540
Buskerud	59,9	24,6	15,4	382
Sør-Trøndelag	59,5	29,0	11,5	635
Nord-Trøndelag	59,4	33,0	7,6	224
Oslo	58,5	23,7	17,8	723
Troms	58,4	24,5	17,1	310
Akershus	58,3	22,5	19,2	542
Aust-Agder	56,4	22,5	21,2	236
Østfold	55,3	29,1	15,6	494
Hedmark	54,3	24,5	21,2	269
Nordland	53,7	29,6	16,7	443
Sogn og Fjordane	50,8	33,5	15,7	242
Finnmark	49,5	32,3	18,3	93
Landsgjennomsnitt	60,5	25,2	14,3	
Totalt antall	5474	2280	1292	9046

Vedleggstabell 2.7: Studieprogresjon etter studieretning (sortert etter andel med avlagt prøve). Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Avlagt fagprøve	Forsinka	Hevet kontrakt uten prøve	Antall
Kjemi- og prosessfag	74,5	22,7	2,8	251
Elektrofag	71,5	18,3	10,2	284
Allmenne, økonomiske og administrative fag	67,2	22,2	10,6	473
Hotell- og næringsmiddelfag	63,8	20,5	15,7	1252
Mekaniske fag	63,0	23,1	13,9	1869
Salg og service	59,2	28,3	12,5	240
Helse- og sosialfag	58,6	29,7	11,7	1116
Trearbeidsfag	58,5	29,3	12,2	123
Byggfag	58,2	27,1	14,8	1841
Formgivingsfag	57,3	24,1	18,6	735
Naturbruk	51,8	29,0	19,2	245
Tekniske byggfag	49,8	30,5	19,6	560
Medier og kommunikasjon	40,4	43,9	15,8	57
Gjennomsnitt	60,5	25,2	14,3	
Antall	5474	2280	1292	9046

Vedleggstabell 2.8: Studieprogresjon etter kjønn og studieretning, lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs med rett høsten 2000 (studieretningene sortert etter andel gutter).

		Avlagt		Hevet kontrakt	
		fagprøve	Forsinka	uten prøve	Antall
Byggfag	Gutt	60,0	26,7	13,3	1581
	Jente	57,1	7,1	35,7	14
Mekaniske fag	Gutt	63,8	22,5	13,7	1569
	Jente	69,7	21,2	9,1	33
Elektrofag	Gutt	70,4	19,8	9,9	253
	Jente	100,0	0,0	0,0	8
Tekniske byggfag	Gutt	52,0	31,2	16,8	423
	Jente	37,5	29,2	33,3	24
Trearbeidsfag	Gutt	62,5	27,5	10,0	80
	Jente	57,1	42,9	0,0	7
Allmenne, økonomiske & administrative fag	Gutt	64,6	26,3	9,1	308
	Jente	75,8	12,1	12,1	124
Naturbruk	Gutt	57,7	27,7	14,6	137
	Jente	43,1	29,2	27,7	65
Kjemi- og prosessfag	Gutt	78,5	19,2	2,3	130
	Jente	70,8	27,8	1,4	72
Medier og kommunikasjon	Gutt	40,7	40,7	18,5	27
	Jente	40,9	45,5	13,6	22
Hotell- og næringsmiddelfag	Gutt	68,4	19,2	12,4	475
	Jente	61,3	23,0	15,7	579
Salg og service	Gutt	56,3	34,4	9,4	64
	Jente	65,4	25,0	9,6	136
Helse- og sosialfag	Gutt	57,9	28,1	14,0	57
	Jente	59,9	29,0	11,1	768
Formgivingsfag	Gutt	64,7	11,8	23,5	17
	Jente	57,4	23,4	19,1	580

Vedleggstabell 2.9: Studieprogresjon etter kjønn og studieretning, (studieretningene sortert etter andel gutter). Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

		Avlagt fagprøve		Hevet kontrakt uten prøve		Antall
		Forsinka				
Byggfag	Gutt	58,2	27,2	14,6	1822	
	Jente	52,6	15,8	31,6	19	
Mekaniske fag	Gutt	63,0	23,2	13,8	1814	
	Jente	63,6	21,8	14,5	55	
Elektrofag	Gutt	70,9	18,9	10,2	275	
	Jente	88,9	0,0	11,1	9	
Tekniske byggfag	Gutt	50,3	30,8	18,9	533	
	Jente	40,7	25,9	33,3	27	
Trearbeidsfag	Gutt	62,1	26,2	11,7	103	
	Jente	40,0	45,0	15,0	20	
Allmenne, økonomiske & administrative fag	Gutt	64,3	26,0	9,7	339	
	Jente	74,6	12,7	12,7	134	
Naturbruk	Gutt	55,9	27,6	16,5	170	
	Jente	42,7	32,0	25,3	75	
Kjemi- og prosessfag	Gutt	77,6	19,9	2,6	156	
	Jente	69,5	27,4	3,2	95	
Medier og kommunikasjon	Gutt	41,4	41,4	17,2	29	
	Jente	39,3	46,4	14,3	28	
Hotell- og næringsmiddelfag	Gutt	65,9	19,2	14,8	593	
	Jente	61,9	21,7	16,4	659	
Salg og service	Gutt	55,4	32,5	12,0	83	
	Jente	61,1	26,1	12,7	157	
Helse- og sosialfag	Gutt	56,8	28,4	14,7	95	
	Jente	58,8	29,8	11,5	1021	
Formgivingsfag	Gutt	53,8	23,1	23,1	26	
	Jente	57,4	24,1	18,5	709	

Vedleggstabell 2.10: Studieprogresjon etter kjønn og type studieretning. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

		Avlagt fagprøve		Hevet kontrakt uten prøve		Antall
		Forsinka				
Mannsdominerte retninger	Gutt	60,2	25,6	14,2	5056	
	jente	60,2	21,2	18,6	339	
Jevnere fordelte retninger	Gutt	67,4	20,2	12,5	778	
	jente	62,0	23,3	14,7	782	
Kvinnedominerte retninger	Gutt	55,9	29,4	14,7	204	
	jente	58,5	27,3	14,2	1887	

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnssammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 2.11: Studieprogresjon etter fødselsår. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Avlagt prøve	Forsinka	Læreforholdet avslutta uten prøve	Antall
Født 1982 eller tidligere	56,8	24,8	18,4	777
Født 1983	51,1	29,9	19,0	1053
Født 1984	62,3	24,5	13,2	7165
Født 1985 eller seinere	66,7	29,4	3,9	51
Gjennomsnitt	60,5	25,2	14,3	
Antall	5474	2280	1292	9046

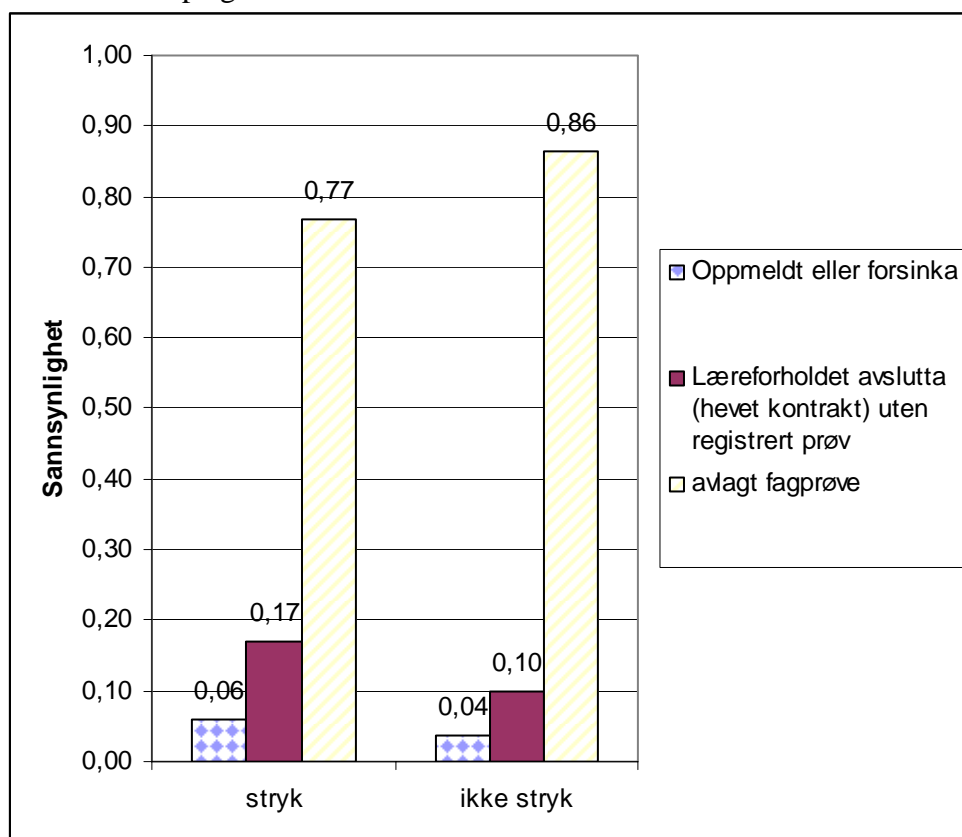
Vedleggstabell 2.12: Studieprogresjon etter lærebedriftens sektorlokalisering. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Avlagt prøve	Forsinka	Læreforholdet avslutta uten prøve	Antall
Privat	60,1	25,1	14,8	8264
Offentlig	65,0	25,3	9,7	719
Gjennomsnitt	60,5	25,1	14,4	
Antall	5433	2258	1292	8983

Vedleggstabell 2.13: Studieprogresjon etter kjønn og lærebedriftens sektorlokalisering. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

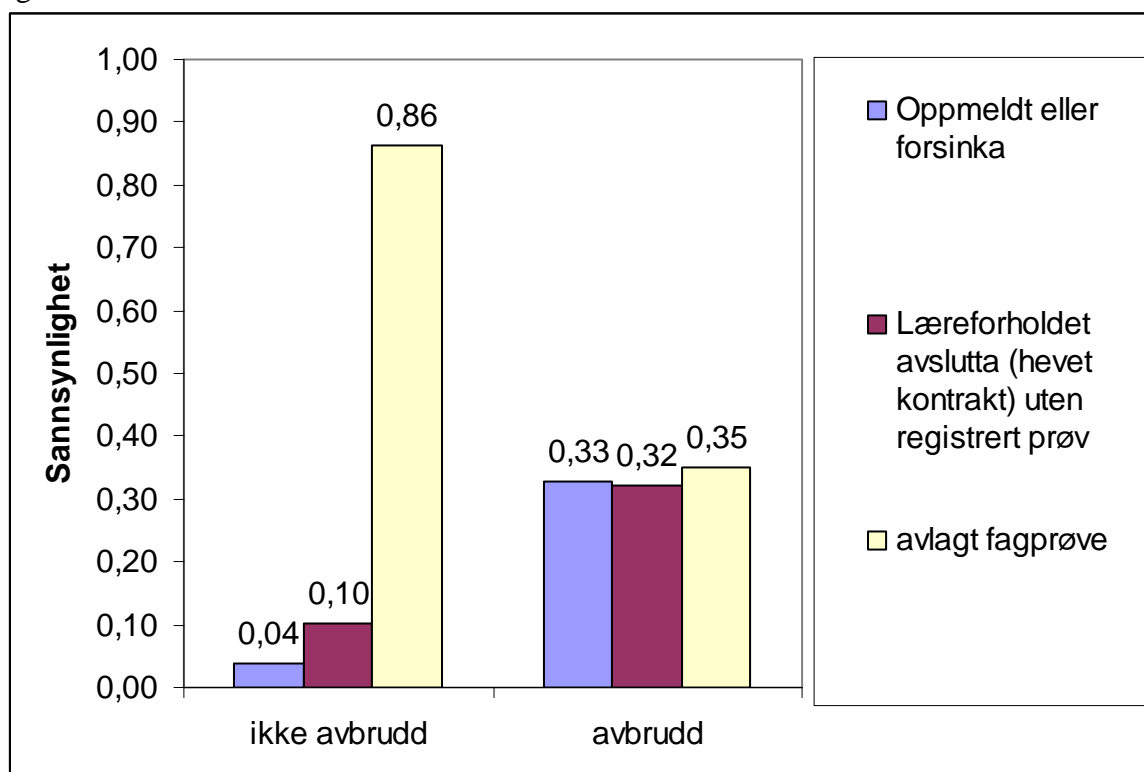
		Avlagt prøve	Forsinka	Læreforholdet avslutta uten prøve	Antall
Gutter	Privat	60,9	24,9	14,2	5781
	Offentlig	64,2	25,1	10,7	215
Jenter	Privat	58,2	25,7	16,1	2483
	Offentlig	65,3	25,4	9,3	504

Vedleggsfigur 2.1: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter hvorvidt de har strøket på grunnkurs eller VK1 eller ikke.

*Sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984majoritetsbakgrunn som ikke har hatt avbrudd eller skifte av studieretning, karakterer lik medianen (3,6667), fraværsdager lik medianen (4)

Vedleggsfigur 2.2: Estimerte sannsynligheter* for ulike typer studieprogresjon etter Avbrudd og ikke.

*Sannsynlighetene er estimert for gutter på hotell og næringsmiddelfag, født i 1984majoritetsbakgrunn som ikke har hatt stryk eller skifte av studieretning, karakterer lik medianen (3,6667), fraværsdager lik medianen (4)

Vedlegg til Kapittel 3

Vedleggstabell 3.1: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter kjønn. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Gutter	Jenter
Ikke hatt avbrudd	93,8	87,4
Hatt avbrudd	6,2	12,6
Total	100,0	100,0
Antall	7616	3105

Vedleggstabell 3.2: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter etnisk bakgrunn. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Nordisk	92,0	8,0	10433
Ikke-vestlig	91,6	8,4	261
Vestlige	92,6	7,4	27

Vedleggstabell 3.3: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter fylke. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Rogaland	96,1	3,9	1371
Vest-Agder	95,6	4,4	551
Møre og Romsdal	95,4	4,6	625
Hedmark	93,8	6,2	353
Sør-Trøndelag	93,6	6,4	721
Hordaland	93,6	6,4	1308
Troms	93,5	6,5	367
Akershus	92,5	7,5	668
Oslo	92,1	7,9	911
Oppland	91,4	8,6	405
Telemark	90,2	9,8	396
Buskerud	89,7	10,3	466
Nordland	89,0	11,0	510
Finnmark	88,7	11,3	106
Sogn og Fjordane	88,5	11,5	287
Østfold	88,3	11,7	562
Vestfold	85,5	14,5	592
Aust-Agder	85,3	14,7	266
Nord-Trøndelag	82,4	17,6	256
Landsgjennomsnitt	92,0	8,0	100
Totalt antall	9858	863	10721

Vedleggstabell 3.:4 Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter studieretning. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Medier og kommunikasjon	96,5	3,5	57
Allmenne, økonomiske og administrative fag	96,4	3,6	473
Tekniske byggfag	94,8	5,2	560
Elektrofag	94,8	5,2	1707
Mekaniske fag	93,9	6,1	1971
Salg og service	93,3	6,7	240
Kjemi- og prosessfag	92,4	7,6	251
Byggfag	92,0	8,0	1841
Naturbruk	91,8	8,2	245
Hotell- og næringsmiddelfag	90,1	9,9	1252
Formgivingsfag	88,0	12,0	735
Trearbeidsfag	87,0	13,0	123
Helse- og sosialfag	84,3	15,7	1116
Gjennomsnitt	91,8	8,2	100
Antall	9708	863	10571

Vedleggstabell 3.5: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

		Ikke hatt avbrudd	Hatt avbrudd	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	93,8	6,2	6534
	jente	90,9	9,1	386
Jevnere fordelte retninger	Gutt	94,0	6,0	778
	jente	87,5	12,5	782
Kvinnedominerte retninger	Gutt	89,7	10,3	204
	jente	86,3	13,7	1887

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnssammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 3.6: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter fødselsår. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	ikke avbrudd	Avbrudd	Antall
Født 1982 eller tidligere	85,8	14,2	855
Født 1983	90,5	9,5	1176
Født 1984	92,7	7,3	8631
Født 1985 eller seinere	94,9	5,1	59
Gjennomsnitt	92,0	8,0	
Antall	9858	863	10721

Vedleggstabell 3.7: Andeler som har hatt avbrudd i opplæringsforholdet etter lærebedriftens sektorlokalisering. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig
Ikke avbrudd	92,0	89,2
Avbrudd	8,0	10,8
Totalt	100,0	100,0
Antall	9723	785

Vedleggstabell 3.8: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter kjønn. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

Årsak til avbrudd	Gutter	Jenter
Militærtjeneste	9,6	0,0
Permittert	20,6	6,3
Skolegang	3,7	1,0
Svangerskapspermisjon	0,2	24,9
Sykdom	42,8	53,0
Andre årsaker	23,2	14,8
Total	100,0	100,0
Antall	491	398

Vedleggstabell 3.9: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter etnisk bakgrunn. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

Årsak til avbrudd	Nordisk	Vestlig	Ikke-vestlig
Militærtjeneste	5,4	0,0	0,0
Permittert	14,0	50,0	18,2
Skolegang	2,5	0,0	0,0
Svangerskapspermisjon	11,1	0,0	18,2
Sykdom	47,4	50,0	45,5
Andre årsaker	19,5	0,0	18,2
Total	100,0	100,0	100,0
Antall	865	2	22

Vedleggstabell 3.10: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter fylke. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps- permisjon	Sykdom	Andre årsaker	Antall
Østfold	1,5	16,7	7,6	54,5	19,7	66
Akershus	6,0	8,0	4,0	56,0	26,0	50
Oslo	5,6	8,3	11,1	59,7	15,3	72
Hedmark	0,0	26,7	3,3	36,7	33,3	30
Oppland	0,0	16,2	13,5	45,9	24,3	37
Buskerud	16,7	12,5	12,5	50,0	8,3	48
Vestfold	4,6	14,9	4,6	42,5	33,3	87
Telemark	12,8	20,5	10,3	43,6	12,8	39
Aust-Agder	0,0	20,5	12,8	64,1	2,6	39
Vest-Agder	12,0	8,0	24,0	40,0	16,0	25
Rogaland	9,4	5,7	26,4	43,4	15,1	53
Hordaland	2,3	9,3	14,0	57,0	17,4	86
Sogn og Fjordane	0,0	15,2	12,1	42,4	30,3	33
Møre og Romsdal	5,6	13,9	13,9	19,4	47,2	36
Sør-Trøndelag	6,5	23,9	8,7	50,0	10,9	46
Nord-Trøndelag	4,4	20,0	0,0	24,4	51,1	45
Nordland	8,6	15,5	17,2	44,8	13,8	58
Troms	0,0	3,7	14,8	59,3	22,2	27
Finnmark	0,0	25,0	8,3	33,3	33,3	12
Landsgj.snitt	5,3	14,2	11,2	47,4	21,9	
Antall	47	126	100	421	195	889

Vedleggstabell 3.11: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter studieretning. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps -permisjon	Sykdom	Andre årsaker	Antall
Salg og service	6,3	12,5	6,3	43,8	31,3	16
Allmenne, økonomiske og administrative fag	0,0	5,6	0,0	61,1	33,3	18
Helse- og sosialfag	0,0	7,9	25,4	49,7	16,9	177
Naturbruk	4,2	12,5	4,2	33,3	45,8	24
Formgivingsfag	0,0	2,2	24,7	56,2	16,9	89
Medier og kommunikasjon	50,0	0,0	0,0	0,0	50,0	2
Hotell- og næringsmiddelfag	0,8	8,8	14,4	66,4	9,6	125
Byggfag	10,7	28,2	0,0	42,3	18,8	149
Tekniske byggfag	6,3	6,3	3,1	34,4	50,0	32
Elektrofag	6,9	21,8	2,0	35,6	33,7	101
Mekaniske fag	14,9	19,0	0,0	41,3	24,8	121
Kjemi- og prosessfag	0,0	10,5	31,6	47,4	10,5	19
Trearbeidsfag	0,0	12,5	25,0	31,3	31,3	16
Gjennomsnitt	5,3	14,2	11,2	47,4	21,9	
Antall	47	126	100	421	195	889

Vedleggstabell 3.12: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

		Militær- tjeneste	Permittert	Svangerskaps -permisjon	Sykdom	Andre årsaker	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	10,4	22,2	0,0	39,7	27,7	423
	jente	0,0	2,6	21,1	42,1	34,2	38
Jevnere fordelte retninger	Gutt	4,3	12,8	2,1	68,1	12,8	47
	jente	0,0	7,1	23,2	60,6	9,1	99
Kvinnedominerte retninger	Gutt	4,8	4,8	0,0	47,6	42,9	21
	jente	0,0	6,5	26,1	51,7	15,7	261

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 3.13: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter lærebedriftens sektorlokalisering. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig
Militærtjeneste	5,2	5,7
Permittert	15,5	2,3
Svangerskapspermisjon	10,2	20,7
Sykdom	46,1	58,6
Andre årsaker	22,9	12,6
Totalt	100,0	100,0
Antall	802	87

Vedleggstabell 3.14: Årsaker til avbrudd i opplæringsforholdet etter hvorvidt man har avlagt fagprøve eller er forsinka. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

Årsak til avbrudd	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Læreforholdet avslutta uten		Antall
			prøve		
Militærtjeneste	3,6	6,7	2,0		37
Permittert	13,3	14,1	10,6		103
Svangerskapspermisjon	4,2	20,5	4,5		98
Sykdom	60,0	37,7	58,8		390
Andre årsaker	18,8	21,0	24,1		172
Totalt	100,0	100,0	100,0		
Antall	165	390	245		800

Vedleggstabell 3.15: Grunner til hevet kontrakt etter kjønn. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Gutter	Jenter
Ikke lærlingens ønske	20,7	17,1
Lærlingens ønske	15,9	18,1
Begges ønske	63,3	64,8
Totalt	100,0	100,0
Antall	753	403

Vedleggstabell 3.16: Grunner til hevet kontrakt etter etnisk bakgrunn Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Nordisk	Vestlig	Ikke-vestlig
Ikke lærlingens ønske	19,6	0,0	16,7
Lærlingens ønske	16,6	0,0	23,3
Begges ønske	63,8	100,0	60,0
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	1121	5	30

Vedleggstabell 3.17: Grunner til hevet kontrakt etter fylke Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Sogn og Fjordane	0,0	31,0	69,0	29
Oslo	1,4	0,0	98,6	139
Aust-Agder	2,6	0,0	97,4	39
Vestfold	5,4	0,0	94,6	74
Finnmark	7,7	38,5	53,8	13
Buskerud	9,8	2,0	88,2	51
Troms	12,5	16,7	70,8	48
Nordland	18,3	14,1	67,6	71
Nord-Trøndelag	18,8	0,0	81,3	16
Hordaland	21,7	9,3	69,0	129
Sør-Trøndelag	22,4	17,2	60,3	58
Akershus	24,5	28,3	47,2	106
Hedmark	29,2	37,5	33,3	48
Rogaland	29,7	8,9	61,4	101
Vest-Agder	29,8	40,4	29,8	47
Møre og Romsdal	31,1	28,9	40,0	45
Østfold	31,5	26,0	42,5	73
Telemark	37,9	41,4	20,7	29
Oppland	42,5	45,0	12,5	40
Landsgj.snitt	19,5	16,7	63,8	
Antall	225	193	738	1156

Vedleggstabell 3.18: Grunner til hevet kontrakt etter studieretning Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Medier og kommunikasjon	12,5	0,0	87,5	8
Tekniske byggfag	13,8	19,5	66,7	87
Kjemi- og prosessfag	14,3	14,3	71,4	7
Formgivingsfag	14,8	16,4	68,9	122
Allmenne, økonomiske og administrative fag	16,3	11,6	72,1	43
Helse- og sosialfag	18,3	18,3	63,5	115
Salg og service	18,5	14,8	66,7	27
Naturbruk	18,9	27,0	54,1	37
Hotell- og næringsmiddelfag	18,9	15,1	65,9	185
Mekaniske fag	20,3	20,8	58,9	197
Byggfag	22,4	14,8	62,8	196
Elektrofag	24,4	12,6	63,0	119
Trearbeidsfag	38,5	15,4	46,2	13
Gjennomsnitt	19,5	16,7	63,8	
Antall	225	193	738	1156

Vedleggstabell 3.19: Årsaker til hevet kontrakt etter hvorvidt studieretningen er kvinne- eller mannsdominert Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

		Ikke lærlingens ønske	Lærlingens ønske	Begges ønske	Antall
Mannsdominerte retninger	Gutt	20,6	17,2	62,2	632
	jente	23,3	16,7	60,0	60
Jevnere fordelte retninger	Gutt	22,3	8,5	69,1	94
	jente	15,1	19,8	65,1	106
Kvinnedominerte retninger	Gutt	18,5	11,1	70,4	27
	jente	16,5	17,7	65,8	237

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønnssammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 3.20: Årsaker til hevet kontrakt etter lærebedriftens sektorlokalisering. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Privat	Offentlig
Ikke lærlingens ønske	19,2	23,4
Lærlingens ønske	16,4	21,9
Begges ønske	64,4	54,7
Totalt	100,0	100,0
Antall	1092	64

Vedleggstabell 3.21: Årsaker til hevet kontrakt etter hvorvidt man har avlagt fagprøve eller er forsinka. Alle lærlinger som var grunnkurselever høsten 2000.

	Avlagt prøve	Oppmeldt eller forsinka	Hevet kontrakt uten registrert prøve
Læretiden utløpt og eller avlagt prøve	100,0	85,1	1,9
Ikke lærlingens ønske	0,0	0,0	18,3
Lærlingens ønske	0,0	0,0	16,8
Begges ønske	0,0	0,0	62,9
Overført annen kontrakt	0,0	14,9	0,0
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	5872	645	1081

Vedlegg til Kapittel 4

Vedleggstabell 4.1: Prøveresultat etter kandidattypen Alle som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærling	VK2 elev	Praksiskandidat (§20)
Strøket	6,2	26,3	16,7
Bestått	93,8	73,7	83,3
Totalt	100,0	100,0	100,0
Antall	5948	334	30

Vedleggstabell 4.2: Andel med stryk til fagprøve etter kjønn, hvorvidt man var førstegangssøker med rett eller ikke og kandidattype, alle som har tatt fagprøve og som var grunnkurselever høsten 2000.

		Gutter	Jenter
Lærling	Alle	6,2	6,0
	Førstegangssøkere med rett	5,9	5,4
VK2 elev	Alle	27,2	24,2
	Førstegangssøkere med rett	26,0	27,4

Vedleggstabell 4.3: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter etnisk bakgrunn. Alle som gikk på grunnkurs høsten 2000.

	Nordisk	Ikke-vestlig
Lærling	6,0	11,5
VK2 elev	25,7	45,5

Vedleggstabell 4.4: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter fylke, alle som har tatt fagprøve og som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærling	VK2 elev
Vest-Agder	1,5	7,1
Møre og Romsdal	3,4	25,0
Hedmark	3,5	18,2
Oppland	4,0	20,0
Akershus	4,2	33,3
Nord-Trøndelag	4,3	32,3
Sør-Trøndelag	4,7	22,2
Telemark	4,8	0,0
Hordaland	5,0	32,4
Sogn og Fjordane	5,5	5,6
Rogaland	5,8	26,2
Buskerud	5,9	25,0
Vestfold	6,1	75,0
Troms	6,5	25,0
Østfold	7,5	29,7
Finnmark	8,5	---
Aust-Agder	8,8	11,1
Nordland	13,5	34,8
Oslo	13,8	55,6

Vedleggstabell 4.5: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter studieretning, alle som har tatt fagprøve og som var grunnkurselever høsten 2000.

	Lærling	VK2 elev	Antall
Kjemi- og prosessfag	2,1	0,0	189
Allmenne, økonomiske og administrative fag	2,8	13,6	342
Salg og service	3,5	---	142
Trearbeidsfag	4,1	20,0	78
Helse- og sosialfag	4,1	20,0	636
Mekaniske fag	5,4	30,6	1273
Naturbruk	5,4	----	129
Byggfag	5,7	75,0	1097
Elektrofag	7,1	26,3	719
Hotell- og næringsmiddelfag	7,6	42,1	828
Medier og kommunikasjon	8,3	----	24
Formgivingsfag	8,7	23,5	493
Tekniske byggfag	14,6	0,0	303

Vedleggstabell 4.6: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter hvorvidt studieretningen er kvinnedominert eller mannsdominert, alle som har tatt fagprøve og som var grunnkurselever høsten 2000.

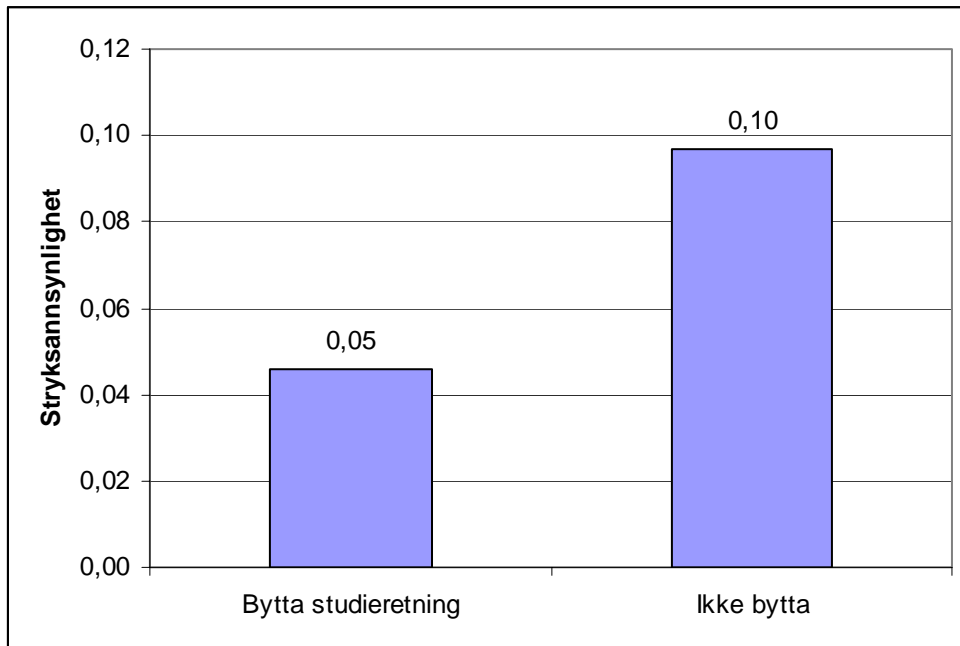
		Lærling	VK2 elev	Antall
Mannsdominerte (65%) retninger	Gutt	6,3	25,9	3718
	Jente	5,6	37,5	223
Jevnere fordelte retninger	Gutt	6,9	50,0	541
	Jente	6,3	30,0	500
Kvinnedominerte (65%) retninger	Gutt	2,6	100,0	114
	Jente	5,9	22,1	1186

På manns- og kvinnedominerte studieretninger er minst 65% av lærlingene av ett kjønn. Mannsdominerte studieretninger er byggfag, mekaniske fag, elektrofag, tekniske byggfag, trearbeidsfag, allmenne, økonomiske og administrative fag og naturbruk. Kvinnedominerte studieretninger er helse- og sosialfag, formgivingsfag og salg og service. Studieretninger med jevn kjønns sammensetning er kjemi- og prosessfag, medier og kommunikasjon og hotell- og næringsmiddelfag.

Vedleggstabell 4.7: Andeler som har strøket til fag eller svenneprøve etter fødselsår, alle som har tatt fagprøve og som var grunnkurselever høsten 2000.

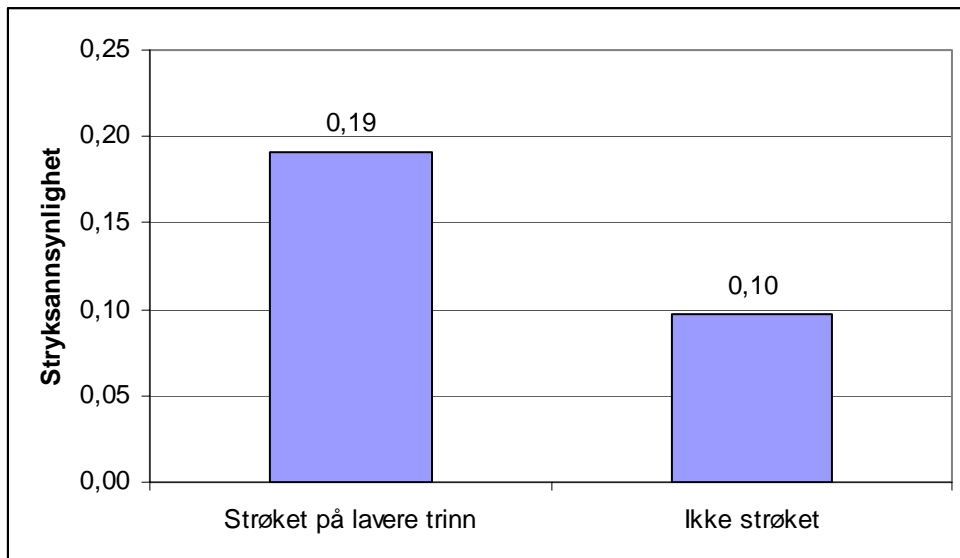
	Lærling	VK2 elev	Antall
Født 1982 eller tidligere	7,2	10,3	498
Født 1983	10,0	42,4	609
Født 1984	5,7	25,3	5136
Født 1985 eller seinere	0,0	100,0	39

Vedleggsfigur 4.1: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve etter hvorvidt man har bytta studieretning siden grunnkurs, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for mannlige lærlinger i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som verken har strøket på GK eller VK1, med gjennomsnittskarakter lik medianen (3,6429).

Vedleggsfigur 4.2: Estimerte* sannsynligheter for å stryke til fag- eller svenneprøve etter hvorvidt man har strykt på grunnkurs eller VK1, blant lærlinger som var førstegangssøkere til grunnkurs høsten 2000 med rett.

*Sannsynlighetene er, ut fra koeffisientene i Tabell 4.11, beregnet for mannlige lærlinger i Oslo, med etnisk majoritetsbakgrunn som tok fagprøve i hotell og næringsmiddelfag, som ikke har bytta studieretning, med gjennomsnittskarakter lik medianen (3,6429).